

LÁZNĚ SADSKÁ
obnova lázeňské krajiny

LÁZNĚ SADSKÁ

obnova lázeňské krajiny

diplomní projekt
Bc. Aneta Čermáková

Sitta/Chmelová
Krajinářská architektura
FA ČVUT v Praze
LS 2022/2023

Město Sadská je situované ve středočeském kraji severovýchodně od Prahy. V historii hrálo významnou roli na dvoře českých knížat a následně plnilo lázeňskou roli. Mezi tehdejší hosty lázní patřil i W. A. Mozart. V důsledku 2. světové války lázně ale zanikly a s nimi i hlavní funkce města. Tato práce odkrývá zapomenutý lázeňský potenciál města a vdechuje mu nový život. Návrh se zabývá formou užití terapeutické krajiny v rámci širšího kontextu místa s následným detailním zaměřením na klíčové lázeňské body území.

OBSAH

ÚVOD	7
I. ANALYTICKÁ ČÁST	9
ŠIRŠÍ VZTAHY	10
HISTORIE	14
VODA	28
TYPOLOGIE KRAJINY	30
OCHRANA PŘÍRODY.....	32
ČLOVĚK V KRAJINĚ	36
ÚSES.....	38
FOTODOKUMENTACE	40
LÁZEŇSTVÍ BLÍZKÉHO OKOLÍ.....	48
VÝSTUPY Z ANALÝZ	54
LÁZEŇSTVÍ V ČR	58
REFERENCE	60
II. NÁVRHOVÁ ČÁST	63
CELKOVÉ ŘEŠENÍ	
vize sadské krajiny	69
celková situace.....	70
stabilizace stávajících hodnot.....	72
prostupnost krajiny a body zájmu..	74
voda v krajině	84
vegetace	88
rozvoj zástavby.....	92
ŘEŠENÉ ČÁSTI	
koncepční řešení rekreačního.....	94
využití na jezeře.....	96
podpora lázeňských míst - výběr	
detailů	100
lázeňský areál.....	104
okolí pramene Sadka	110
předprostor kaple.....	112
Lázeňská a Husova ulice.....	114
ZÁVĚR.....	119
ZDROJE	120

České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury

2/ ZADÁNÍ diplomové práce

Mgr. program navazující

jméno a příjmení: Aneta Čermáková

datum narození: 4.3.1999

akademický rok / semestr: 2023/2024 zimní

obor: krajinářská architektura

ústav: 15120 Ústav krajinářské architektury

vedoucí diplomové práce: Ing. Vladimír Sitta

téma diplomové práce: Lázně Sadská - obnova lázeňské krajiny

zadání diplomové práce:

1/ popis zadání projektu a očekávaného cíle řešení

Zadáním diplomové práce je nalezení vhodného krajinářského řešení, které bude reagovat na utváření sídla s lázeňským potenciálem a jeho hledání přeměny lázeňské krajiny na současné požadavky. Dále se práce bude zabývat řešením vztahů k širší krajině.

2/

Pro AU/ součástí zadání bude jasně a konkrétně specifikovaný stavební program

Pro D/ součástí zadání budou jasně a konkrétně specifikované jednotlivé fáze projektu, které jsou nezbytnou součástí řešení

územní studie krajiny s důrazem na prostupnost, napojení sídla na krajinu, místa k rekreaci v krajině, práce s vegetačními prvky a drobnou architekturou

3/ popis závěrečného výsledku, výstupy a měřítka zpracování

Dle požadavků FA ČVUT – portfolio (formát A4), poster (1188x1680), CD

Obsah, rozsah a měřítka vyplynou z rozlohy řešeného území – územní studie krajiny, řešené detailní lokality 1:200 až 1000, řezy 1:200 až 1000, výkres širších vztahů, vizualizace, schémata

4/ seznam dalších dohodnutých částí projektu (model)

fyzický model vybrané části řešené lokality

Datum a podpis studenta 18.9.2023 Čermáková

Datum a podpis vedoucího DP 18.9.2023

Datum a podpis děkana FA ČVUT

13.11.2023

registrováno studijním oddělením dne

19.9.2023 Krny

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

FAKULTA ARCHITEKTURY

AUTOR, DIPLOMANT: Bc. Aneta Čermáková

AR 2023/2024, ZS

NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE:

(ČJ) LÁZNĚ SADSKÁ – OBNOVA LÁZEŇSKÉ KRAJINY

(AJ) SADSKÁ SPA - RESTORATION OF THE SPA LANDSCAPE

JAZYK PRÁCE: ČESKÝ

Vedoucí práce: Ing. Vladimír Sitta Ústav: 15120 Krajinářské architektury

Oponent práce: Ing. Tomáš Popelínský

Klíčová slova (česká): Krajina, revitalizace, lázně, prostupnost, Sadská, minerální pramen

Anotace (česká): Tato diplomová práce se zabývá znovuoživením zapomenutého lázeňského místa nacházejícího se ve Středočeském kraji, v katastrálním území města Sadské. Práce odkrývá místní hodnoty a navrhuje jejich stabilizaci. Součástí stabilizace místních hodnot je i vypracování revitalizace krajiny, která je bude navzájem propojovat a bude vytvářet přívětivé místo pro lidi i živočichy.

Anotace (anglická): This thesis deals with the rediscovery of a forgotten spa site located in the Central Bohemia region, in the cadastral area of the town of Sadská. The thesis uncovers local values and proposes their stabilization. Part of the stabilization of local values is the development of a revitalization of the landscape that will connect them to each other and create a welcoming place for people and animals.

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškeré použité informační zdroje v souladu s „Metodickým pokynem o etické přípravě vysokoškolských závěrečných prací.“

V Praze dne 10.1.2024

podpis autora-diplomanta

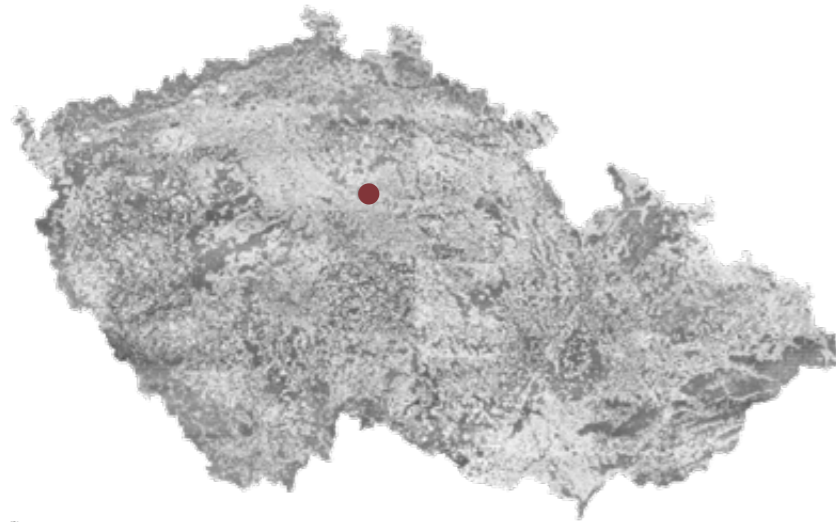

Tento dokument je nedílnou a povinnou součástí diplomové práce / portfolio a CD.

I. ČÁST - ANALÝZY

V této fázi byla zpracována analýza území zakončena problémovým výkresem. Zjištěné údaje následně posloužily k vytvoření návrhu.

ŠIRŠÍ VZTAHY

<https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

0 20 km

Řešenou oblastí je katastrální území města Sadská, které se nachází ve Středočeském kraji v okrese Nymburk, při cestě z Prahy do Poděbrad. Sousedí s obcemi Píсты, Zvěřínek, Kostelní Lhota, Milčice, Třebestovice, Hradištko a přes řeku s Kostomlátkami.

Rozloha katastrálního území činí 1644 ha a žije zde zhruba 3200 obyvatel.

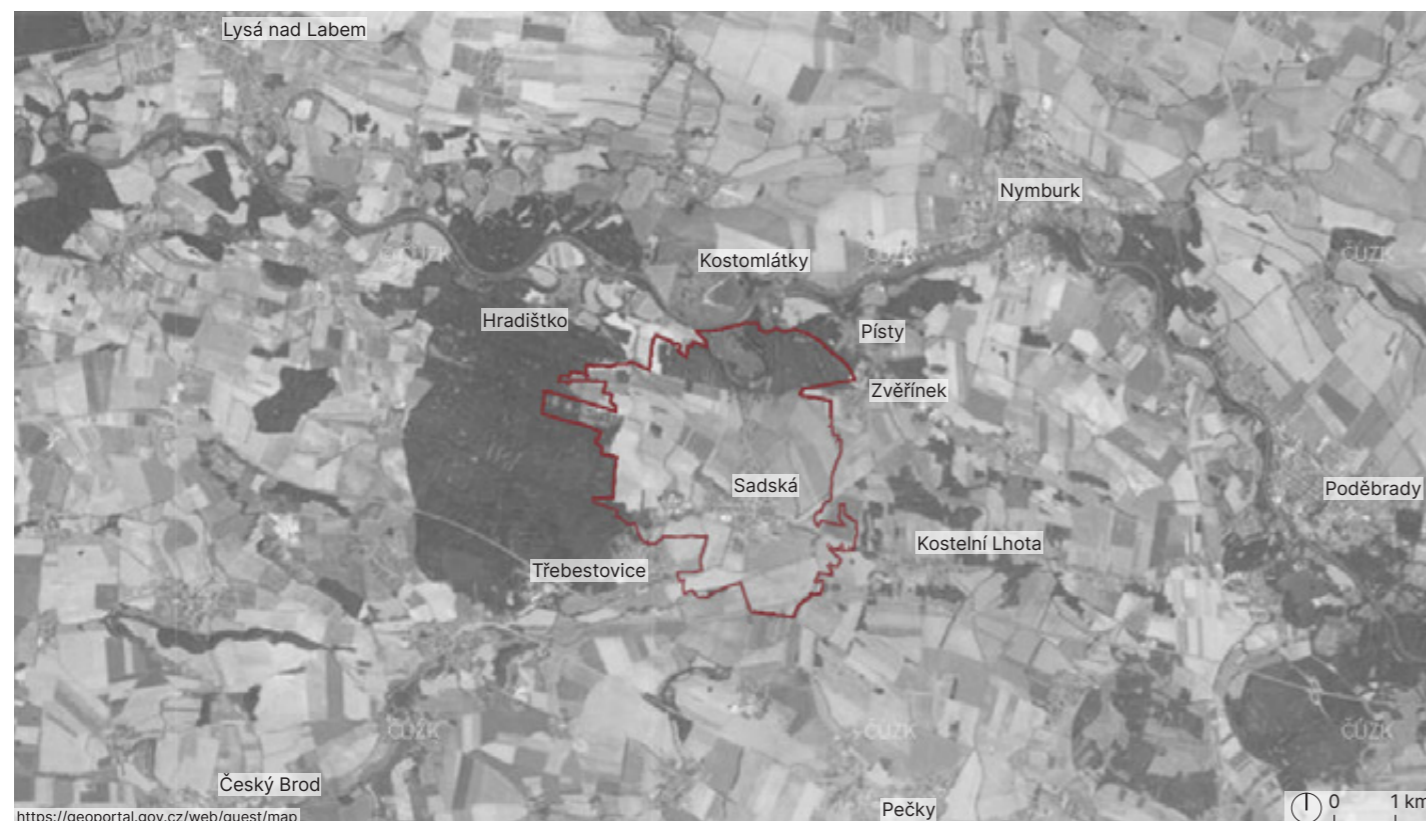
Obec Sadská leží na staré cestě z Prahy (27,5 km) do Poděbrad (10 km). Jižní částí katastrálního území prochází dálnice D11, ze které je veden sjezd do západní části území, v které se proto nachází řada průmyslových areálů. Na severu je oblast omezena řekou Labe. Město s historickým centrem je situované uprostřed katastrálního území, s postupným rozšiřováním rodinných domů severně k Labi. U řeky se nachází lužní les spolu s jezerem a chatovou oblastí Na Vodrážce.

Územím také prochází železniční trať, která vede do Nymburka nebo Poříčan a v nočních hodinách do Prahy na Masarykovo nádraží.

Na zastavěné území severozápadní stranou navazuje přírodní park Kersko-Bory, který se line až k Labi na sever. V sousedním Hradištku-Kersku park tvoří plně zalesněné území o rozloze 23,22 km². Díky tomu oblast v porovnání s okolní zemědělskou půdou, dominuje na leteckých snímcích mapových podkladů již při velkém měřítku

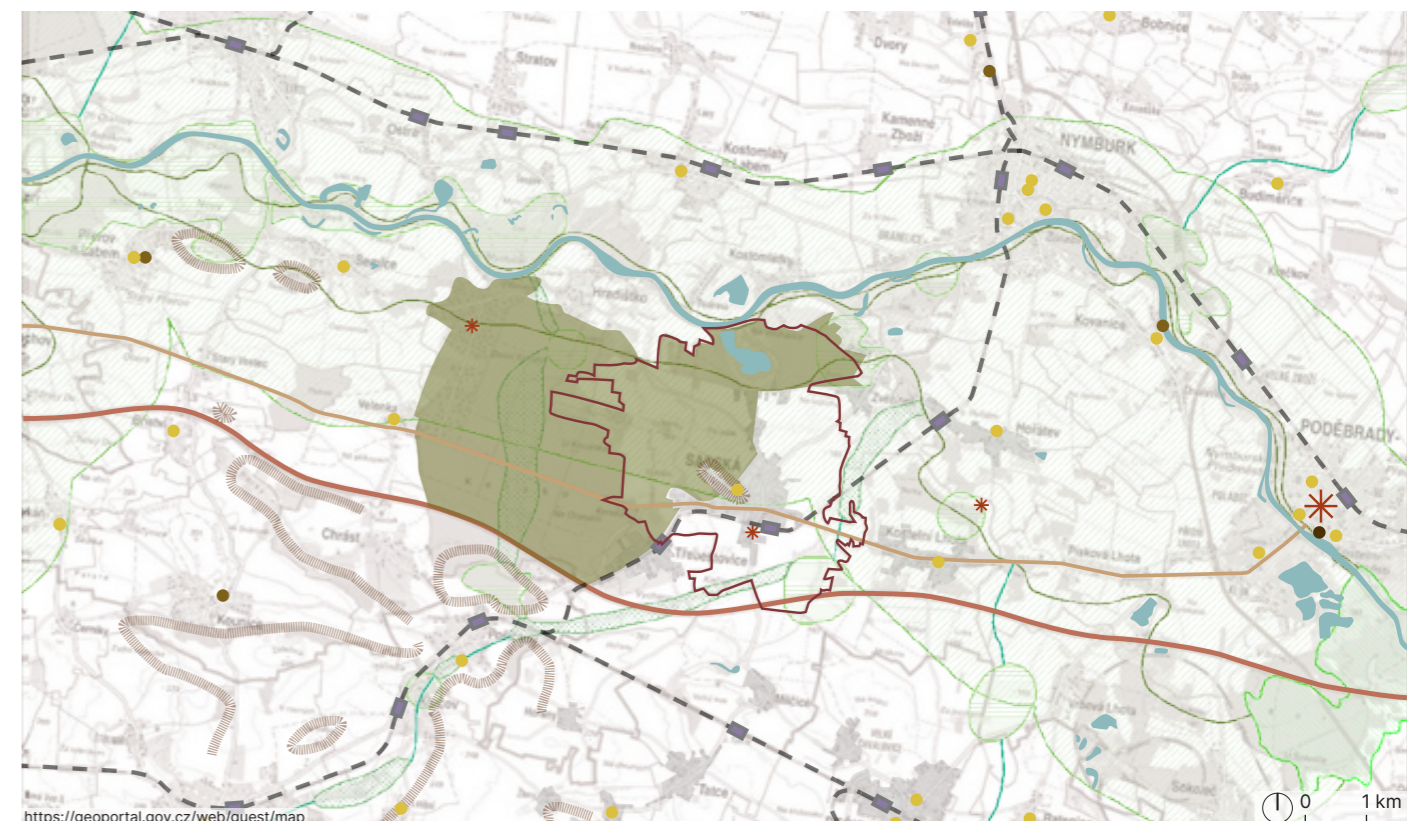
Dominantou území je svědecký vrch, který svědčí o původní výšce terénu z éry kenozoika (215 m n. m.). Na okraji vrchu v západní části se nachází významný krajinný prvek Skála, kde je naleziště zkamenělin středního turonu a je velmi bohaté na výskyt zkamenělých mořských živočichů.

— řešené území	— dálnice D11	* minerální pramen	■ ÚSES regionální biokoridor
— železniční trať	■ přírodní park Kersko-Bory	● zámek - přístupný	■ nadregionální biokoridor
■ vlaková stanice	— tok Labe	● zámek - nepřístupný	■ regionální biocentra
— silnice II. třídy, Prahy-Poděbrady	▨ svah	● kostel	■ nadregionální biocentra

<https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

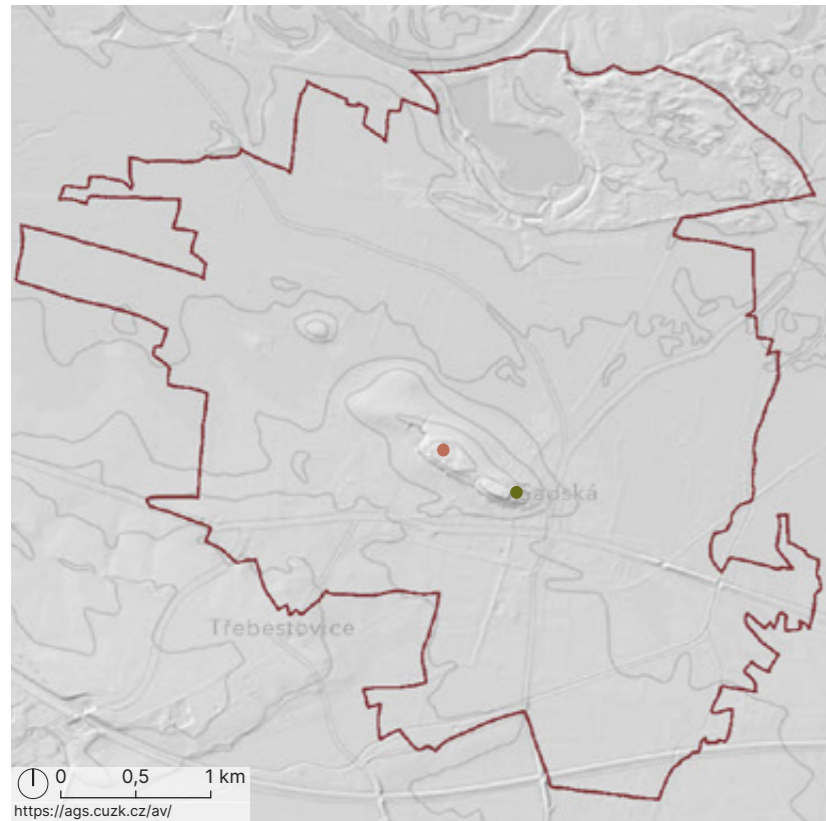
0 1 km

<https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

0 1 km

TERÉN

Území se rozléhá v Polabské nížině na levém břehu Labe. Celá oblast je proto v rovině, s jedním svědeckým vrchem Sadská (215 m n. m) nacházejícím se přímo ve městě s výškovým profilem převyšující okolní krajinu o 28 m. Jeho vrcholová plošina zabírá 6ha a ve východní části se tyčí kostel sv. Apolináře. Kostel tak vytváří poznávací dominantní bod okolní krajiny. Za dobré viditelnosti je z kopce vidět až na Sněžku.

V roce 1824 byl na hoře postaven v nadmořské výšce 213 m n. m. trigonometrický bod, který pomáhal při mapování stabilního katastru a pro další mapování. Pro výšková měření byla na pilíři umístěna i nivelační značka. V roce 1974 bylo pro význam pilíře zřízeno ochranné pásmo vymezené kružnicí o poloměru 150 m od uvedeného bodu.

- kostel sv. Apolináře
- trigonometrický bod

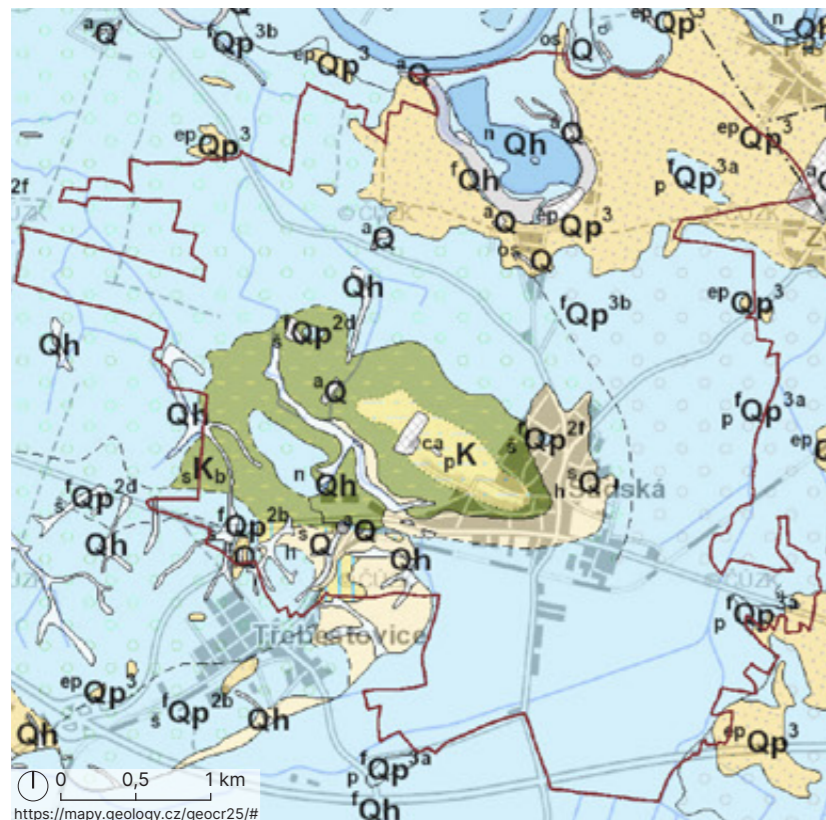
KLIMA A OVZDUŠÍ

Oblast se nachází na přelomu teplého a mírně teplého, mírně suchého regionu. Pro blízkost přírodního parku Kersko-Bory (rozsáhlý les) je území poměrně vlhčí, díky čemuž je i oblast vyhlášená vysokým výskytem hub a kvalitním ovzduším.

- klimatická oblast
- teplá
 - mírně teplá

GEOLOGIE

Oblast spadá pod Kutnohorsko-svrateckou oblast. Převažují zde fluvialní hlinité písky až písčité štěrky.

V letech 1972-1992 se tu proto těžil štěrkopísek. Těžba probíhala z vody a po těžbě vzniklo jezero o rozloze 29,4ha.

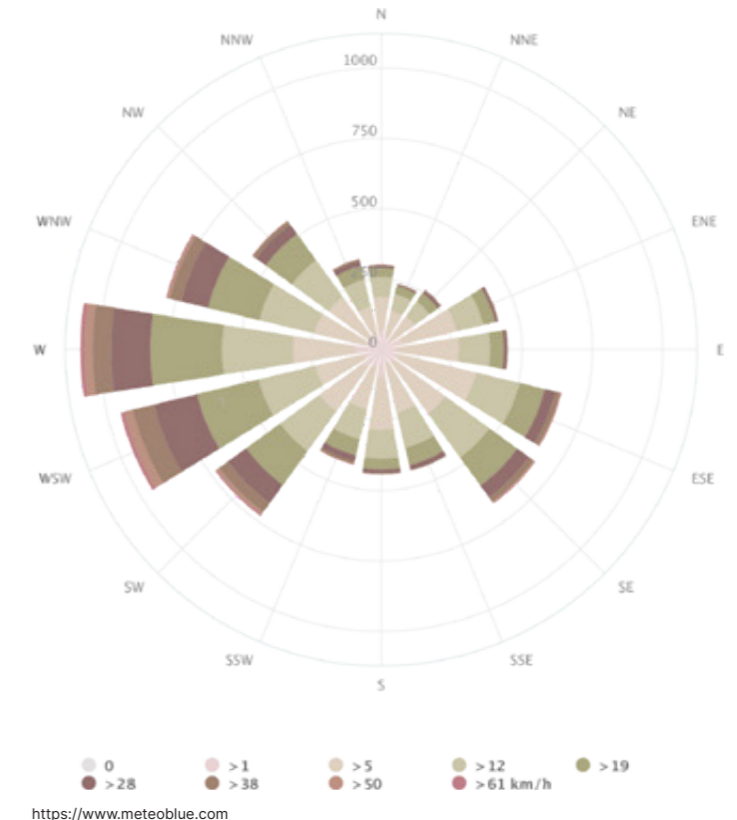
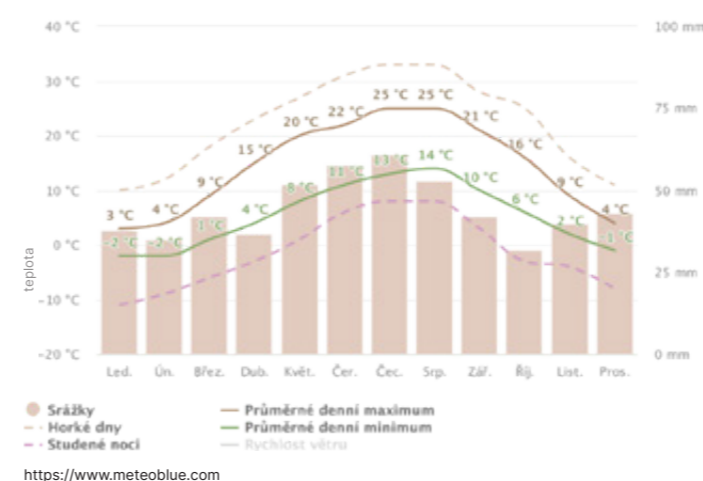
V okolí slepého ramene Labe jsou naváté písky, na svědecké hoře nad městem jsou vápnité písčité prachovce, vápnité pískové prachovce až písčité vápence, prachovité slínovce a antropogenní uložení.

V celém území je půda úrodná a intenzivně využívána v zemědělství.

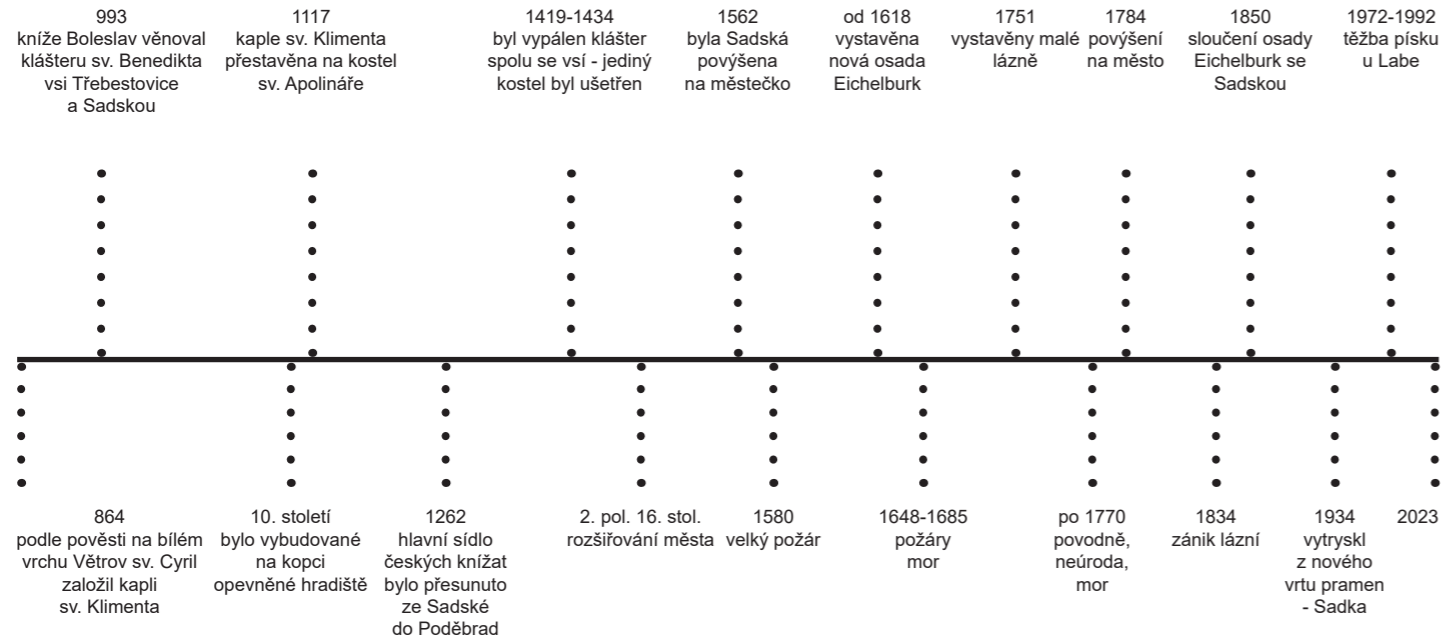
- ^aQ antropogenní uložení
- ^fQh fluvialní hlinité písky až písčité štěrky
- Qh splachové hlíny, jíly a písky
- ^sQ svahové hlinité sedimenty, místy s úlomky hornin
- ^{ep}Qp³ naváté písky
- ⁿQh sedimenty vodních nádrží, vodní plochy
- ^{os}Q organické sedimenty: slatiny a hnílokaly
- ^fQp^{3b} fluvialní písky až písčité štěrky
- ^fQp^{3a} fluvialní písky se štěrkem
- ^fQp^{2b} fluvialní písčité štěrky (spodní kolínská terasa)
- ^sQp^{2/2d} fluvialní písky se štěrkem, úroveň 2f/2d
- ^K_b bělohorské souvrství: slínovce, vápnité prachovce
- ^{ca}_p^K_j jizerské souvrství: vápnité písčité prach., vápence

Srážky jsou rovnoměrně rozloženy po celý rok. Teplotně vlhčí období je od června do srpna, s vrcholem v červenci. Sušší období se pohybuje v období října.

Větrná růžice ukazuje počet hodin v roce, kdy vane vítr z jednotlivých směrů. V Sadské vane vítr nejvíce ze západního/západojižního směru.

HISTORIE

Představy o Sadské v roce 1903
Vyobrazení města v období, kdy zde fungovaly již 20 let lázně a byl jim vkládán velký potenciál, díky kterému by rozkvetlo i město. Obrázek představuje Sadskou, jak si ji představovali za 100 let - tj 2003.

<https://www.mesto-sadska.cz/volny-cas/fotogalerie/zapomenute-pohledy-5cs.html>

NEOLIT - STAROVĚK

Nejstarší zmínka o Sadské je v podobě pověsti, kdy svatý Cyril založil v roce 864 na bílém vrchu zvaném Větrov kapli sv. Klimenta. Podle archeologických nálezů byl ale kopec osídlen již před 6000 lety v době eneolitu, kdy zde bylo údajně hradiště. Jedná se proto o jednu z prvních osídlených oblastí historického vývoje osidlování na našem území. Dlouhý proces osidlování, přechod kočovného způ-

sobu života k usedlému, se zemědělstvím a chovem zvířat započal 8-10 000 př. n. l. na území úrodného půlměsíce (Turecko, Sýrie, Irán, Irák), střední Ameriky a v okolí Žluté řeky (Číně). Pozvolný přechod na našem území započal zhruba v 7 000 př. n. l., nejdříve na Moravě a postupně i v Čechách v nižších polohách jako je například Sadská.

<http://www.fotohistorie.cz/Stredocesky/Nymburk/Sadska/Default.aspx>

svědecký vrch (vrch Větrov) a nový kostel sv. Apolináře

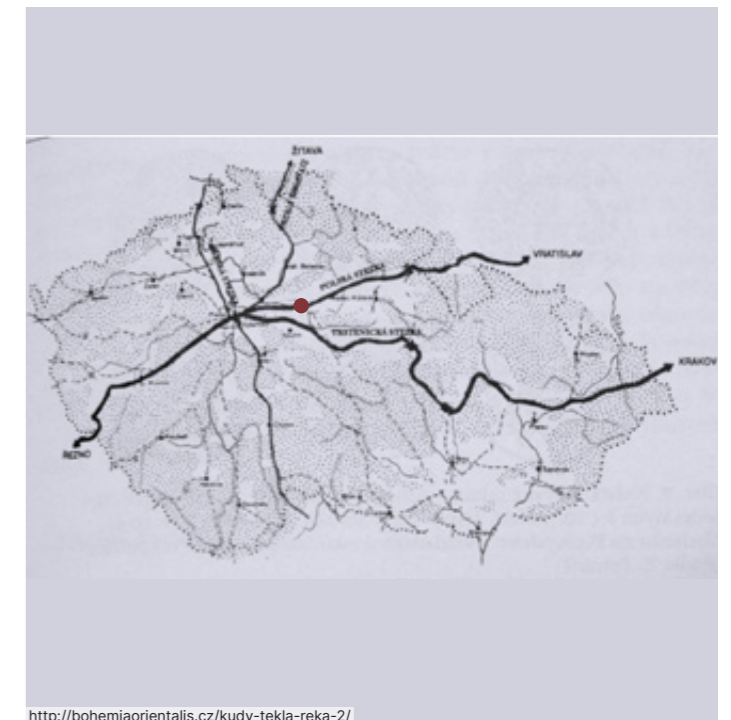
STŘEDOVĚK

První písemná zmínka o Sadské pochází z roku 993, kdy kníže Boleslav věnoval klášteru sv. Benedikta vsi Třebestovice a Sadskou.

V 10. století bylo na kopci vybudované opevněné hradiště s dvorem plným hospodářských budov, i obydlí českých knížat a Sadská se tak stala významným místem v českém knížectví. Panovníci sem přijížděli za zábavou a lovem. Opevnění se rozšiřovalo i díky zemské cestě nazývané Kladská stezka (viz obr. - zde Polská stezka), která vedla z Polska do Prahy přes Sadskou, a tak se zde nacházelo útočiště obchodníků.

Roku 1117 kníže Bořivoj II. nechal postavit místo kaple sv. Klimenta kostel svatého Apolináře s kapitulou jako poděkování za zázračné vysvobození ze žaláře. Kníže Bořivoj II. byl vězněn císařem Jindřichem V. v německém Apolinarisbergu u Mammeersteinu na Rýnu, kde měl být popraven. Celou noc před popravou se kníže modlil a při tom se mu zjevil sv. Apolinář, který udělal zázrak a Bořivoj se ocitl v Sadské. Od té doby se sv. Apolinář stal jedním z patronů města.

Nejvýznamnější obchodní stezky v Čechách v 10. století

<http://bohemiaorientalis.cz/kudy-tekla-reka-2/>

Na Sadském kopci se od 12. století pěstovala vinná réva.

Roku 1262 bylo hlavní sídlo ze Sadské Přemyslem Otakarem II. přesunuto do Poděbrad a v Sadské zbyla jen kapitulka, kterou Karel IV. o 100 let později, roku 1362 přemístil do Prahy na Větrov.

O zbytcích hradu již další zmínky nejsou, a proto o jeho přesném umístění jsou jen domněnky.

<http://www.fotohistorie.cz/Stredocesky/Nymburk/Sadska/Default.aspx>

Pohled na město ze severní části území

RENESEANCE

Současné ztvárnění znaku, které je velmi podobné původnímu

<https://www.mesto-sadska.cz/mesto/mestske-symboly/>

V 15. století za husitských válek byl klášter spolu se vsí vypálen. Jediný kostel byl ušetřen.

V druhé polovině 16. století, Sadska patřila městu Poděbrady a začala se zde stavět nová ves pod kopcem. V roce pak 1562 Ferdinand I. Sadskou povýšil na městečko, k tomu dostala erb a právo pečeti listiny zeleným voskem.

Kolem roku 1580 ale oheň zničil velkou část města a proto byla vystavěna nová radnice, hostinec, kovárna a konírna.

BAROKO

V době třicetileté války byly zničeny veškeré písemnosti a rozebrány poslední zbytky z hradu, které byly následně využity k vystavění nové osady Eichelburk. Osada byla postavena v místech bývalých vinic a roku 1850 se sloučila spolu se Sadskou.

Po skončení války, bylo městečko několikrát poničeno požáry a to v letech 1648, 1665 a mezi lety 1680-1685 byl v Čechách mor, který se ani Sadské nevyhnul. V tomto období zde vznikly nové stavby v podobě hodinové věže, kaple a dalších.

Mullerova mapa (1720) - Sadská patřila k větším městům

Mariánský sloup na Palackého náměstí (1748) na připomínku morové epidemie mezi lety 1880-1885 od B. A. Katterbauera (sochy) a Huliknauera (kamenný základ)

http://www.fotohistorie.cz/Stredocesky/Nymburk/Sadska/Sadska_-_namesti/Default.aspx?photoID=48255#detailnext

V roce 1751 u zázračné studánky na jihozápadním okraji města byly vystavěny malé lázně. Jejich prvním pacientem byl farář Jan Vilém Schreitter, kterému se zázračně uzdravily ochrnuté končetiny. Na památku jeho uzdravení pak nechal u pramene postavit kapličku zasvěcenou Panně Marii. Po jejím zchátrání, tu Kilián Ignác Dietzenhofer postavil barokní kapli Bolestné Panny Marie. Po roce 1834 ale lázně postupně zanikly, a zbyla zde pouze kaple.

Po roce 1770 postihly obyvatele opakovaně povodně, neúroda a epidemie moru a dobytka.

Roku 1784 Josef II. povýšil Sadskou na město.

19. STOLETÍ

Pohled přes náměstí na kostel sv. Apoloináře (poč. 19. století)

Mezi lety 1822-1897 bylo ve městě pět velkých požárů, kdy vyhořelo 126 domů i s radnicí. Pro novou radnici, která slouží až do dnes, byl základní kámen položen roku 1842. V letech 1832 a 1850 mnoho lidí skolila cholera. O šest let později v roce 1856, přešlo městem velké krupobití a další povodně.

Pro účely mapování stabilního katastru, byl na vrchu svědecké hory roku 1824 umístěn v nadmořské výšce 213 m n. m. významný trigonometrický bod v podobě žulového hranolu. Tento bod byl často využíván i pro další měření. Například roku 1868 bylo na bodě prováděno stupňové měření pro určení délky zemského poledníku. V současnosti je bod stále využíván.

Cukrovar u nádraží

<https://www.facebook.com/10873277557681/photos/a.109462700818022/512757817155173/>

Pro město byl velkým zlomem rok 1848, kdy na základě ústavy císaře a krále Ferdinanda Dobrotivého, vznikla i v Sadské národní garda. Celkově se zrychlil rozvoj hospodářství, budovaly se nové cesty a silnice. Rozšířily se i továrny, které vznikaly průběžně od začátku 19. století. Byly to továrna klempířsko-strojnická a slévárna kovů, dva cukrovary, továrna na sodovku a zpracování ryb, továrna na výrobu polévkového koření a cihelna.

Byl také upraven a narovnan tok Labe, kdy z meandru vzniklo slepé rameno.

Roku 1881 byla přes město zavedena železniční trať ve směru na Nymburk.

Roku 1883 při vrtání nové studny v Bořích vytryskl pramen alkalicko-muriatické kyselky. Vznikl tu tak lázeňský komplex, který ale za druhé světové války zanikl a v současné době je namísto lázní psychiatrická léčebna a školící policejní středisko.

20. STOLETÍ

Roku 1900 byla postavena mateřská škola a městská jatka, která fungovala až do roku 1960. V letech 1901 byla postavena namísto staré dřevěné školy nová a to na náměstí vedle radnice - slouží dodnes.

V roce 1934 vytryskla z nového vrtu u silnice směrem na Milčice minerální voda, nazývaná Sadka. Tato voda je dnes již jedinou významnou připomínkou na lázeňské městečko.

Mezi lety 1972-1992 probíhala mezi narovnaným tokem a původním meandrem Labe těžba písku a vzniklo zde jezero o rozloze 20 ha. Kolem jezera postupně vznikla chatová oblast Vodrážka.

Základní škola (1901-1902)

21. STOLETÍ

Dnes je město Sadská vyhledáváno především jako rekreační místo. Obec navazuje na přírodní park Kersko-Bory, který nabízí procházky v borovicových lesích a v létě je zde vyhledávané jezero Sadská. Celá polabská oblast je díky svému rovinnému terénu využívána pro cyklo-rekreaci, díky čemuž se zde budují nové cyklotrasy, propojující obce navzájem.

Lhotecká cyklostezka z roku 2014 propojuje Sadskou a Poděbrady

<https://www.cht.cz/reference-mostni-stavby/lhotecka-cyklostezka/>

<http://www.fotohistorie.cz/Stredocesky/Nymburk/Sadska/Default.aspx?photoID=54195#detailnext>

Havlíčkova třída, 1914
Dnešní Paroubkova ulice, pohled od Palackého náměstí ke kruhovému objezdu. V porovnání s dnešní dobou jsou domy stejného charakteru - jedno a dvou podlažní.

<http://www.fotohistorie.cz/Stredocesky/Nymburk/Sadska/Default.aspx?photoID=54195#detailnext>

Palackého náměstí, 1917
Pohled ze školy přes náměstí s morovým sloupem, Kostelní ulici na kostel sv. Apolináře. V popředí napravo se jedná o budovu městského muzea.

<http://www.fotohistorie.cz/Stredocesky/Nymburk/Sadska/Default.aspx?photoID=54195#detailnext>

Krajina v okolí města, 1957
Severní pohled od kostela na dnešní ulici Rašínova, kde jsou v současné době panelové domy. V levém rohu v pozadí se nachází léčebný dům poštovních zřízenců

<https://www.facebook.com/10873277557681/photos/a.109462700818022/468240598273562/>

Jižní pohled od kostela sv. Apolináře na Polygrafii vč. kaple Panny Marie Bolestné (1965)

Křížovatka ulic Lázeňská a Pod Bory (1929)

<https://www.facebook.com/10873277557681/photos/pb.100070076150277.-2207520000./520630086367946/?type=3>

Mlýnský náhon, 1933

Jižní pohled na město, v popředí mlýnský náhon vedl do města, kde stál u náměstí na nároží dnešních ulic Pražská a Třebízského Bahníkův mlýn. V roce 1878 byl mlýn prodán a lze předpokládat, že od té doby již plně nesloužil ke své funkci, jelikož náhon byl zrušen a přeložen do dnešního potoku Smradlák.

<https://www.vodnimlyny.cz/mlyny/objekty/detail/740-bahnikuv-mlyn>

Palackého náměstí (1973), po obvodu záhony růží, v pozadí muzeum

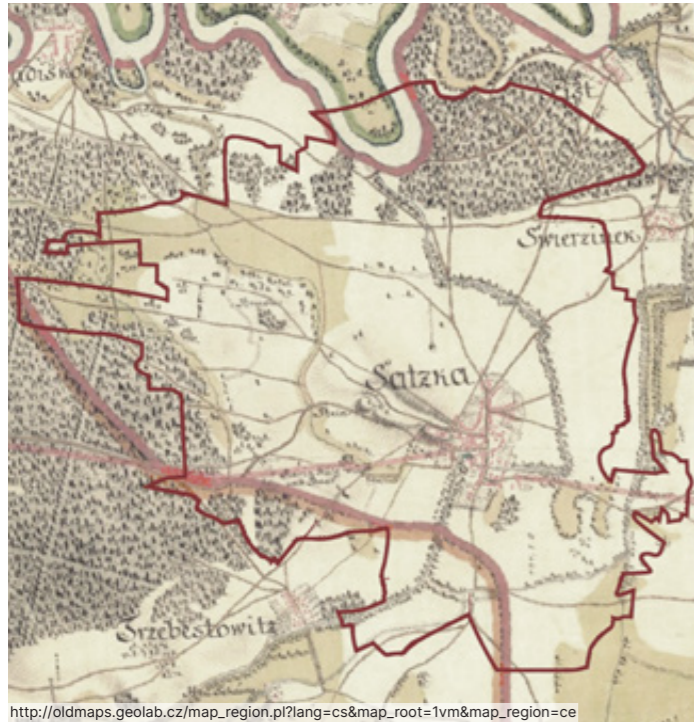

<https://www.facebook.com/10873277557681/photos/a.109462700818022/493490755748546/>

Palackého náměstí (1990), bourání domů na západní straně pro nový obchodní dům

<https://www.facebook.com/10873277557681/photos/a.213047550459536/479949980435957/>

mapa I. vojenského mapování (2. pol. 18. století)
 Již poměrně velké městečko s vybudovanou hustou cestní sítí. Lze zde vidět původní tok Labe, který zasahoval do dnešního katastrálního území Sadské. Středem řešeného území teče potok s Bahníkovým mlýnem ve městě u náměstí. Dnes je po náhonu (Mlýnská struha) připomínka v podobě zeleného pásu. Po roce 1878 byl náhon přeložen do dnešního Smradláku. V okolí města se nachází větší množství drobné sakrální architektury v podobě kapliček a křížů.

mapa císařských otisků (1842)
 V porovnání s mapou I. voj. mapování se zastavěnost města výrazně nezměnila. Nové domy vznikly na severní straně svědeckého vrchu a začínají být první stavení i mimo město. Téměř všechny domy jsou zděné, nespalné. V jižní části území je rozvíjena cestní síť.

<https://portal.mapotip.cz/sadska>

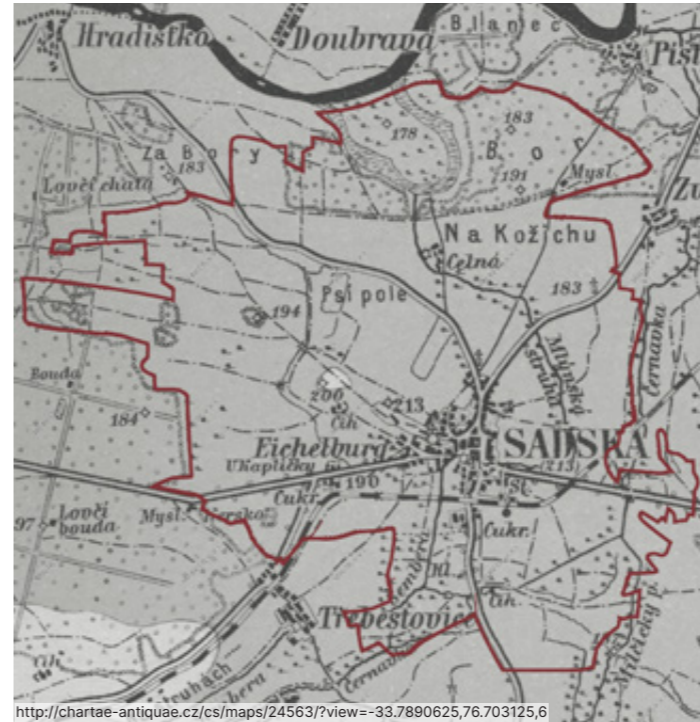

mapa II. vojenského mapování - Františkovo (1836-1852)
 V území se rozvíjí cestní síť. Na mapě lze vidět lázně v okolí kaple Bolesné Panny Marie nacházející se při cestě z Prahy do Sadské, které po roce 1834 postupně zanikly.

mapa III. vojenského mapování Františko-josefovské (1877-1880)
 Vyznačení osady Eichelburg jižně od svědecké hory. Úprava toku Labe - jeho narovnání a vznik mokřadů na místě původního toku. Nová úzkokolejná železnice se stanicí v jižní části města.

http://oldmaps.geolab.cz/map_region.pl?lang=cs&map_root=3vm&map_region=25

topografická mapa 1911 - podrobné mapy zemí Koruny české
 Místní názvy (Pší pole, Bor, Na Kožichu, aj.). Zastavěnost není výrazně pozměněna. Ve městě u železniční tratě se nacházejí dva cukrovary a dvě cihelny. Zároveň v jižní části pod tratí postupně ubývá cest.

letecký snímek, 2004
 Rozvoj průmyslových areálů podél cesty z Prahy do Poděbrad, která byla narovnána a odkloněna mimo náměstí. Plně zastavěná chatová oblast Na Vodrážce u jezera Sadská (vzniklé po těžbě písku) a nové domy v západní části lesa V Bořích. Jižní částí již prochází dálnice.

<https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/>

letecký snímek, 1953
 Nové domy v severní části území u slepého ramene Labe, včetně lázeňského areálu v Bořích. Rozvoj města i v jižní části za železniční tratí. Také došlo ke sčelení některých polí, na kterých je již patrná větrná eroze.

letecký snímek, 2022
 Území se stále rozvíjí, od roku 2004 vznikla nová zástavba při cestě ze starého města k Labi. V jižní části pak došlo ke sjednocení dalších polí.

<https://geoportal.gov.cz>

PAMĚTIHODNOSTI

<https://pamatkovy.katalog.cz/vyklenkova-kaplicka-krodeskovska-12844117>

Krodešovská kaplička

V katastrálním území Sadská se nachází množství nemovitých kulturních památek. Většina z nich pochází z barokního období.

•(1) Mezi nejvýznamnější patří kostel sv. Apolináře nacházející se na bývalém hřbitově svědeckého vrchu. Tvoří tak dalekou dominantu území. Současné barokně - gotické ztvárnění je podle plánů K. I. Dietzenhofera.

•(2) Zvonice v barokním stylu z roku 1691 se nachází za městským muzeem. Byla postavena na čtvercovém půdoryse završena cibulovou bání. Dříve sloužila jako vězení.

•(3) Mariánský sloup se sousoším na náměstí z roku 1748 odkazuje na morovou epidemii probíhající mezi lety 1680-1685.

•(4) Kaple Bolestné Panny Marie u silnice Poděbradská byla postavena v letech 1714-1721. Následná barokní přestavba byla provedena podle plánů K. I. Dietzenhofera. Jednoduchá stavba situovaná oltářem na jih má okna různých tvarů s plastickým orámováním. Freska oltáře z roku 1779 je od V. Kramolína.

•(5) Krodešovská kaplička v barokním stylu pochází z roku 1651. Jedná se o zděnou kapličku na obdélníkovém půdorysu u silnic Poděbradská a Husínek.

•(6) Paroubkovská kaplička stojí u silnice mezi Sadskou a Zvěřínkem. Jedná se o barokní kapličku z počátku 18. století, která ale byla v roce 2015 poničena při autonehodě. Namísto původní byla vytvořena její replika, jež už není předmětem památkové ochrany. Kaplička odkazuje k významné osobnosti Sadské - Františku Adolfu Paroubkovi (1828-1888), který tak vyjádřil svůj vděk za přežití při morové epidemii. Byl vyučený knihkupec a Sadské zasvětil celý svůj život. Zabýval se rozsáhlou historií města a založil tu i knihovnu. Po jeho smrti a smrti jeho syna (O. G. Paroubka) z odkazu všeho majetku městu Sadská, vzniklo muzeum.

•(7) Pomník O. G. Paroubka pochází z roku 1910 od sochaře Jana Štursy. Jedná se o hranolový sokl s verší zemřelého, na kterém je deska, z níž vyrůstá socha sedícího nahého jinocha. Otakar Georgius Paroubek, byl český spisovatel, kartograf, dramatik a cestovatel. Stejně jako jeho otec se významně podílel na vývoji města. Podílel se například na založení lázní V Bořích a mezi jeho známé práce patří Ottův zeměpisný atlas.

•(8) Socha sv. Gottharda v životní velikosti z roku 1777 se nachází na křižovatce ulic Hálkova a Jindřichova.

•(9) Socha sv. Jana Nepomuckého v ulici Jindřichova pochází z roku 1749.

K dalším pamětihodnostem, které ale nejsou na seznamu památkového katalogu patří:

•(11) Observační pilíř, který byl zřízen nad trigonometrickým bodem v roce 1824. Jeho výška je 10,5 m a základna má 2,4 m.

•(12) Dům s deskou W. A. Mozarta, v kterém skladatel v roce 1787 pobýval. Dům se nachází na Palackého náměstí s číslem popisným 377.

•(13) Radnice s věžičkou a hodinami z roku 1843.

•(14) Základní škola v rohu Palackého náměstí. Škola pochází z roku 1902 od architekta Antonína Turka.

•(15) Bílý kříž byl postaven roku 1850 na polní cestě směřující k Pístům. Zde se lidé modlili za dobrou úrodu. Roku 1974 při rozsáhlých meliorizacích a rovnání nových lánů byl kříž odstraněn. O jeho obnovení se zasloužil Jan Kováč v roce 2013.

•(16) Pomník obětem 1. světové války od sochaře Rudolfa Březe z roku 1926.

•(17) Městské muzeum, které bylo zřízené z knihovny jako

odkazu městu k základu muzea od O. G. Paroubka.

•(18) Vily v ulici Lázeňská v secesním stylu. Některé jsou podle návrhů Jana Kotěry.

•(19) Hyrossova vila z první republiky se nachází vedle kaple Panny Marie Bolestné.

Hyrossova vila

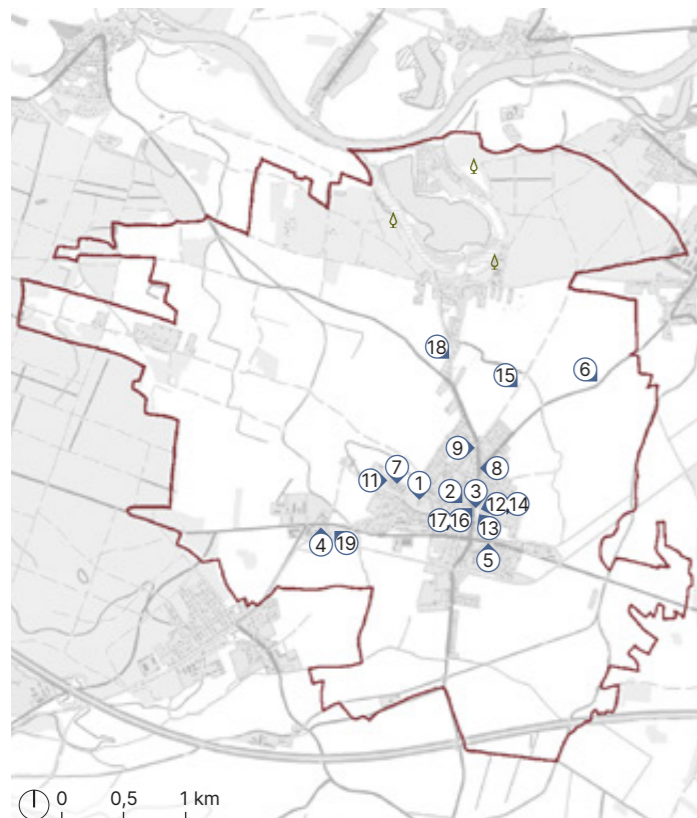
HISTORIE A SOUČASNOST

Vzhledem ke své bohaté historii města byla v roce 2019 zřízená ve spolupráci s organizací KIC naučná stezka Po stopách našich předků. Jedná se o vycházkový okruh dlouhý 6,8 km s dvaceti kamennými sloupky označující historické nebo přírodní body. Trasa začíná na Palackého náměstí před domem Němečkových, dále vede přes kostel sv. Apolináře k jezeru a slepému ramenu Labe a zpět na náměstí k barokní zvonici.

Pro okruh není pevně určená cesta. Mapu s vyznačenými body si každý může vyzvednout v informačním centru v budově městského muzea nebo online stáhnout přes QR kód na místě bodu NS či na internetu.

Místa zastavení:

1. Dům Němečkových	11. Mlýn Celna
2. Mariánský sloup	12. Kersko - Bory, lužní les
3. Stará škola, budova muzea	13. Jezero, slepé rameno Labe tzv. staré Labe
4. Kostel sv. Apolináře	14. Lázně
5. Výhled ze zahrady kostela a zaniklá osada Eichelburk	15. Myslivecká robota 17. a 18. století
6. Kapitula	16. Cesta vody - mlýnský náhon
7. Knížecí hrad a nový hřbitov	17. Bílý kříž
8. Skála, triangulační bod	18. Svatý Gotthard
9. Svatý Jan Nepomucký	19. Barokní zvonice
10. Hotel Modrá hvězda	♦ Památný strom

0 0,5 1 km

0 0,5 1 km

VÝVOJ OSÍDLENÍ

První osídlení obce je datované k roku 864. Stavby byly stavěny na svědeckém vrchu, později se zástavba začala pozvolně rozrůstat východně pod kopec. Devatenácté století pro město znamenalo velký rozvoj a zástavba se začala rozšiřovat po obvodu jádra města pod kopcem. Vznikají první stavení mimo kompaktní zástavbu v lese u Labe a západně u Kerska. Roku 1881 byla vybudovaná železniční trať spolu se stanicí, kolem které začaly vznikat cukrovary a jiné továrny. Po roce 2000 jsou v severní části dostavovány rodinné domy a v okolí železnice další výroby, sklady a obchody.

- historická zástavba z 18. století
- zástavba z 19. století
- zástavba z 1. pol. 20. století
- zástavba z 2. pol. 20. století
- zástavba po roce 2000
- železnice z roku 1881
- řešené území

VÝVOJ CESTNÍ SÍTĚ

Nejstarší cesty jsou zaznamenány podle I. vojenského mapování (1764-1783). Páteřní cesty z města a do města, dnešní silnice II. třídy patří k nejstarším. Hustá cestní síť také propojovala město a Kerský les. Mnohé z těchto cest ale postupně zanikly. Další vývoj cest je zaznamenán podle povinných císařských otisků z roku 1842 a třetího vojenského mapování (1876-1880). V tomto období byla hojně vyvinuta řada cest zajišťující průchodnost územím ve východojižní části. Tyto cesty však po výstavbě železnice roku 1881 a v průběhu 20. století s intenzifikací zemědělství také postupně zanikly. Průchodnost lesem Bory byla s největší pravděpodobností usnadněna novými cestami vzniklými po roce 1883, kdy zde byly vybudované lázně a v ČR se postupně zvyšoval zájem o turismus.

- vznik do 18. století
- - - zaniklé cesty z období do 18. století
- vznik do 19. století
- - - zaniklé cesty z období do 19. století
- vznik v 1. pol. 20. století
- vznik v 2. pol. 20. století
- železnice z roku 1881
- řešené území

PROMĚNA VODNÍCH TOKŮ

V porovnání současných vodních toků a ploch se stavem z roku 1842, jsou patrné velké rozdíly. Došlo k narovnání meandru Labe, čímž se tok řeky posunul za hranici katastrálního území. Z původního koryta jsou v současnosti mokřady s výskytem vzácných druhů organismů. V katastrálním území bývaly dva mlýny, ke kterým byl vybudovaný jeden náhon. Bahničův mlýn z 15. století se nachází v centru města na křižovatce ulic Pražská a Třebízského. Náhon z toku Šembera k mlýnu, začínal mezi Poříčanami a Třebestovicemi. V Třebestovicích byl veden přes Třebestovický mlýn, dále do Sadské k Bahničovu mlýnu a nakonec přes mlýn U Celny (1788) do Starého Labe. Náhon navrhl v 2. polovině 16. století Jakub Krčín a jeho celková délka byla zhruba 10 km. V současné době částí náhonu vede tok Smradlák pramenící v Třebestovicích. Na hranici katastrálního území Sadské se odklání a je veden východní částí ve stejném korytě jako

- vodní tok/plocha
- mokrá louka

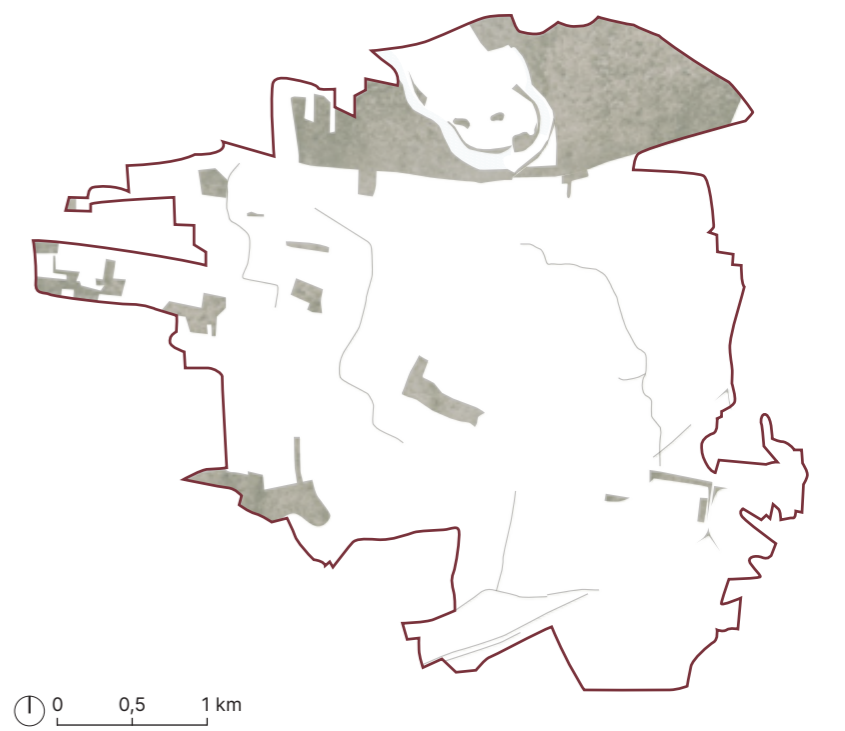
císařské otisky (1842)

současný stav (2023)

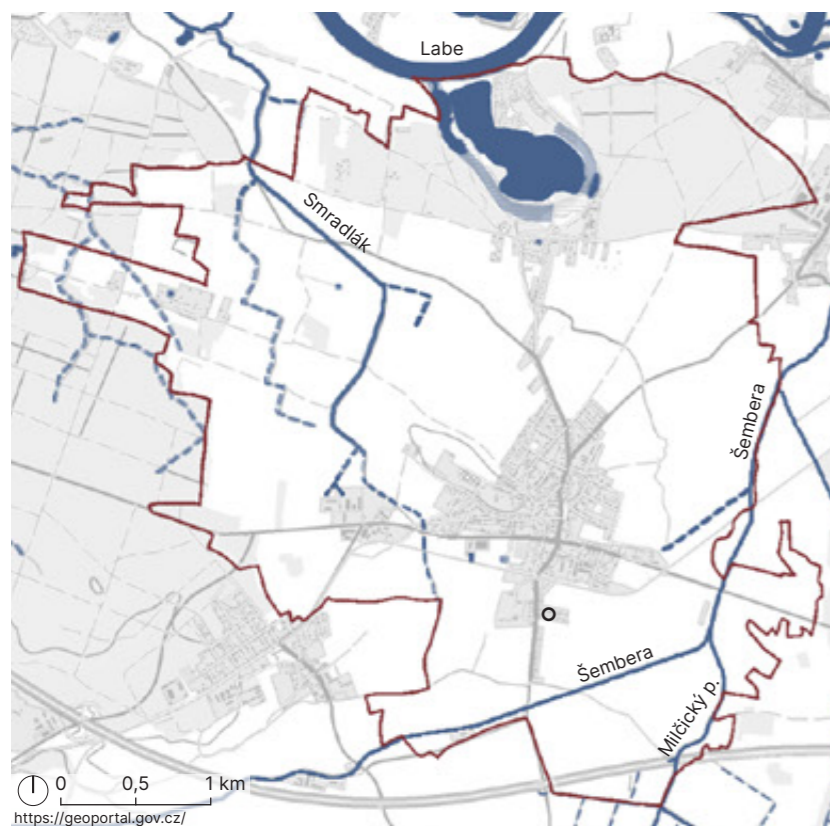
nepojmenovaný tok na mapě císařských otisků. Zbylá část náhonu mimo zastavěné území je v dnešní době patrná v podobě stromů a keřů v korytě.

Z porovnání map vyplývá, že dříve se v řešeném území nacházely oproti současnosti mokré louky. Tyto louky navazovaly na rozsáhlý Kerský les v západní části území a dále se vyskytovaly v jižní části v okolí Šembery.

- vodní tok/plocha
- les

VODA

Územím protékají tři potoky, které se vlévají do Labe. Potok Smradlák pramení v jižně sousedících Třebestovicích a dále prochází západní částí katastrálního území Sadské. Jeho průtok je ale malý a po většinu roku je jeho tok nepatrný. Z Třebestovic přitéká ještě tok Šembera, do kterého se vlévá Milčický potok. Potok dále pokračuje přes Zvěřinec, kde se vlévá do potoka Výrovka a následně do Labe. Tok má při vtoku do Výrovky průtok zhruba $0,56\text{m}^{3/\text{s}}$.

V okrese se nachází významné prameny prostých i minerálních vod. Velmi významné jsou v Poděbradech, ale i v Kersku, Kostelní Lhotě a Sadské.

Dnes již poslední funkční vrt nazývaný Sadka v Sadské (○), se nachází přes železniční přejezd od náměstí v ulici Prokopova. Vrt je hluboký 80,5 m. Voda ale není oficiálně uznávaná jako přírodní léčivý zdroj, protože má vyšší obsah přírodních radionuklidů, než je povoleno vyhláškou č. 307/2002 Sb..

Na severní hranici řešeného území, v katastrálním území Kostomlátky protéká napřímený tok Labe. Původní meandr však vedl přes katastrální území obce Sadská. K jeho narovnání došlo po roce 1848, kdy na základě ústavy císaře a krále Ferdinanda Dobrotivého vznikla i v Sadské národní garda. To vedlo především k rozvoji hospodářství, vzniku nových cest a silnic a také k upravení a narovnání toku Labe, kdy z meandru vzniklo slepé rameno. Tok byl zkrácen o 2,1 km.

Ze slepého ramene jsou v současnosti převážně mokřady a navážky odpadu s vysokým podílem azbestu vzniklé po těžbě písku probíhající v minulém století. I přes tento fakt se ve slepém rameni Labe vyskytují ekologicky hodnotné mokřadní společenstva a vzácné chráněné druhy a organismy. Lokalita je proto registrovaná a chráněná jako významný krajinný prvek. Z ostrova mezi mokřady a řekou pak vzniklo jezero, které je nyní užíváno pro rekreační účely.

ZÁPLAVY

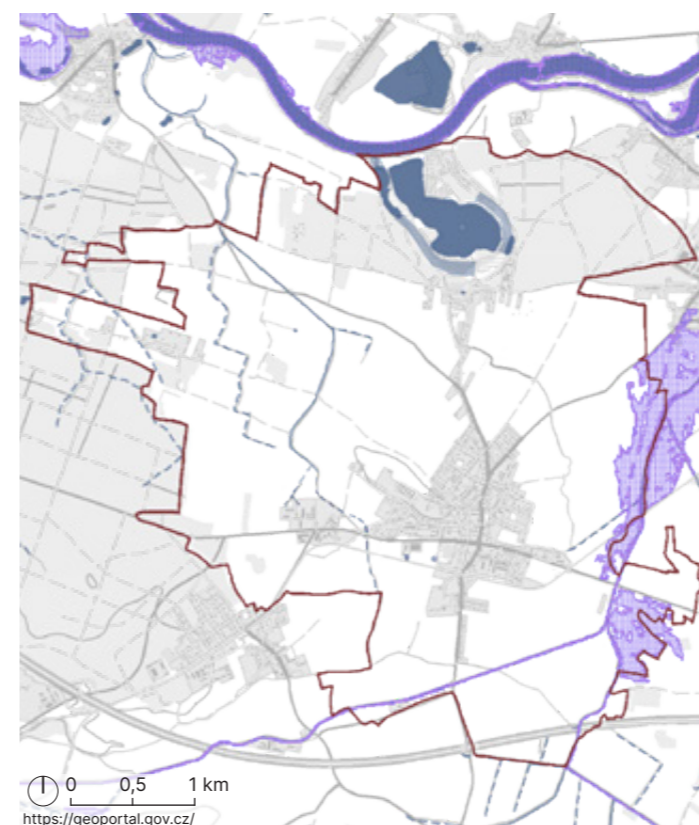
Riziko záplav je v území poměrně malé. V severní části může rozliv řeky najít svůj původní tok a zatopit tak původní meandr, ve kterém se v současné době nachází jezero a chatová osada Na Vodrážce.

Ve východní části pak hrozí rozvodnění potoku Šembera, který může lehce zasahovat do zástavby centrálního města. V této části města jsou pozemky určené k zastavění. Nová výstavba je ale podmíněna úpravou nivelety pozemku.

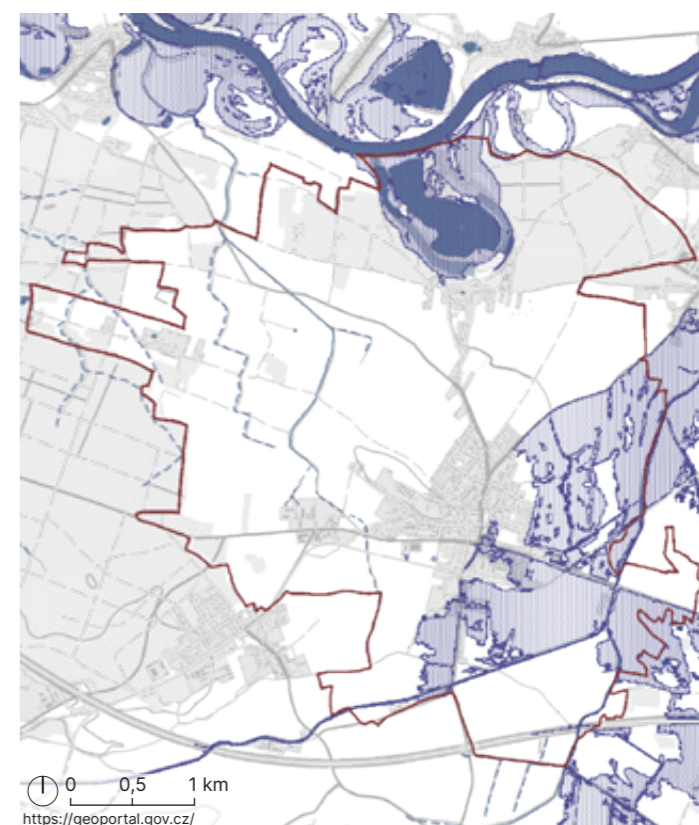

Q5

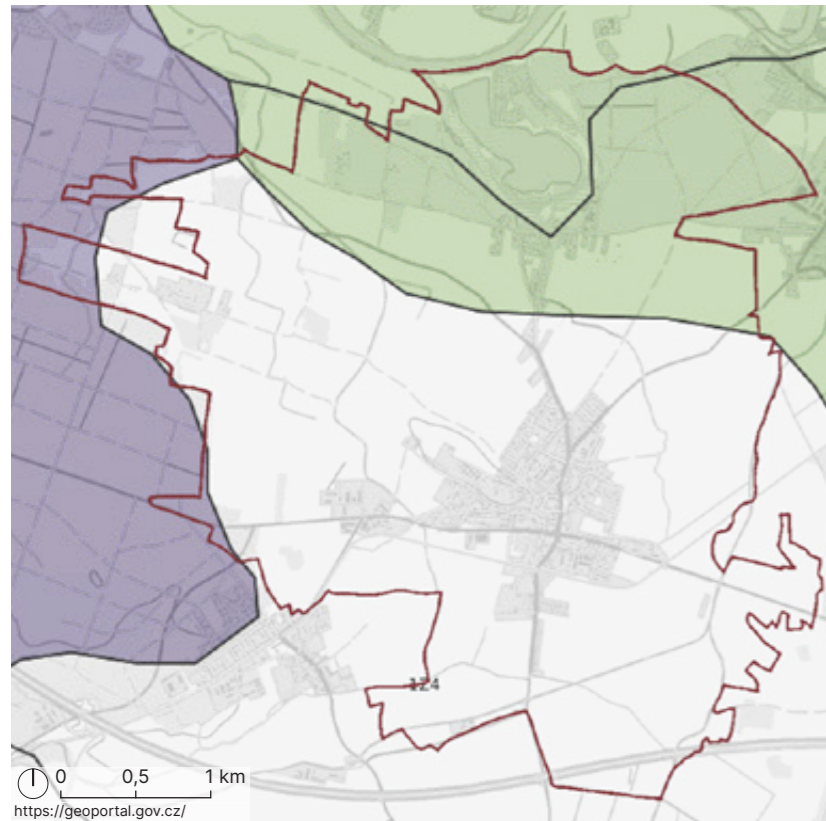
Q20

Q100

TYOLOGIE KRAJINY

Území je díky své poloze v Polabí s kvalitní půdou a vhodnými klimatickými podmínkami intenzivně využíván k zemědělským účelům. Severní část v okolí Labe se řadí do lesozemědělské krajiny. Východně na území navazuje lesní krajina, která spadá do přírodního parku Kersko-Bory.

- zemědělské krajiny
- lesozemědělské krajiny
- lesní krajiny

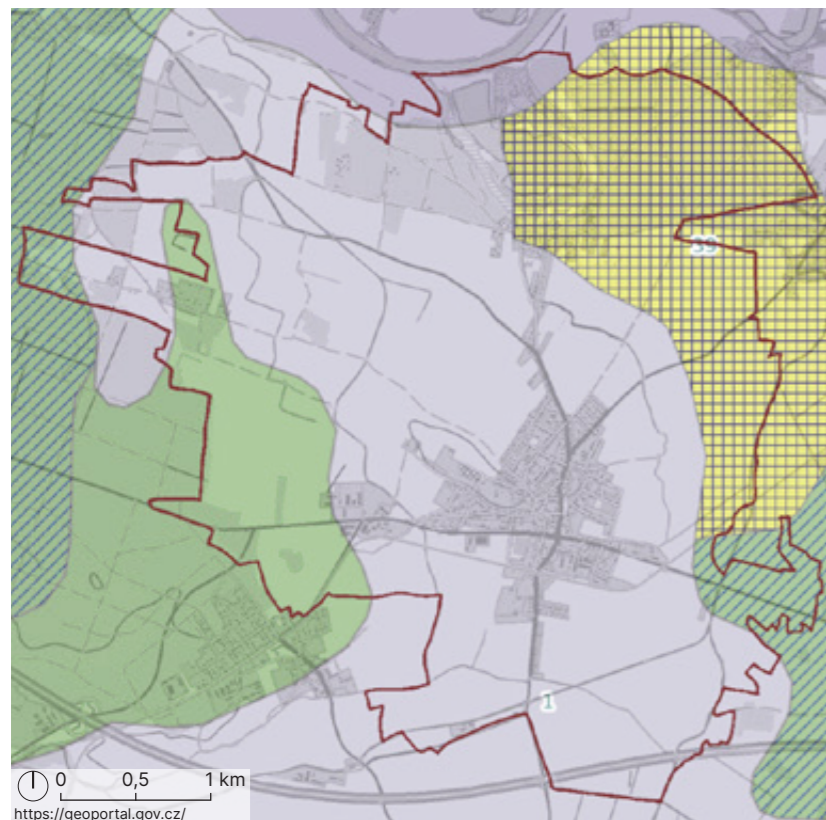
LESY

V severní části území, především v místech slepého ramene Labe se nachází lužní lesy. Lesy spadají do přírodního parku Kersko-Bory a pro svůj význam podléhají zákonné ochraně. Dále se zde nachází dva menší lesy (remízy) a okolní zbytek plochy je využíván pro zemědělské účely.

Severní části u Labe s místním názvem V Bořích dominují borovice lesní s nálety trnovníku akátu. Dále je v řešeném území ve větší míře zastoupen dub letní, bříza bělokorá, lípa srdčitá a v zastavěném území javor mléč.

POTENCIÁLNÍ PŘIROZENÁ VEGETACE

Velkou část území zaujímá střemchová jasenina, pro kterou je typické plné zapojení stromového, keřového i bylinného patra. Mezi nejčastější druhy patří jasan ztepilý, olše lepkavá, dub letní, střemcha obecná, javor mléč a lípa srdčitá.

Západní částí navazuje černýšová dubohabřina s méně vyvinutým keřovým patrem. Převládají zde dub zimní, dub letní, habr, javor klen, lípa srdčitá, jasan ztepilý, bříza bělokorá a výjimečně buk lesní.

Po obvodu řešeného území se pak jedná o kostřavovou borovou doubravu, jilmovou doubravu a lipovou doubravu.

- 1 střemchová jasenina
- 5 jilmová doubrava
- 7 černýšová dubohabřina
- 8 lipová doubrava
- 39 kostřavová borová doubrava

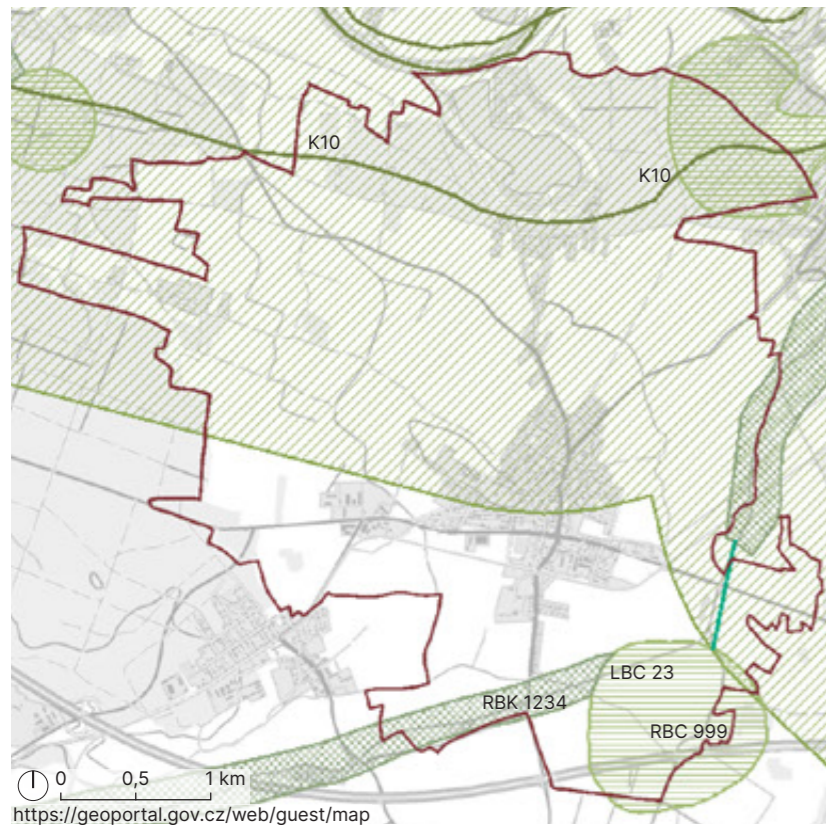
FAUNA

Okolí Sadské pro svůj blízký přírodní park Kersko-Bory nabízí útočiště řadě lesních zvířat. Mezi nejčastěji se vyskytující druhy patří jeleň, srny, divoká prasata, lišky, jezevci, ježci a veverky. Z drobných živočichů to pak jsou užovky, slepýši, skokani a především v okolí významného krajinného prvku Skála hlemýždi, suchomilky, střevlíci, cvrčci, pěnodějky a různé druhy motýlů. V okolí slepého ramene se také vyskytuje řada vzácných a chráněných druhů. Mezi časté druhy ryb v jezeře Sadská patří kapři, cejni, štiky, candáti, tolstolobici a okouni. K ptactvu patří káně, sýček, strakapoud, datel, puštitk, lejsek, drozd a skřivan.

- výskyt lesní zvěře
- vodní živočichové

ÚSES

Podrobnější vymezení tras a hranic biokoridorů, biocenter v nadregionální, regionální a lokální úrovni se nachází ve výkrese územního plánu (str.). Více jak polovinou území v severní části prochází nadregionální biokoridor K10 "Stříbrný roh - Polabský luh". V jeho trase je umístěné funkční regionální biocentrum Bory, které zahrnuje komplex borových lesů.

V jižní části pak lemují potok Šemberu s břehovými a doprovodnými porosty regionální biokoridor RBK 1234 "Kersko - Šembera", určený z velké části k založení. V kú Sadské se jedná o 1960 m dlouhý biokoridor propojující regionální biocentra RC 999 Šemberu a mimo řešené území RC 1025 Kersko I. Na biokoridoru jsou navržena lokální biocentra V Chuchli I a II. U vtoku Milčického potoka do Šembery je k založení lokální biocentrum LBC 23 Za Krodeškovi I a II.

V území jsou dále lokální biokoridory Mlýnský potok, Ke Kožichu, Smradlák a lokální biocentra. Lokální biokoridory nesmí být zúženy pod 15 m a biokoridory regionálního a nadregionálního významu pod 40-45 m.

- nadregionální biokoridor
- regionální biocentrum
- regionální biokoridor
- směry propojení regionálních biokoridorů

PŘÍRODNÍ PARKY

Sadská sousedí západní částí s chatovou oblastí Kersko, které bylo roku 1986 označeno za Oblast klidu Kersko. O čtyři roky později byla oblast rozšířena a prohlášena přírodním parkem. Poslední úpravy oblasti proběhly v roce 2010 a pod přírodní park spadá oblast Kersko (Hradištko), Velenka, Semice, Písty, Sadská a Zvěřinec. V Sadské park sahá od západní části k městu a na sever k Labi. Zde se nacházejí borové a březové porosty v labské nivě s bohatou cestní sítí.

V kerském lese se také nachází přírodní památka a evropsky významná lokalita Kerské rybníčky o rozloze 9,08 ha. Jedná se o tři rybníčky vybudované jako součást odvodňovacího systému lesa. V jejich okolí se vyskytuje čolek velký patřící k jedné z nejvýznamnějších populací čolka ve Středních Čechách. Oblast rybníčků je pro svůj význam (výskytu čolka velkého) zařazeno do soustavy Evropsky významných lokalit Natura 2000.

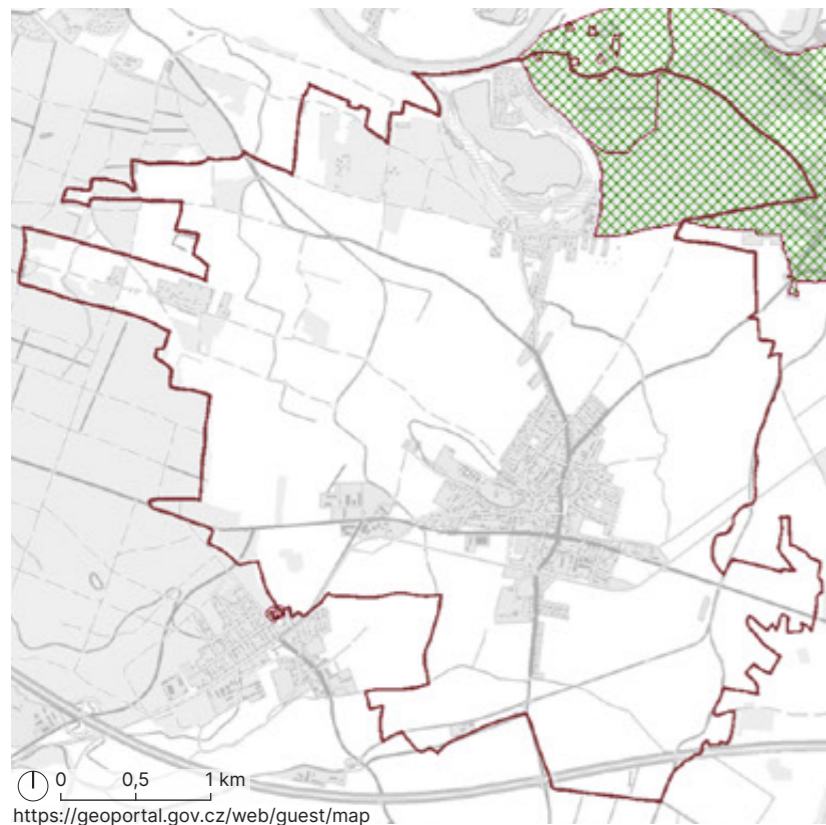
V severní části v návaznosti na řešené území se nachází přírodní památka Písečný přesyp u Píst. Jedná se o pohyblivou dunu vytvořenou během čtvrtohor.

Na rozhraní Kerska a Sadské se jedná o přírodní památku Kersko, s předmětem ochrany bezkolencových luk na vápnatých, rašelinných nebo hlinito-jílových půdách.

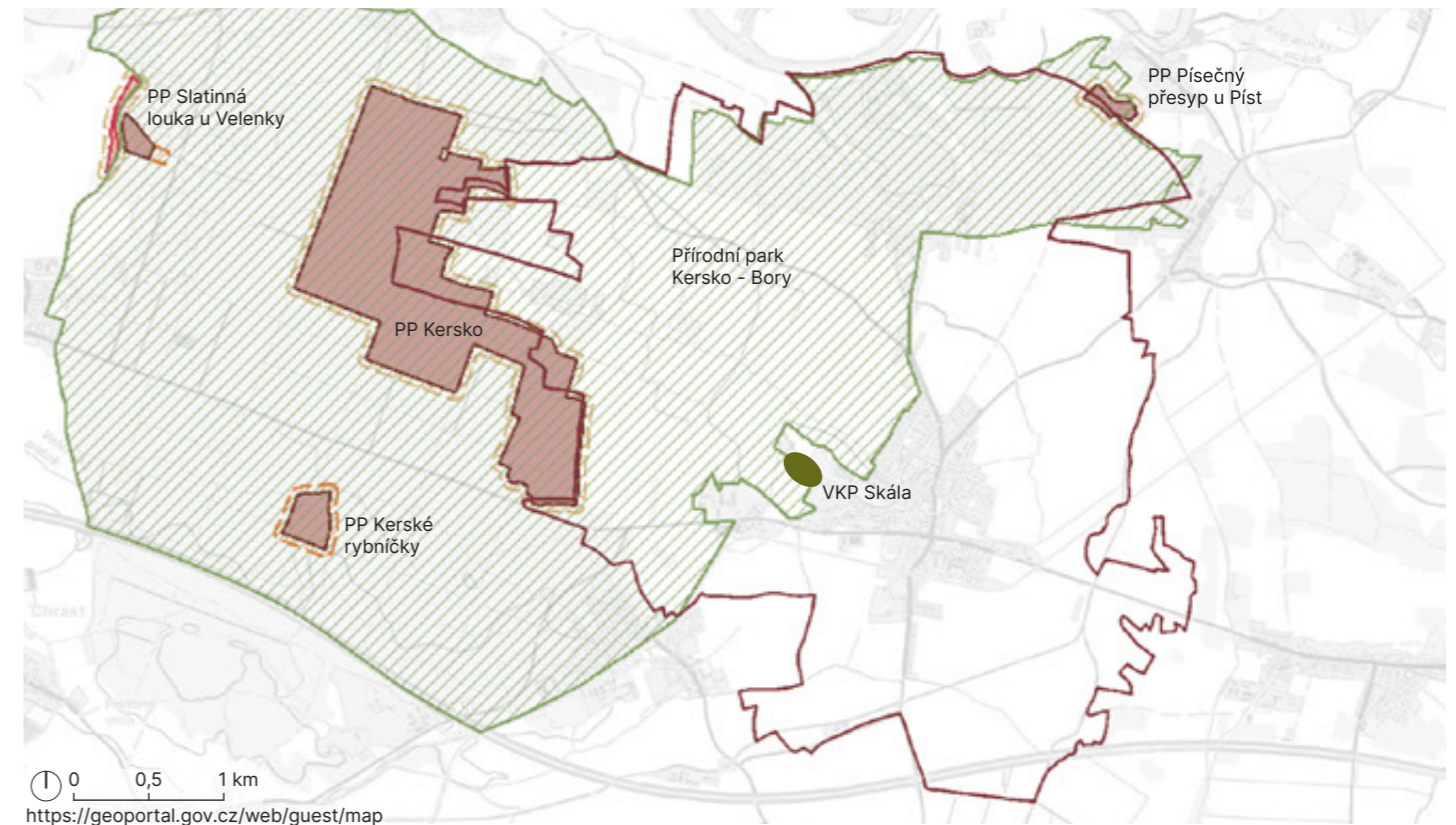
Na svědeckém vrchu je významný krajinný prvek registrovaný - Skála, pro svůj důležitý ekologický, krajinařský a geomorfologický význam. Nachází se zde naleziště zkamenělin středního turonu s velmi četným výskytem zkamenělých mořských živočichů. Skála je také bohatá na teplomilnou flóru (s výskytem různých druhů šalvějí, pcháčů, mateřídoušky, ledence přímořského aj.) a faunu (se zástupci hlemýžďů, cvrčků, střevlíků, motýlů aj.).

- Přírodní park Kersko - Bory
- přírodní památka
- ochranné pásmo ze zákona

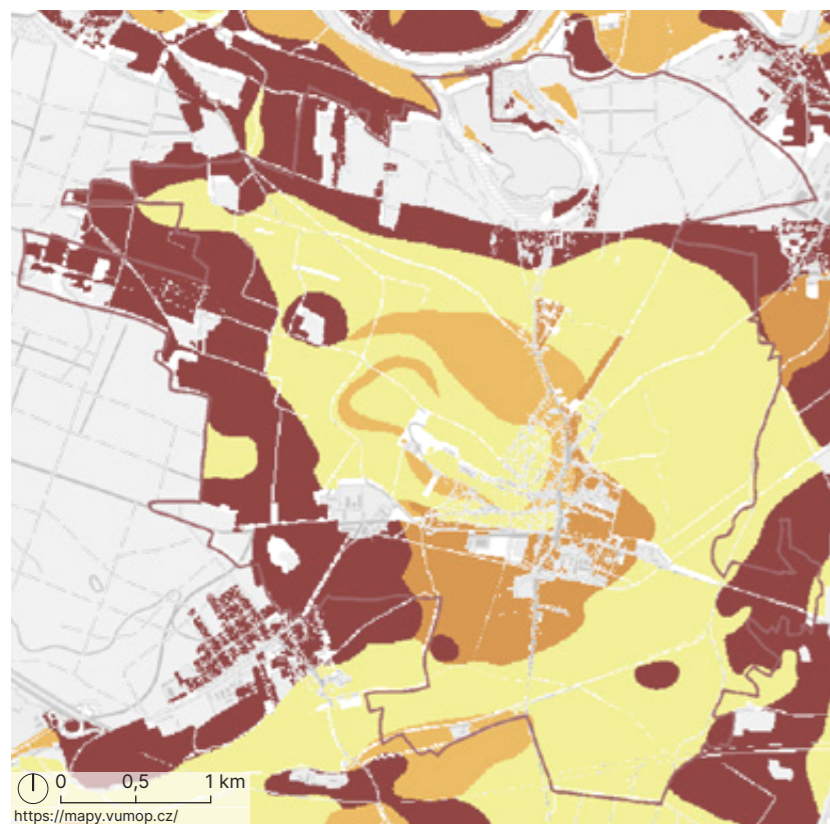
OCHRANA VODNÍCH ZDROJŮ

Severovýchodní část území spadá pod ochranu vodních zdrojů. Jedná se o oblast V Bořích.

EROZE

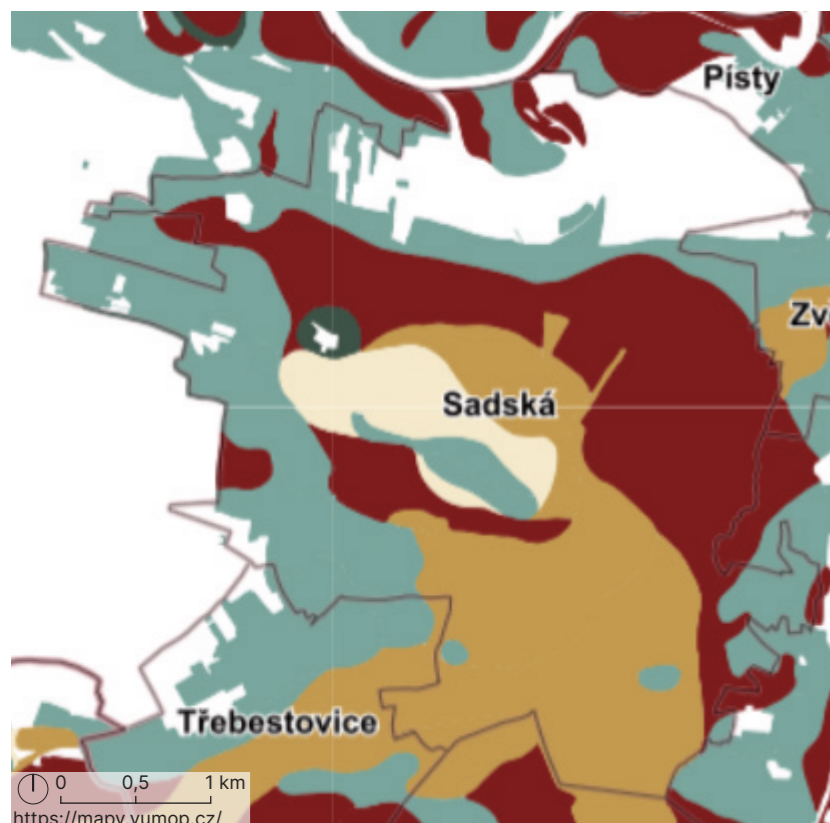
Na mapě je vyobrazena potenciální ohroženost ZPF větrnou erozí. Podle dostupných dat se po obvodu řešeného území nachází nejohroženější půdy, což je patrné i na leteckých snímcích. Vysoká ohroženost půdy může být způsobena tím, že se právě v těchto místech nachází půdy s vysokou vsakovací schopností a půda se zde tak rychleji vysuší. V blízkém okolí zastavěného území jsou půdy ohrožené a velkou část území zabírají půdy bez ohrožení.

Ohroženost vodní erozí je díky rovinnatému terénu velmi malá. Zaznamenaná vysoká ohroženost půdy se nachází pouze na jižním svahu svědecké hory, kde se v současné době nachází soukromé zahrady a starý ovocný sad.

Potenciální ohroženost ZPF větrnou erozí

- půdy bez ohrožení
- půdy náchylné
- půdy mírně ohrožené
- půdy ohrožené
- půdy silně ohrožené
- půdy nejohroženější

OCHRANA PŮDY

Zemědělská půda: Území je díky svému geologickému podloží hojně využíváno pro zemědělství. Podle mapy ochrany půdy na město navazují bonitně nejčinnější půdy, což způsobuje ostrý přechod obydlí do extravilánu, kdy na ploty přímo navazují pole. Pěstují se zde obiloviny, listová, košťálová a kořenová zelenina. Směrem k obvodu katastrálního území produkčnost půdy postupně klesá. V porovnání s mapou potenciální ohroženosti ZPF větrnou erozí je patrné, že na produkčnost má vliv ohroženost půdy.

- bonitně nejčinnější půdy
- nadprůměrně produkční půdy
- průměrně produkční půdy
- podprůměrně produkční půdy
- velmi málo produkční půdy

DOBÝVACÍ PROSTORY

V roce 1972 začala těžba písku v prostoru mezi slepým ramenem a narovnaným tokem Labe. Po revoluci v roce 1989 kdy došlo ke změně vlastnických vztahů okolních pozemků, těžba postupně končila. Její oficiální konec je datován k roku 1992. Těžba probíhala z vody, a tudíž zde vzniklo jezero o rozloze cca 36 ha s hloubkou 9 m. Po ukončení těžby byl vypracovaný plán pro rekultivaci, ke které ale nedošlo a v okolí jsou proto patrné stopy po těžbě i dnes např. v podobě betonových bloků. Část území je stále vedena jako dobývací prostor.

Na jihovýchodní straně jezera byla po ukončení těžby až do roku 1990 provozovaná skládka. Byl zde ukládán odpad všeho druhu, který byl buldozerem rozhrnován a hutněn. V roce 1997 pak proběhla rekultivace skládky a v současné době je její povrch rovinný a zatravněný.

Západně v jižní části jezera se nachází čistírna odpadních vod spolu se sběrným místem.

V posledních letech je v pískovně častý výskyt sinic, který tak znemožňuje nejen svým zápachem ale i následnou přemírou uhynulých ryb rekreačnímu využití. Sinicím se daří v prostředí, kde je hodně dusíku a především fosforu. Pokud je voda bohatá na živiny a přidá se k tomu vyšší teplota, sinice se začnou množit. Po sezóně většinou sinice odumrou a klesnou ke dnu, kde se postupně rozkládají.

ortofotomapa 1954

Na leteckém snímku je patrný původní tok Labe. Jedná se o zamokřenou půdu se stálou stojatou vodou v severní levé části meandru. V pravé části již vznikají první stavení.

Z nich se dále uvolňuje potřebný fosfor pro další generace. K přemnožení sinic tak napomáhá teplota, živiny a přemnožení ryb.

Z velké části nadbytek fosforu ve vodě je ovlivněn lidskou činností. Nejvíce tomu napomáhají odpadní vody z domácností a průmyslová zemědělská hnojiva. Oba tyto příklady jsou v dané lokalitě velmi pravděpodobné, jelikož je široká oblast hojně využívána k zemědělským účelům. Co se týče odpadních vod, v severní části se nachází chatová oblast Vodrážka, která nemá splaškovou kanalizaci. Z vlastní zkušenosti vím, jak to probíhá v sousedním Kersku, kde také kanalizace chybí. I když se jedná o dennodenně přetížnou restauraci, vše je vypouštěno do lesa. Ve Vodrážce postupně vznikají rodinné domy na stálé bydlení a některé jímky jsou napojené na trativody, které prosakují do jezera. Další příčinou růstu sinic je špatná skladba ryb. Kaprovité ryby se živí zooplanktonem, což jsou drobné ryby, které se živí právě řasami a sinicemi. Proto je vhodná redukce ryb s posílením počtu dravých ryb a následným zákazem rybolovu pro udržení přirozené rovnováhy - zooplanktonu - ryb jím se živících - dravých ryb.

V sousedících Kostomlátkách přes řeku, se nachází pískovna, kde těžba stále probíhá. Její ukončení je plánované k roku 2030. Rozloha jezera je odhadovaná na 36 ha a obec má v plánu následně pískovnu změnit v rekreační území.

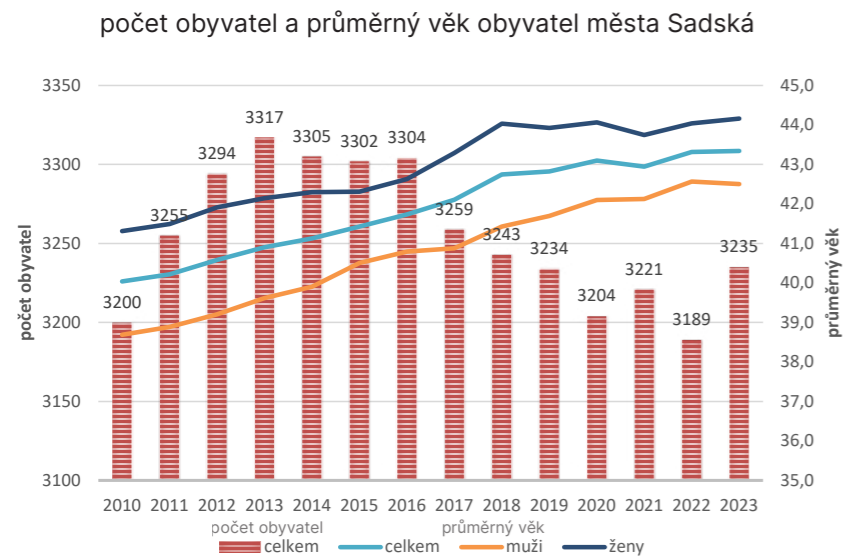
ortofotomapa 2022

Jezero vzniklé po těžbě písku. V jeho okolí je stále patrný původní meandr Labe, který je v severní pravé části zastavený chatovou oblastí Vodrážka. V severní části snímku se nachází pískovna Kostomlátky.

OBYTNOST

Nejstarší osídlení v Sadské se nachází na svědecké hoře,, kde bylo jedno z hlavních hradišť českých knížat. K rozvoji napomáhalo jeho umístění, kdy se nacházelo na hlavní cestě z Polska do Prahy a sloužilo tak i k úkrytu obchodníků.

Roku 1117 zde nechal kníže Bořivoj postavit kostel sv. Apolináře a ves se dále rozvíjela. Za husitských válek byla ves vypálena a jediný kostel byl ušetřen. Ves byla postupně znovu budována a roku 1562 Ferdinand I. Sadskou povýšil na městečko.

Za 30ti leté války byly poslední zbytky hradu rozebrány a použity k výstavbě nové vsi Eichelburk namísto bývalých vinic. Ves byla roku 1850 připojena k městu Sadská.

V průběhu 19. století postihlo město pět požárů a i když v tomto období nastal velký zlom technologií a stavění nových objektů, jednalo se spíše o dostavování těch stávajících.

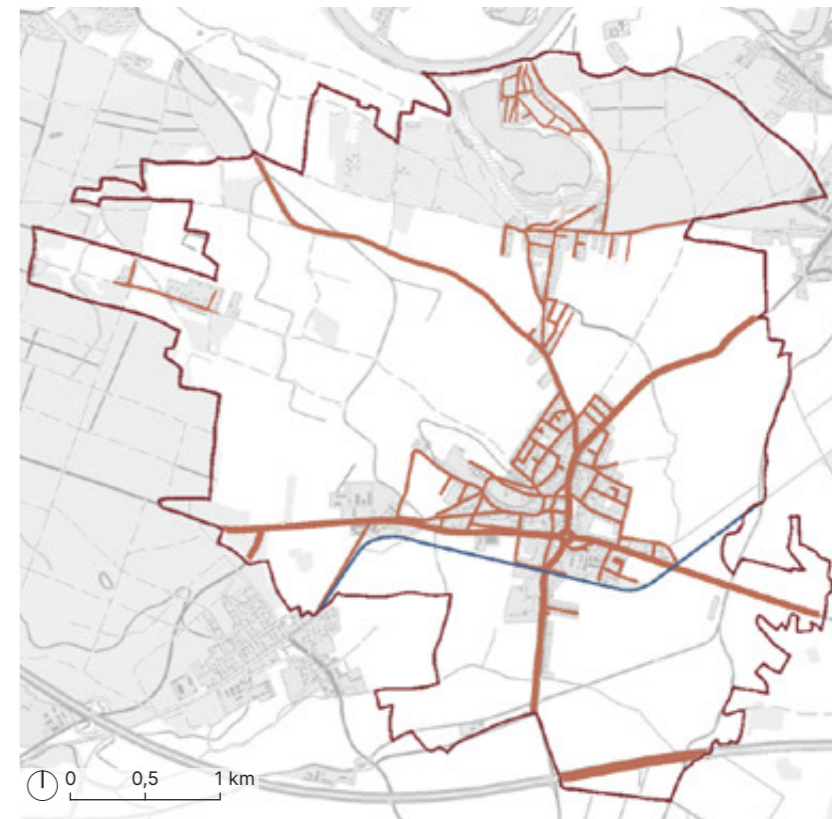
V roce 1912 zde bylo evidováno 3096 obyvatel, roku 2013 pak 3256 a k roku 2023 jich je 3235. Podle dostupných údajů se nejedná ani o nejvyšší ani o nejnižší počet obyvatel za posledních 13 let. Sledovaný průměr věku obyvatel pomalu stoupá. V roce 2010 byl průměrný věk 40,0 a nyní se pohybuje okolo 42,8 let.

DOPRAVA

Středem řešeného území východo-západním směrem vede silnice II/611 směřující do Prahy a do Poděbrad. V západní části území je na tuto komunikaci svedený sjezd z dálnice D11, která prochází katastrálním územím v jižní části. Centrem města Sadská vede ze Zvěřínku do Českého Brodu silnice II/330. Z města je tak dobrá dopravní dostupnost do okolních měst, hojně využívaná k dojíždění za prací. Město je ohraničené v jižní části dálnicí (na 6 km vymezeném úseku od Třebestovic po Kostelní Lhotu - se čtyřmi přejezdy a jedním přechodem) a severní částí řekou Labe (přes řeku jsou nejbližší přejezdy v Lysé nad Labem a Nymburku).

Územím vede železniční trať směrem do Poříčí nebo do Nymburka. Železniční zastávka je pak v jižní části města ve slepé ulici Nádražní. Do budoucna je plánované vybudování vysokorychlostní trati směřující z Prahy do Nymburka napojením na stávající koridor u Sadské. Dále zde jezdí místní i dálkové autobusy.

— silnice
— železniční trať

VEŘEJNÁ VYBAVENOST A KULTURA

Řešené území zahrnuje širokou škálu občanské vybavenosti, která je nejvíce soustředěna v centrální části města u Palackého náměstí. Ze školských zařízení se zde nachází mateřská a základní škola s vlastním sportovištěm a hřištěm. Tato základní škola pojímá žáky do devátého stupně, čímž je jediná v okolí. Od druhého stupně, proto žáci z okolních obcí dochází do této školy (s kapacitou 650 žáků). Za kulturní a výchovné činnosti je ve městě sokolovna, městské muzeum a knihovna. Ze zdravotnictví se zde dále nachází obvodní lékař pro dospělé i děti, stomatologická ordinace, gynekologie a psychiatrie. Z komerční vybavenosti tu jsou restaurace, hotely, samoobsluhy, hřiště, policie, čerpací stanice aj.

Veřejná vybavenost v podobě střední školy, polikliniky, divadla, kina aj. je dostupná přímými spoji do Poděbrad nebo Nymburku.

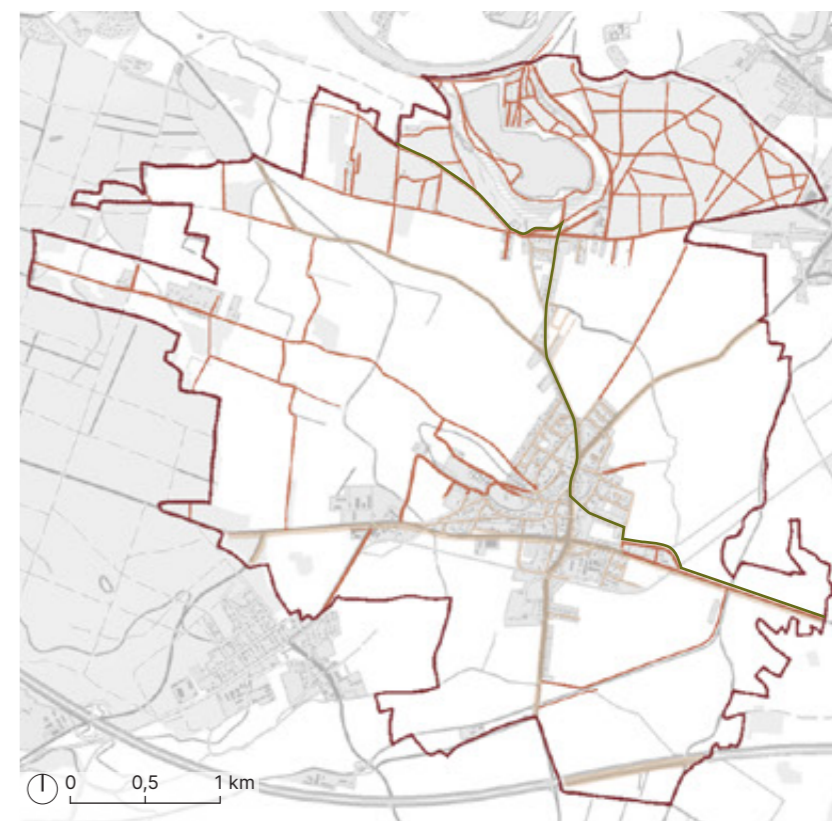
- lékaři, knihovna, radnice
- základní škola
- mateřská škola
- pošta
- městské muzeum
- sokolovna
- psychiatrická léčebna
- kostel/kaple
- sakrální památka
- policie
- potraviny
- dětské hřiště
- hotel
- čerpací stanice

PROSTUPNOST

Prostupnost územím je ovlivněna zemědělskou činností. Na zástavbu navazují velké půdní bloky, kvůli čemuž je prostupnost omezena. Západním směrem do Kerska vede jedna polní cesta, stejně jako na sever k Labi. Směrem na východ vznikla v roce 2014 cyklostezka propojující Kostelní Lhotu se Sadskou s dosahem do Poděbrad, kde se napojuje na Labskou stezku. Přechod přes Labe je umožněn v Lysé nad Labem (12,7km) a v Nymburku (7,6km). V lese okolo slepého ramene se nachází hustá cestní síť sloužící rekreaci a podél Labe vede cyklotrasa. Ve většině zmíněných případů se jedná spíše o rekreační cesty a z města chybí bezpečné komunikace pro pěší či cyklisty, kteří by se mohli pohodlně a rychle dostat za prací, do škol aj.

Od Kostelní Lhoty přes město k Labi je vedena poutní cesta Blaník-Říp. Jedná se o 190 km dlouhou trasu, pro kterou je uvedené motto 'Poznej českou zemi a sám sebe'. Cesta je rozdělena do sedmi etap. Sadská propojuje čtvrtou a pátou etapu s tématy 'hledání svých hodnot a kvalit' a 'objevování životních priorit'.

- cesta pro pěší/cyklo
- poutní cesta Blaník-Říp
- silnice

FOTODOKUMENTACE

Dominantní kostel sv. Apolináře na svědecké hoře s orientovaným půdorysem (východním směrem - oltář, západním směrem - vchod).

Barokní kaple Panny Marie Bolestné v současné době trpí z otřesů v důsledku navazující silnice. U kaple se nachází autobusová zastávka se spoji do Prahy a Poděbrad. Zastávka je proto důležitým bodem nejen pro obyvatele Sadské ale i sousedících Třebstovic. Její současný stav, včetně okolí je ale nepřívětivý pro pěší.

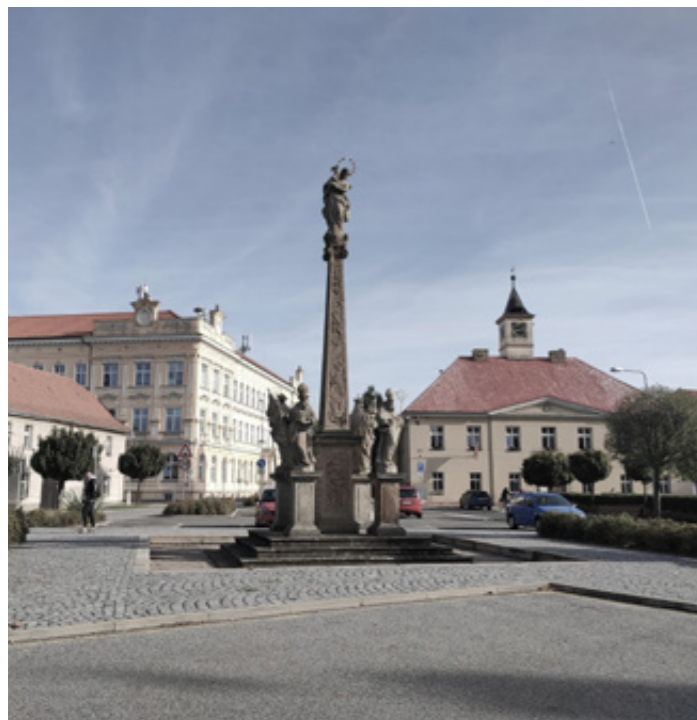

Socha sv. Gotharda v životní velikosti z pozdního baroka se nachází na ostrůvku spojení ulic Jindřichova a Hájkova. Oficiální pěší přístup k ní nevede a sochu lze proto obdivovat především z dálky. Je na zvažení, zda zvolená výsadba v jejím okolí (*Acer platanoides* 'GLOBOSUM') je vhodně zvolena aby sochu nestínila.

Sokl pro sochu sv. Jana Nepomuckého z roku 1749 ve Svatojánském parčíku v ulici Lázeňská/Jindřichova. Původní socha je nyní umístěna v kostele sv. Apolináře a na její původní místo bude umístěna reprodukce.

Mariánský sloup z roku 1748 na Palackého náměstí. V pozadí napravo radnice a nalevo základní škola.

Barokní zvonice z roku 1691 se nachází za městským muzeem v ulici Tylova. Před zvonicí se nachází parkoviště.

Trigonometrický bod na svědeckém vrchu lze vidět za hřbitovem u významného krajinného prvku Skály.

Bílý kříž při cestě z města do Borů je obnoven podle originálu z roku 1850. Byl zřízen k modlitbám pro dobrou úrodu. V současné době se v jeho okolí nachází náletové dřeviny trnovníku akátu.

Městskou zástavbu tvoří z více jak poloviny rodinné domy, což dodává městu jedinečný charakter.

Ačkoli se jedná především o rodinné domy se soukromými zahradami, parkují auta na ulicích, což snižuje kvalitu veřejného prostoru.

Areál bývalých lázní v Bořích, v dnešní době slouží pro veřejnost jako výdejna zásilek. Lázeňská budova je osázena plechy, které zakrývají její původní vzhled. V jejím okolí byly v minulém století vystavěny nové budovy, dnes využívané jako školící policejní středisko.

Pítka pramene Sadka v jižní části města v ulici Prokopova. Pítka je umístěné hned vedle souběžného chodníku s ulicí, proto si v jeho okolí nelze posedět či odpočinout u minerální vody. Na objekt navazuje plot, za kterým se nachází dětské hřiště.

Nádraží Sadská ve slepé ulici Nádražní je obklopené továrními areály.

Hotel modrá hvězda, který sloužil pro ubytování lázeňských hostů na nároží ulic Lázeňská a Ke Hradištku. Svým umístěním a vzhledem si stále udržuje dominantnost a poznávací bod místa.

Ulice Lázeňská ve směru pohledu k bývalému areálu lázní V Bořích.

Lázeňské domy při ulici Lázeňská.

Cesta k jezeru z betonových bloků odkazuje na těžbu písku v minulém století. V levé části se nachází travnatá parkovací plocha, která bývá často rozježděná.

V okolí jezera jsou stále patrné známky po těžbě písku.

Cesta okolo jezera nabízí rozmanitou procházku. Východní částí je cesta vedena přímo u jezera s poměrně hustou vegetací ve svazích čímž vytváří vzácné pohledy přes jezero.

Širší okolí Labe je z velké části bez vyšší vegetace ve svazích. Úsek u Sadské se od toho odlišuje a svahy tu jsou po oblast Vodrážky zarostlé.

Původní tok Labe tvoří v dnešní době z velké části mokřady s pestrým životem v jejich okolí.

slepé rameno Labe

Letní situace na jezeře, silně zapáchající kal. Město v sezóně pravidelně provádí rozbory vody a informuje návštěvníky o jejím stavu. I přes to je vysoký výskyt sinic pravidelnou záležitostí jezera.

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10229446842414195&set=p.10229446842414195&type=3>

V chatové oblasti Vodrážka se stále více staví rodinné domy ke stálému bydlení.

Oblast u VKP Skála za hřbitovem nabízí procházku v sadu.

Výhled ze sadu na kapli Panny Marie Bolestné

Cesta z Kerského lesa k Borům nevytváří pěším příjemný přechod mezi jednotlivými oblastmi.

Pohled na dominantní svědecký vrch ze západní části území

Ve východní části Vodrážky se nachází skupina deseti památných stromů - dubů letních

Dominantní borovicové zastoupení dřevin v přilehlých lesích.

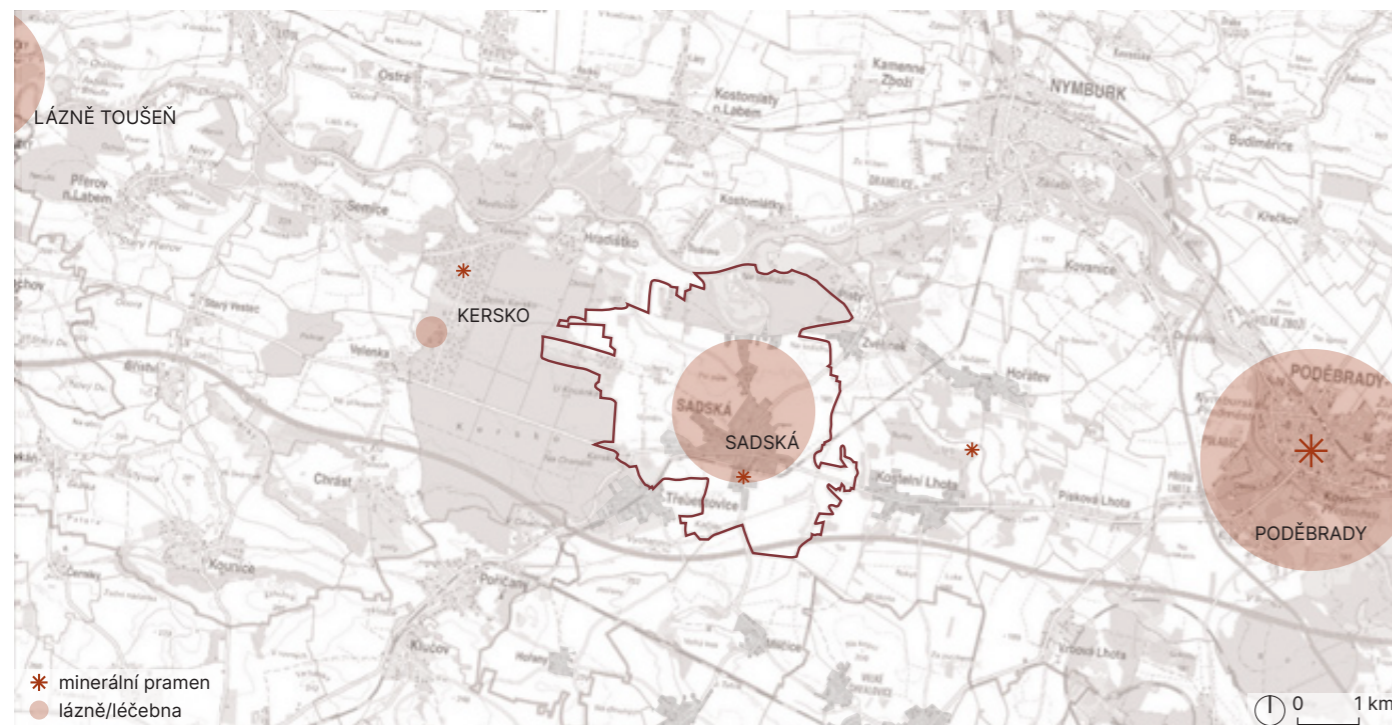
Pěší cestě z města do Borů chybí doprovodná vegetace

Potok Šembera

LÁZNĚ/LÉČEBNY V BLÍZKÉM OKOLÍ

LÁZNĚ TOUŠEŇ

Lázně byly založeny roku 1868 Janem Králíkem na základě železitého pramene, který vyvěral ve svahu jižně nad hrádkem a ve 14. století byl sváděn na hradní nádvoří. V roce 1889 byly lázně rozšířeny o metody slatinných zábalů a koupelí.

V současné době se jedná o uzavřený komplex budov se zahradou, který je veřejnosti přístupný. Léčebné procedury ani duch lázeňství ale není v městečku jinak znát. Léčí se zde především choroby pohybového aparátu, kůže, nervového systému a gynekologické nemoci.

<https://aukro.cz/lazne-tousen-kolonada-lide-socha-park-praha-vychod-v876-6974321409>

Pohled na kolonádu roku 1969, v pozadí zahrada

PODĚBRADY

Pramen Eliška navrtán 1910 a utěsněn 1955

V roce 1905 navštívil Poděbrady proutkař von Bülow, který označil místo silného pramene na vnitřním nádvoří zámku. Na místě pak byl skutečně navrtán vrt a od roku 1908 začaly v Poděbradech lázeňské sezóny, které se po první světové válce výrazně proměnily v město lázeňské.

Nyní jsou lázně vyhledávaným místem nejen lázeňských hostů. Město pravidelně pořádá různé kulturní a společenské akce, mezi které patří například pravidelný Soundtrack (festival filmové hudby a multimédií), festival vína či národní šampionát mažorettek.

Lázně jsou specializované především na srdce a nemoci s ním spojené (srdeční ischemie, stav po infarktu, po kardiologických výkonech aj.), onkologická onemocnění, cukrovku, nemoci nervové a nemoci pohybového ústrojí (mimokloubní revmatismus, Běchtěrova nemoc, stavy po amputaci dolních končetin aj.). Návštěvníci zde mohou ochutnat minerální vodu Poděbradku, kterou je možné natočit z 16ti pítek. Další 20 pítek bylo v průběhu minulého století utěsněno.

<https://www.lazne-podebrady.cz/podebradka>

KERSKO

V Kersku byl v roce 1962 zřízen Ústav sociální péče pro mentálně a tělesně postižené děti a mládež, který byl na místě v provozu až do roku 1991, kdy bylo vydané soudní rozhodnutí o vrácení v rámci restitučních nároků, a ústav byl přemístěn do Milovic.

Před ústavem tu byla údajně dětská ozdravovna, v které se měly léčit dýchací potíže. Dnes pozemek patří společnosti L.L.BRIK s.r.o. (po navrácení byl dlouhodobě prodáván) ale je opuštěný a budova chátrá.

V severní části Kerska se nachází Svatojosefský minerální pramen, vyvrtaný roku 1934 na žádost pana Hyrosse v hloubce 59 m. Pramen ale postupně slábnul a proto byl v roce 1985 proveden nový vrt do hloubky 80 m. Jeho zápach včetně oxidu uhličitýho ale znovu postupně slábne a voda z láhve již není tak chutná. Důvodem může být příliš velká vydatnost o 118 l/min - doporučený odběr se pohybuje okolo 12 l/min.

Svatojosefský pramen, po pravé straně socha sv. Josefa

<https://mapy.cz>

VÝROVKA

<https://mineralky.wz.cz/kostelnihota.htm>

Oplocený vrt s ochranným pásmem I. stupně zdroje přírodní minerální vody

U sousední Kostelní Lhoty na cyklostezce do Hořátve vyvěrá minerální pramen (vrt BPV-2). Je volně přístupný pěšky či na kole s neustálým odtokem.

Minerálně je srovnatelný s Poděbradkou, která ale obsahuje o něco méně oxidu uhličitého.

SADSKÁ

Kaple Panny Marie Bolestné ve 20. století

<https://www.facebook.com/10873277557681/photos/a.109462700818022/316417836789173>

V roce 1714 při kopání u pramene v jihozápadní části města u dnešní ulice Poděbradská, z kterého pil farář Jan Vilém Schreitter a přisuzoval mu léčivou moc (jelikož se mu zázračně uzdravily ochrnuté končetiny), byla objevena starší kamenná vroubená studně. Farář na místě nechal na památku vztyčit kříž a roku 1921 zde vznikla kaplička Bolestné Rodičky Boží. Roku 1751 byly v okolí kapličky vystavěny malé lázně a o 28 let později v letech 1775-79 byla kaplička přestavěna podle plánů Kiliána Ignáce Dietzenhofera na barokní kapli Panny Marie Bolestné. Lázně se staly vyhledávaným místem, podle kronik místo údajně navštívil i Mozart, kterého dnes připomíná pamětní deska na domě s čp. 337, později Sadskou navštěvoval i jeho syn Karl Mozart. Lázním se ale dlouhé oblíbenosti nedostalo a po prodání v roce 1834 postupně zanikaly. V roce 1837 byl navíc v jejich blízkosti vystavěn cukrovar, který zázračnou vodu znečistil.

V dnešní době zbyla po lázních pouze kaple Panny Marie Bolestné, která je orientovaná k ulici Poděbradská a trpí otřesy z frekventované silnice. Bohoslužby zde probíhají jen příležitostně, po domluvě lze ale v kapli uspořádat svátost křtu, svátost manželství nebo poslední rozloučení.

Roku 1883 při vrtání nové studny v Borech nedaleko Sadské vytryskl pramen alkalicko-muriatické kyselky. Vznikl zde proto lázeňský komplex s několika budovami a kolonádou. Moderní podoba lázní byla dokončena roku 1911, čímž se ve městě zvýšil turistický ruch a do lázní byl vkládán velký potenciál, který by podpořil i rozkvet města. Léčilo se zde koupelemi a vyhříváním v písku na slunci - chudokrevnost, nemoci srdeční, nervové, revmatismus a nemoci žaludku či střev. V období druhé světové války byla činnost lázní přerušena a v 50. letech 20. století úplně zanikly. Areál byl přeměněn v rekreační středisko, později v učňovskou školu. Dnes patří areál Středočeskému kraji a nachází se v něm školící středisko policie ČR. V bývalém sanatoriu poštovních zřízenců nyní funguje Psychiatrická nemocnice Kosmonosy.

Mezi významné budovy, které byly postaveny v rámci lázeňského města, patří hotel Modrá Hvězda, který byl postaven na rozcestí ulic Lázeňská a Ke Hradištku. Hotel nechal postavit pan Honzák z Poděbrad, k tomu ještě čtyři vily v okolí a vznikl tak základ na založení lázeňské vilové čtvrti. Za první republiky hotel koupil pan Vaníček, od kterého získal svůj název. V tomto období do hotelu chodil i Bohumil Hrabal, který zde čerpal inspirace pro svá díla (nejvýznamnější dílo čerpané příběhy z hotelu je „Obsluhoval jsem Anglického krále“)

<https://www.facebook.com/10873277557681/photos/a.109462700818022/339880857776204>

Lázně v Bořích, 1910-1912

Dětská léčebna, v které se nacházel pramen a sléval se zde do lahví

<https://www.aukezahajena.cz/sadska--detska-lecebna-a1328131.html>

Lázeňský komplex V Bořích, kolem roku 1916

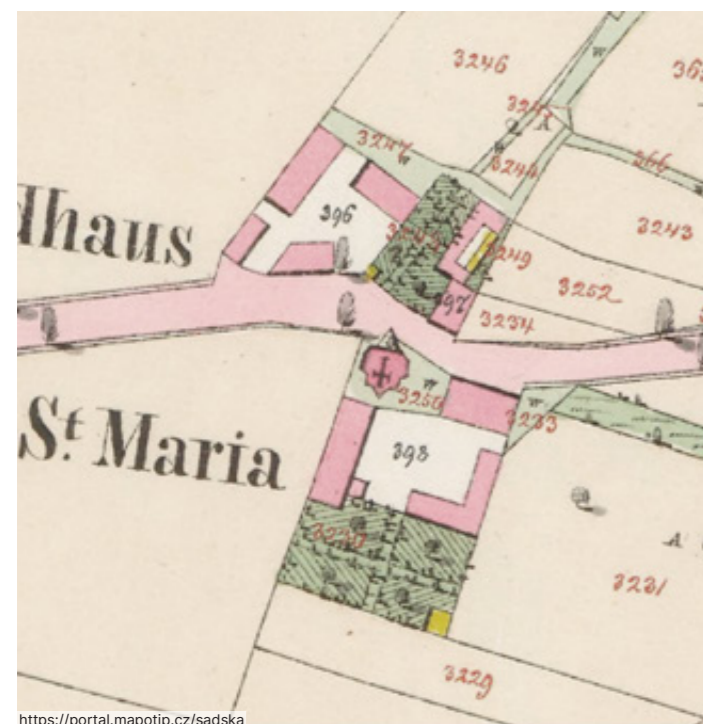

ortofotomapa 1938
Lázeňský komplex V Bořích v pravém horním rohu snímku. Na křižovatce u brány areálu rekonvalescentní domy poštovních a telegrafních zřízenců

ortofotomapa 2022
Z lázeňského areálu se stalo školní policejní středisko a z rekonvalescentních domů je psychiatrická léčebna.

císařské otisky, 1842
Malé lázně v jihozápadní části města s kaplí Panny Marie Bolestné

<https://portal.mapotip.cz/sadska>

ortofotomapa 2022
Dnes jsou v okolí kaple skladové a obchodní areály, stejně jako na místě bývalých lázní

<https://portal.mapotip.cz/sadska>

ortofotomapa 1938
Areál dětské léčebny, kde se stácel minerální pramen a následně distribuoval

<https://ags.cuzk.cz/archiv/?start=LMS>

ortofotomapa 2022
Nyní jsou v místě rodinné domy a pramen je vyvedený naproti pozemku bývalé léčebny u hřiště. V severní části pod tratí jsou uhelné sklady.

<https://portal.mapotip.cz/sadska>

SWOT ANALÝZA

SILNÉ STRÁNKY

- přírodní park Kersko-Bory
- Polabská nížina - rovinný terén, vhodný pro rekreaci (nenáročná cyklo i pěší výlety)
- Polabská nížina - úrodná půda, vhodná především pro pěstování teplomilných rostlin
- vesnický charakter města
- dostupnost území - sjezd z dálnice
- svědecký vrch - dominanta území, která je vidět z dále
- sakrální památky
- Labe - blízkost velké řeky
- dostupnost díky vlakové stanici

SLABÉ STRÁNKY

- průmyslové areály, bariéry v území mnohdy nevyužívané, především v okolí Poděbradské ulice dělí město na dvě části
- absence lidského měřítka
- nevhodné intenzivní hospodaření na zemědělských a lesních pozemcích, monokultury na polích
- věková struktura porostů (stejně stáří stromů)
- narovnání toku Labe a jeho zkrácení o 2,7 km
- nevhodné napojení zástavby na volnou krajinu
- pláže okolo jezera Sadská - v posledních letech se pláže stávají soukromými a nepřístupnými pro veřejnost

PŘÍLEŽITOSTI

- pramen Sadka
- topografie - rovina - nenáročná rekreační sporty
- přírodní koupaliště jezero Sadská
- historie místa - lázeňský potenciál
- pěší dostupnost sousedních obcí
- lepší prostupnost krajinou (využití krajiny)
- přírodní park Kersko-Bory - příležitost lepšího napojení
- ÚSES - posílit vzájemné propojení prvků územního systému ekologické stability
- dobrá dostupnost větších měst (Praha, Nymburk, Český Brod, Poděbrady)

HROZBY

- dálnice - znečišťování ovzduší a hluk
- velké bloky polí, absence remízků - větrná eroze, snížení průchodnosti územím
- postupný úbytek obyvatel
- rozšiřování zástavby do krajiny
- invazivní druhy ohrožující přírodní park
- chybějící kanalizace v oblasti Vodrážka

MAPA HODNOT A PROBLÉMŮ

Klady

- Polabská nížina- území se nachází v rovině, což je dobré pro rekreaci (nenáročné cyklo-výlety a pěší dostupnost); úrodná půda
- svědecká hora- dominanta území
- řeka Labe
- místa pro rekreaci- jezero a Labe- koupání, výlety, poutní cesta Blaník-Říp,
- pramen Sadka
- bohatá historie
- sakrální památky
- dálnice- blízký nájezd na dálnici D11, napojení a dostupnost širšího území
- dostupnost MHD- vlakové nádraží, autobusové zastávky

Zápory

- Polabská nížina- málo vodních toků, kvůli převažujícímu

rovnému terénu

- narovnání toku Labe- zkrácení toku o 2,1 km
- velké zemědělské plochy- absence remízků- větrná eroze; zhoršená průchodnost
- špatné napojení obydlí na krajinu
- pláže okolo jezera Sadská- v posledních letech se pláže stávají soukromými a nepřístupnými pro veřejnost
- velké areály kolem hlavní silnice dělí město na dvě části
- dálnice
- zaniklé mokré louky

LÁZEŇSTVÍ OBECNĚ

Priessnitzovy léčebné lázně v Jeseníku

Lázeňství má hlubokou tradici již ve starověkém Římě. Klasické lázeňství, jak ho známe dnes, se ale v ČR začalo rozvíjet až od 18. století. V současné době hraje významnou roli v odvětví cestovního ruchu. Obvyklá léčba v lázních je založena na přírodních léčivých zdrojích doplněna lékařskou vědou. Slouží pro léčení zdravotních problémů a pooperační rekonvalescenci i pro prevenci vlivů, se kterými se člověk setkává v běžném životě.

Obvyklý lázeňský pobyt trvá tři až čtyři týdny (prvních deset dnů se uvádí adaptace na prostředí, další týden postupné zlepšování zdravotního stavu a v poslední části pobytu dochází ke stabilizaci a zlepšení zdravotního stavu).

Obci i širšímu okolí lázně přispívají ekonomicky - makroekonomicky (zvýšení zaměstnanosti) a makroekonomicky, sociálně-kulturně, regionálně (rozvoj regionu) a environmentálně (kvalita životního prostředí - hospodaření s vodou, energiemi, omezení hluku, dopravy, aj.).

Karlovy Vary, lázeňská kolonáda

<https://aukro.cz/karlovy-vary-lazenska-kolonada-promenada-most-auto-lide-v776-6964740945>

Významné lázně v ČR byly zakládány v novoklasicistním, novorenesančním a secesním období, pro které se staly typické lázeňské domy, hotely, v okolí vřídelské kolonády, altány, pavilony a parky, díky čemuž si získaly svou jedinečnost. I přes to je důležité reagovat na současné proměnlivé potřeby společnosti, které se nyní více obrací ke zdravému životnímu stylu, redukci váhy, meditaci a relaxaci.

Princip lázní tedy v podstatě zůstal stejný - jedná se o klid a odpočinek doplněný kulturním a společenským odvětvím. V současné době vyplývá z průzkumů, že lázeňství je spojené s nemocemi a stářím. Je tedy otázkou, jak by měly vypadat novodobé (nově založené) lázeňské prostory a jak by měla reagovat okolní krajina, aby přilákala generace různorodé hosty navštěvující místo nejen pro řešení problémů, ale i jejich prevenci.

Mezi hlavní znaky hodnocení lázeňské krajiny patří: krajinné prostředí, lokální klima, přírodní využitelné faktory a psychické vlivy.

TERAPEUTICKÁ KRAJINA

Krajina hraje v životě důležitou roli, lze říci že kvalita prostředí, ve kterém se pohybujeme, ovlivňuje naše základní potřeby, jež lze rozdělit na fyzické (smyslové i fyziologické), duševní a duchovní.

Pojem terapeutická krajina poprvé definoval Wilbert Gessler v roce 1992, který právě konkrétnímu prostředí přisuzuje podíl k dosažení fyzického, duševního a duchovního uzdravení. Prostředí zahrnuje přírodovědné, léčebné, urbanistické a kulturně historické aspekty. Přesná definice pro užitý pojem ale zatím chybí a je v předmětu projednávání.

Lázeňský pobyt se v ČR řadí mezi komplexní lázeňské péče, což znamená dočasný pobyt v místě, které nabízí vlastní léčebné a regenerační procedury doprovázené hygienickými, environmentálními a estetickými předpoklady.

Při léčení má významnou funkci souhra emočních faktorů, kterými se rozumí smyslové vjemy - vnímání krásy krajiny, ticha, vůně aj. (měly by být odstraněny či potlačeny rušivé elementy), které zároveň ovlivňují další vývoj lázeňství.

K získání statutu lázeňského místa, je třeba určitá kvalita ovzduší. Důležitá je koncentrace atmosférických iontů. V čistých prostředích, musí být splněn limit negativně nabitých iontů, které jsou zdraví prospěšné (vznikají při přírodních jevech např. právě z minerálů zemské kůry). Dále se v ovzduší sleduje obsah dusíku, oxidu siřičitého, oxidu uhelnatého, vybraných kovů, ...

V okolí lázeňských míst, jsou proto důležité lesy, které také zachycují prашné částice a obohacují ovzduší organickými sloučeninami - monoterpeny. Jedná se o rozsáhlou skupinu molekul, vyskytujících se ve všech organismech. Syntetizovat je ale dokážou pouze rostliny, bakterie a určitý hmyz. V přírodě se nejčastěji vyskytuje a-pinen, který produkuje většina jehličnatých stromů. Mají protirakovinné, protizánětlivé, antioxidační a neuroprotektivní účinky. Lesy dále napřímo pomáhají zlepšit kvalitu a prodloužit dobu spánku, snížit krevní tlak, snížit hladinu stresových hormonů kortizolu a adrenalinu, získat vnitřní rovnováhu atd.

Pohled na Labe u Sadské (okolo 1960), Rudolf Maděra

REFERENCE

FRANTIŠKOVY LÁZNĚ

<https://docplayer.cz/207687112-Františkovo-lazne-terapeuticka-krajina-a-jeji-tvorce-gustav-wiedermann.html>

lesní kaple u rozcestí U Kapličky

Františkovo lázně mají bohatou tradici sahající až k 15. století. Jsou označovány jako první slatinné lázně na světě. Léčí se zde pohybový aparát, kterému přispívá i okolí místa. Lázně obklopuje rozsáhlé množství parků, sadů a lesoparků umožňující odpočinek. Roku 1882 došlo k rozsáhlému zalesňování okolních pozemků. Parky zde mají terapeutický účinek na hosty, jelikož pohled do zeleně a přírody mohou pomoci snížit stres a úzkost. Dále nejen místní zeleň dává prostor k setkávání a rozjímání.

← lesní kaple u rozcestí U Kapličky

LÁZNĚ BĚLOVES

kolonáda Malých lázní Běloves

<https://www.jedemedolazni.cz/lazenska-mista/nachod-44.html>

Lázeňský areál ve městě Náchod byl znovuobnoven v roce 2019 v městské části Běloves. Vznikla zde replika lázeňské budovy Vily Komenský, odpočinková zóna, kolonáda s dvanácti pítky, pro které je voda čerpána ze dvou zdrojů přírodních léčivých minerálních vod (vrty Jan a Běla) a jedno temperované pítko pro možnost odběru minerální vody i v zimních měsících. Tyto vody, jsou před distribuováním upravovány k odarzenování.

Vila Komenský nabízí prostory s kavárnou, přednáškovým sálem a Městské informační centrum.

← kolonáda Malých lázní Běloves

JESENÍK

Lázně jsou známy především svými ozdravnými a léčebnými procedurami, které jsou založeny na principech balneoterapie a klimatoterapie. Využívají se zde místní přírodní léčivé zdroje, včetně minerálních termálních vod, bahna a specifického mikroklimatu v kombinaci s lékařským dohledem. V okolí lázní se nachází cca 80 léčivých pramenů, které místní procedury zahrnují do léčby pomocí procházek v přírodě.

Jedná se o úplně první lázně založené na přírodním léčení pomocí vody. K jejich založení se zasloužil lékař Vincenz Priessnitz, který se zde i narodil v roce 1799. K léčbě využíval horskou vodu, čerstvý vzduch a práci na něm. Tento postup vedl k počátkům hydroterapie. Sám si díky studeným obkladům, vody a židle (pro rovnání) dokázal vyléčit zlomená žebra, které ranhojič prohlásil za nevyléčitelná. Postupně pak zde vybudoval lázně, které sloužili hostům z celé Evropy.

V lázních Jeseník se v současnosti léčí onkologické onemocnění, duševní poruchy, nemoci z poruch výměny látkové a žláz s vnitřní sekrecí, nemoci kožní a dýchacího ústrojí.

balneopark, stezka V. Priessnitze →

<https://mapy.cz/fotografie?sourcep=foto&idp=6726449&x=171889418&y=50.2436354&z=18>

balneopark, stezka V. Priessnitze

BADEN

Rakouské lázně nacházející se zhruba 30 km od Vídně mají dlouholetou tradici lázeňství sahající až do roku 50 n. l. Město čerpá ze své bezprostřední blízkosti metropole a svou architekturu z období biedermeieru kombinuje s okolní rekreační lázeňskou krajinou. Městu dominuje o velikosti 52 ha Kurpark s četným množstvím historických památek.

V jeho okolí se nachází 14 termálních pramenů, které jsou využívány jak v lázeňských tak i wellness procedurách. V jižní části město na město navazuje zemědělsky obhospodařované území.

Stejně jako v Salské zde často pobýval i Mozart.

Kurpark - z městského prostředí postupně přechází do zalesněného, při tom se mění i jeho charakter

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Baden_bei_Wien_-_Kurpark_-_Stadtspark_-_View_SSW_IL.jpg

II. ČÁST - NÁVRH

Tato část se věnuje návrhu, pro nějž jsou základem výstupy z analytické části a problémového výkresu. Návrh je rozdělen do dvou částí s nastíněním případné etapizace při realizaci. Tyto vrstvy jsou však navzájem provázány a s postupnou realizací povedou k posílení místních hodnot a vzniku nových příležitostí.

První část se věnuje celému katastrálnímu území města. Kapitola se nejprve zaměřuje na zásahy, které stabilizují současné hodnoty a jejichž realizace nevyžaduje větší zásahy. Dále se kapitola věnuje zobytnění krajiny pomocí návrhu cestní sítě, rozmístění mobiliáře a vytvoření nových zájmových míst v území. Na velké měřítko pak navazuje revitalizace vodních toků a ploch doplněných o návrh vegetace.

Druhá část práce se hlouběji věnuje detailům. Tyto detaily byly vybrány s ohledem na hlavní cíl práce, jímž je podpora lázeňského potenciálu dané lokality.

„Víte, že Jan Karafiát, učitel náboženství, když šel z Nymburka do Hořátve učit, odpočinul si v polích, a dívaje se na život broučků pod mezí, přišel na nápad napsat krásnou knížku pro děti: Broučky?“

Bohumil Hrabal

Cílem práce je vytvoření inspirativní krajiny, která v dnešní době vytáhne lidi ven. Dříve se v krajině odehrávala většina života. V současnosti ale Sadská krajina není moc hostinná kvůli intenzivnímu zemědělství. I přes to má zachované jak přírodní, kulturní tak i historické dědictví. Dnešní způsob hospodaření však spěje k zániku těchto hodnot. Zároveň znovu zájem a šíření povědomí o životním prostředí vybízí k vytváření komplexních krajinných plánů s jejich dlouhodobou strategií. Cílem této práce je vytvoření návrhu, který posílí stávající hodnoty, využije místního historického potenciálu a podpoří tak nejen kvalitu života místních obyvatel, návštěvníků, ale také místní fauny i flory.

Město Sadská hrálo v historii významnou roli nejen na dvoře českých knížat. V 19. století zde vznikly lázně a do budoucnosti města byl vkládán velký potenciál. Zvrat ovšem nastal během 2. světové války, kdy byl provoz lázní pozastaven. To vedlo k jejich postupnému úpadku společně i se známostí a rozvojem města. Díky tomu si městská zástavba zachovala venkovský charakter bez panelových domů, které jsou pro města typická. Současný stav počtu obyvatel obce je ovšem na mírně klesající křivce a oživení lázeňského místa nabídne rozvoj kulturního života, cestovního ruchu, nové pracovní pozice, rozvoj ekonomie a zlepšení vzhledu a vybavenosti, to vede mimo jiné k následnému růstu životní úrovně.

Další důvod pro obnovu lázní se týká nejen místních obyvatel ale celé širé společnosti. Průměrný věk dožití se postupně zvyšuje, což vede i k procentuálnímu nárůstu starých lidí. Je třeba dbát na naše zdraví už v průběhu života, abychom při stáří nedoplatili na naše činy jako například nedostatek odpočinku od práce, přecházení nemocí či nedostatek pohybu. K našemu zdraví patří všeobecně známé fyzické i psychické hledisko. Menší důraz je však kladený na sociální aspekt, který ale výrazně ovlivňuje naše zdraví a můžeme ho zařadit na stejnou úroveň již zmíněných fyzických i psychických hledisek. K rozvoji a podpoře těchto tří hlavních aspektů přispívají právě lázně a jejich okolí.

Obnova lázní na území Sadské tedy vychází nejen z historie místa, ale i z potřeb místních obyvatel, místní flóry a potřeb současných i budoucích generací. Blízkost okolních větších měst včetně Prahy, zajišťuje navíc místu celoroční návštěvnost.

VÝSTUPY Z ANALÝZ

CO vyplývá z analýz	PROČ zohlednit aspekty v návrhu	JAK bude záměru dosaženo
Polabská nížina (rovinný terén)	zlepšení podmínek pro rekreaci	nová zázemí v krajině v podobě laviček, lávek, ...
hodnotné přírodní prostředí	ochrana hodnot včetně jejich posílení, zpřístupnění, edukace	citlivá nová řešení s ohledem na chráněná území, použití přírodních materiálů
svědecká hora - dominanta území	poznávací znamení místa, podpora orientace	zachování pohledů a průhledů
pískovny jako vyhledávaný turistický cíl	zkvalitnění pobytu v okolí pískoven, ekonomické příležitosti	zázemí v podobě převlékárny, kiosků a mobiliáře, zpřístupnění břehů
historie lázeňství	podpora historie a cenných přírodních zdrojů, ekonomické příležitosti	zkvalitnění historických lázeňských míst, obnova pítek
pozvolný úbytek obyvatel ve městě s převažující starší populací	zajištění příznivých podmínek pro obyvatele, posílení společenských center	revitalizace veřejných prostorů, nové sportovní a kulturní příležitosti
blízkost okolních obcí	občanská vybavenost města je využívána i okolními obcemi	zkvalitnění pěších propojení okolních obcí s městem
vysoký rekreační potenciál	zkvalitnění turistických podmínek, ekonomický růst	posílení rekreace v krajině, rozprostření lidí do krajiny, vybavenost krajiny, vzájemná harmonie turismu s životem místních obyvatel
rozsáhlé zemědělské pozemky ohrožené větrnou erozí	šetrné hospodaření, zmírnění dopadů eroze, zkvalitnění půdy	nové meze a remízy udržitelné hospodaření na menších plochách
potencionální přirozená vegetace	podpora biodiverzity	výběr vhodných druhů s preferencí již se zde volně vyskytujících dřevin
přírodní park Kersko-Bory	lepší pěší dostupnost, edukace	nové cesty, obnova historických či zaniklých
slepé rameno Labe	odkaz k historii, podpora edukace	dřevěné lávky, mola, nová místa pozorování a odpočinku
záplavové území v katastrálním území	ochrana před nepříznivým rozlivem a tudíž i rizik s ním spojených	zvýšení přirozené retenční schopnosti území, revitalizace břehových porostů
drobné sakrální památky v území	odkaz k historii, památka	zkvalitnění jejich okolí, podpora významu pomocí dřevin

Každý vnímá slovo ‚krajina‘ jiným způsobem a má pro ni jinou definici. Většinou lidí se vybaví pouze jako prostor mimo zastavěnou část obydlení, někdy i jen jako nedotknutá část přírody. Krajina je ale prostor pro všechny rostliny i živočichy na světě, tudíž se jedná o veškerý prostor města i venkova. Je to prostor pro všechny aktivity člověka. Krajinu můžeme rozdělit na přírodní, bez zásahu člověka a kulturní, kde dochází ke kombinaci činnosti člověka a přírody. V české krajině včetně katastrálního území Sadská se jedná především o kulturní krajinu. Najdeme zde malé i střední měřítko, což vytváří různorodost prostředí. Krajinu tak můžeme lépe přetvářet k obrazu svému, nebo ji také snadněji a rychleji zničit například nešetrným hospodařením.

V České republice je plánování krajiny ovlivněno dohodou Evropské úmluvy o krajině, která krajinu definuje a ukládá její začlenění do stávajících plánovacích politik, jež na ní mají přímý i nepřímý dopad. Ochrana krajiny je ovlivněna jejím využíváním, které přispívá k naplnění potřeb současné společnosti i budoucích generací a zároveň je zachováno a udrženo význačných nebo charakteristických vlastností krajiny.

V současné době jsou v České republice různé resorty zodpovídající za různé oblasti krajiny, což vede ke komplikacím v plánování a koordinaci. Problematiku těchto přístupů řeší územní plány, které ale mají pro plánování a ochranu krajiny poměrně silné nástroje a nedovolují řešení drobnějších ploch.

K detailnějšímu řešení revitalizace a regenerace krajiny slouží krajinné plány. Ty se zároveň zabývají komplexním pohledem na krajinu z pohledu geomorfologie, hydrologie, využití krajiny a sídelní struktury. Jejich výstupy umožňují začlenění do územně plánovacích dokumentací v rámci komplexních pozemkových úprav, které jsou nezbytné pro zlepšení životního prostředí krajiny.

LEPŠÍ PĚŠÍ PROPOJENÍ S OKOLNÍMI OBCEMI
V území se jedná především o přírodní a zemědělsky využívanou krajinu, kde se hlavním konceptem stává zlepšení prostupnosti a obytnosti krajiny.

OBNOVA LÁZEŇSKÝCH MÍST A VZÁJEMNÉ PROPOJENÍ BODŮ ZÁJMU
Místo má jedinečný potenciál v podobě lázeňství. Cílem je jeho znovuobjevení, vytvoření nových cílů v krajině a jejich vzájemného provázání.

ZLEPŠENÍ HYDROLOGICKÝCH POMĚRŮ KRAJINY
Cílem je rozvolnění regulovaného vodního toku a zlepšení podmínek jezera pro rostliny, živočichy i lidi.

ZACHOVÁNÍ DOMINANTY ÚZEMÍ
V území je dominantní svědecký vrch s kostelem sv. Apolináře. Jeho umístění z něj vytváří i v širší krajině sahající až za hranice katastrálního území poznávací bod. Cílem je tedy zachování dominanty i z dalekých pohledů.

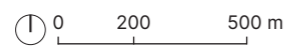

CELKOVÁ SITUACE

„Víte, že na konci Nymburačky v dubovém háji kvetou nejkrásnější kerské konvalinky, že odtud je nejhezčí pohled přes luka a pole na Sadskou? že ten borovicemi zarostlý kopeček, o který váš pohled zavadí, když se díváte na kostelík v Sadské, že se jmenuje Hůrka, že je keltskou mohylou, která byla navržena na hrob keltského bojovníka?“

Bohumil Hrabal

- hranice řešeného území
- vrstevnice po 1 m
- stávající prvky**
- železnice
- cesty
- vodní plochy
- lesní plochy
- trvalé travní porosty
- orná půda
- ovocné sady/zahrady
- hřbitov
- zastavěná část
- zástavba
- kostel/kaple
- pomník/socha
- kříž
- památný strom
- pramen
- směr výhledu
- omezený výhled
- autobusová zastávka
- nádraží
- navržené prvky**
- pěší cesty
- stromy
- trvalé travní porosty
- sad
- zastavitelná plocha
- body umístění mobiláře
- pramen
- drobné úpravy
- revitalizace vybraných částí

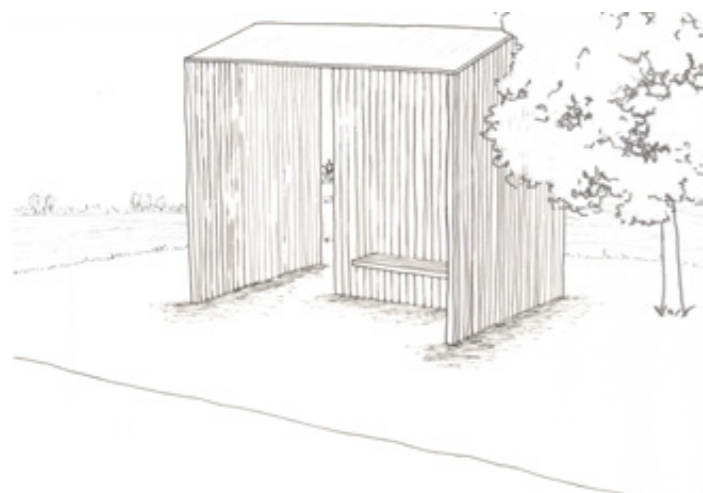
Bílý kříž

Nedílnou součástí drobných sakrálních staveb jako jsou boží muka, kapličky či kříže se staly stromy. Jejich přítomnost symbolizuje hlubší duchovní význam spojený s místem a také zdůrazňuje místo i z dalekých pohledů. Bílý kříž sloužící pro modlitby za dobrou úrodu se nachází uprostřed polí při cestě z města do lesa Bory. V současné době se v okolí kříže vyskytují dřeviny trnovníku akátu. Vzhledem k tomu, že se Bílý kříž nachází již mimo zastavěné území, je přítomnost zmíněného druhu pro svůj invazivní charakter nevhodná. Trnovník akát je schopen agresivně konkurovat původním rostlinám a může tím i narušit místní ekosystém důsledkem omezení biodiverzity. K sakrálním stavbám je vhodné volit domácí dřeviny, jelikož stromy mají nejen estetický význam, ale jsou také symbolem života, zdroje síly, odpočinku i stálosti a mají schopnost dotvářet prostředí. Skupina stromů v okolí Bílého kříže vytváří pocit útulna mezi zemědělsky využívanou krajinou s dostatkem stínu a možností odpočinku. Vybraným taxonem je hrušeň obecná (*Pyrus communis*), která návštěvníkům poskytne stín a v letních měsících i chutné osvěžení pro příjemnější procházky.

Trigonometrický bod

U významného krajinného prvku Skála na svědeckém vrchu se nachází trigonometrický bod. Byl postaven v roce 1824 pro účely mapování stabilního katastru a roku 1936 byl nad trigonometrickým bodem vybudován zděný observační pilíř s nivelační značkou. Význam bodu je nejen historický, ale stále pomáhá při současném družicovém měření, při určování polohy pomocí metody GPS a jiných. V současné době se skrývá za nálety, tvořených především trnovníkem akátem, které ubírají na vizuálním významu bodu. Jejich odstraněním dojde k odkrytí celého bodu, jenž může dále sloužit nejen k účelům měření ale také edukativním. Pro pěší turistiku se tak odhalí bod zájmu s poučným významem.

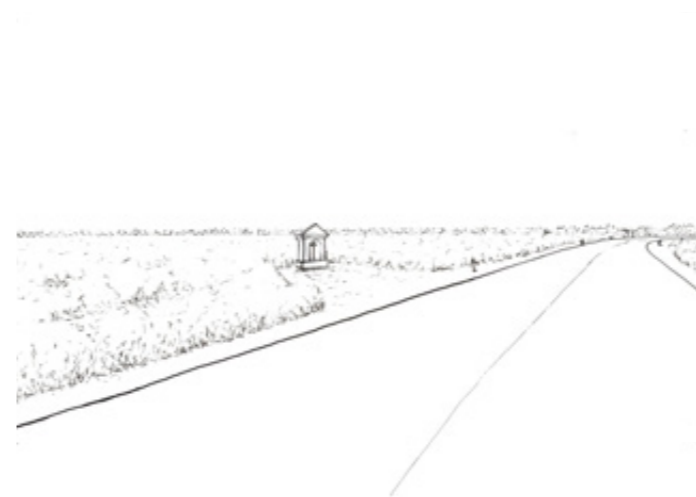
Autobusová zastávka Mrosolská cesta

Nový přístřešek autobusové zastávky nabízí zakryté posezení při čekání na spoj do Nymburku nebo Čelákovic. Umístění zastávky se nachází uprostřed polí v severní části území. Obsluhuje chatovou oblast Za Bory a částečně i lázeňský areál V Bořích. Poloha zastávky vybízí k možným pěším výletům a v rámci zatraktivnění území má potenciál k jejímu častějšímu využívání. Navrhovaný přístřešek u autobusové zastávky zlepšuje podmínky nejen pro cestující ale i pěší turisty. Prostor v něm je dělen dřevěnou stěnou s průhledy na dva menší prostory. Jeden je pro přehlednost a snadnější nastupování do autobusu typicky situován k vozovce. Druhý prostor se nachází za čekacím orientovaný k městu. Tento prostor jako odpočinkový nabízí pohled na kostel sv. Apolináře.

Paroubkovská kaplička

Replika kapličky stojí uprostřed polí u silnice mezi Sadskou a Zvěřínkem na svém původním místě. Stejně jako Bílý kříž, je okolí památky vhodné doplnit dřevinami pro posílení významu místa. Byla zvolena dvojice stromů pro souměrnou

kompozici a vybraným taxonem je dub letní (*Quercus robur*).

Socha sv. Gotharda

Socha je umístěna v intravilánu města na ostrůvku mezi ulicemi Jindřichova a Hálkova. Bližší přístup k soše proto není umožněn nebo je jen velmi omezen. Jedná se tedy o pohledovou sakrální památku ze vzdálenějších cest, ke které je třeba volit správné druhy dřevin. Nyní jsou na straně ulice Hálkova vysázené dřeviny druhu *Acer platanoides* 'Globosum', které zabraňují pohledu na sochu. Tyto dřeviny nově navazují na prodloužení aleje podél silnice. Vzhledem k tomu, že jsou ale dřeviny i na druhé straně vozovky, je pěším zabráněno v možných průhledech na sakrální památku. V ostrůvku u sochy se jedná o čtyři nově vysázené stromy, které lze ještě přesadit na jiné místo. Jako vhodnější varianta je volena trojice stromů

(jeden stávající a dva nové), které pomoci souměrné kompozice doplní a podpoří význam místa, jenž se tak odkryje novým pohledům. Doplnujícími taxony jsou voleny vysokokmenné a dlouhověké dřeviny jako již stávající lípa srdčitá (*Tilia cordata*). Prostor je doplněn květinovou výsadbou do tvaru kříže, jako symbol kostela, jenž patří mezi atributy sv. Gotharda.

Cestní síť mimo zastavěné území - stávající stav

Cestní síť v území je poměrně rozvinutá. Jedná se ale především o cesty pro motorová vozidla, které propojují město s okolními obcemi. Stejně jako u stávajících pěších stezek, které nezakly v průběhu vývoje území, se jedná o cesty vedoucí pouze radiálně vůči městu. Rozvinutá cestní síť se nachází pouze v severní části území v rozlehlém borovém lese.

Katastrální území protíná dálnice D11. Spojení mezi severní a jižní částí území zajišťuje jeden nadjezd. Dále je území děleno železniční tratí a rušnou silnicí pro motorová vozidla II. třídy (611).

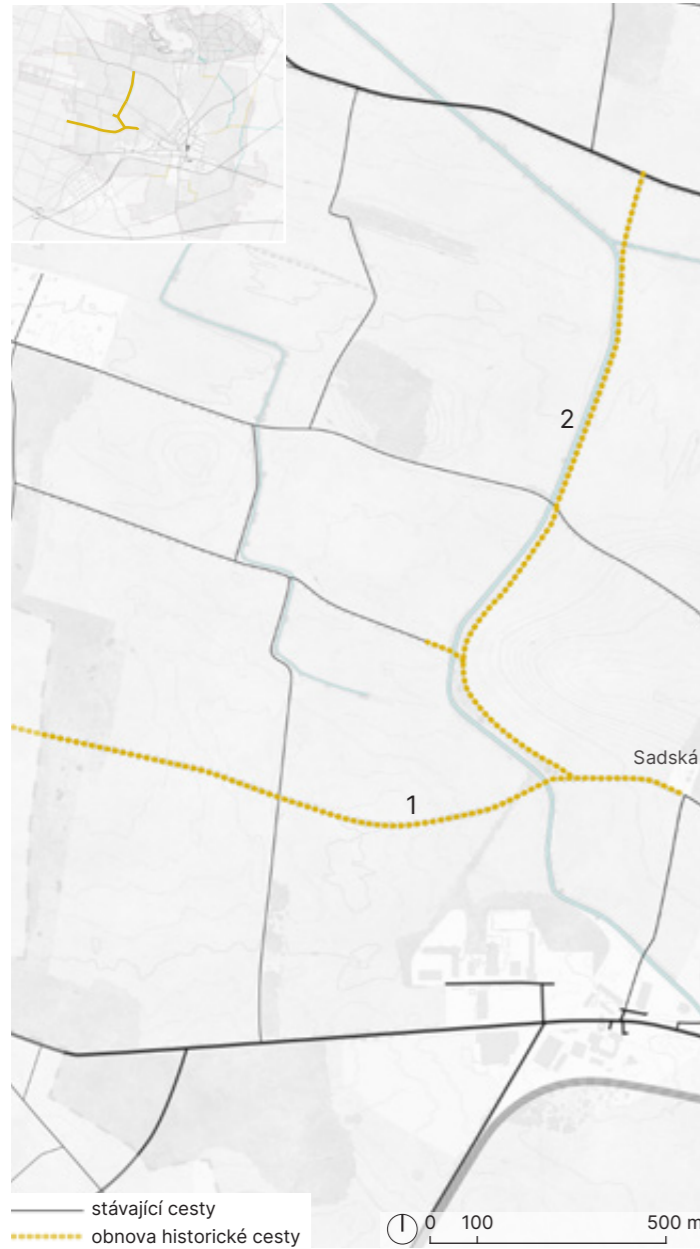

Cestní síť mimo zastavěné území - navrhovaný stav

Nově navržená cestní síť je zaměřena na pěší průchodnost územím pomocí systému polních a lesních cest. Cílem je usnadnění pohybu mezi důležitými body v krajině, zvýšení mobility v území a vytvoření nových vycházkových okruhů. Cesty doplněny doprovodnou zelení dělící rozsáhlé půdní bloky mají v území zároveň významnou protierozní funkci. Podrobnější popis doprovodné zeleně je dále v kapitole vegetace.

Stežky zlepšují prostupnost Sadské a její spojení s okolními obcemi a jsou voleny tak, aby měly v průběhu nebo na jejich konci výletní cíl. V území je novou hodnotou vycházkový okruh, který obyvatelům města i lázeňským hostům umožňuje odpolední procházky kolem města. Jeho trasa navazuje na stávající cesty a v jihozápadní části je omezena železniční tratí. I přes to nabízí ucelený okruh kolem Sadské přes Třebestovice a člověk si tak může zvolit délku trasy, kterou je schopen ujit.

Obnova historických cest, vycházkový okruh a napojení do Kerska

1) Kvůli absenci přímé cesty mezi Sadskou a Kerskem lidé musí volit zacházku přes les, který je značně nepřehledný. Pro některé návštěvníky může být návštěva sousední obce nedosažitelná v důsledku větší dálky a strachu ze ztracení se. Obnovou historické cesty dojde k přímému napojení zájmových bodů bez nutnosti odbočování v lese do jiných směrů. Tato cesta také pokračuje dále do Velenky.

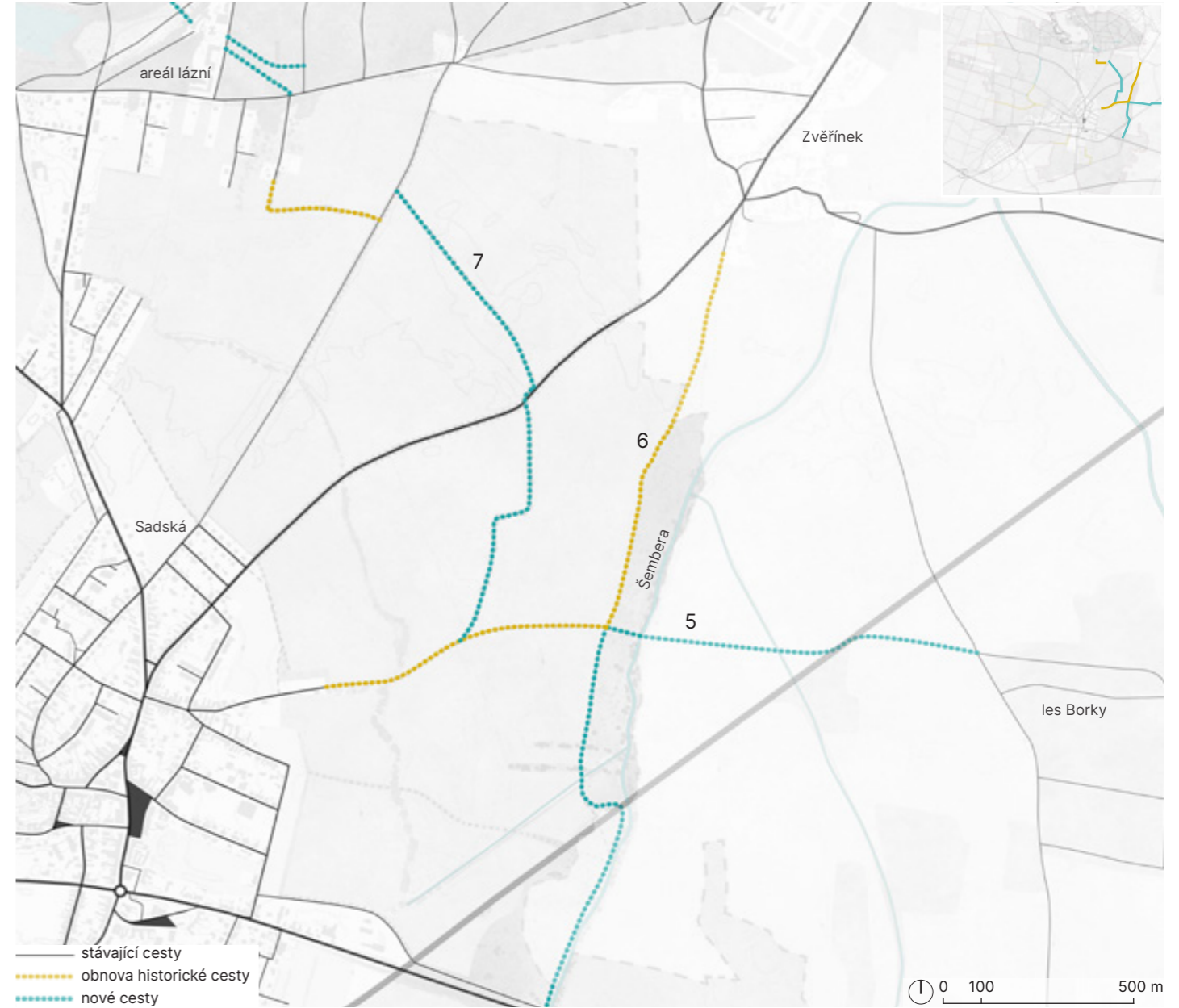
2) Obnovou kolmé historické cesty v území dojde k vytvoření nového vycházkového okruhu umožňujícího výrazné zkrácení nebo naopak prodloužení procházky.

Obnova historické cesty do Třebestovic

3) Obnovou historické cesty v katastrálním území Sadské vedoucí od přejezdu železniční tratě do Třebestovic dojde k lepšímu propojení obcí. Především východní části Třebestovic a jižní části Sadské.

4) Navracenou historickou cestou v jižní části území města dojde k napojení na cestu podél potoka Šembery. Ta dále umožňuje trasu do Zvěřínku nebo do obnoveného lázeňského areálu v Bořích. Toto napojení tak přinese možnost klidné cesty mimo zástavbu mezi areálem lázní a minerálním pramenem Sadka. Navíc dojde k rozdělení velkého zemědělského pozemku u města.

Obnova historické cesty do Zvěřínku, zpřístupnění lesa Borky

5) Zpřístupněním lesa Borky dojde k novému pěšimu bodu zájmu v území. Les Borky v sousední Kostelní Lhotě s rozlohou větší jak 78 ha tak může nově nabídnout procházky i pro obyvatele a návštěvníky Sadské. Na jeho východním okraji se navíc nachází pítka s minerálním pramenem, které také rozšiřuje lázeňské území.

6) Cesta podél potoka Šembera vytváří klidnou procházku podél vody. Zároveň dochází k propojení centrální části města a Zvěřínku mimo motorové silnice. V místě křížení se železnicí je počítáno s podchodem vedle potoka.

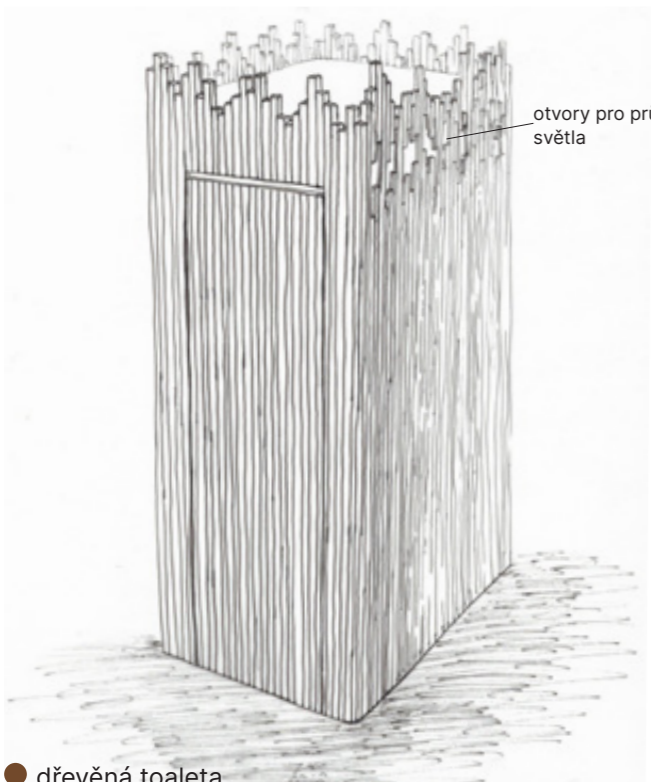
Vycházkový okruh z lázní

7) Novou cestou vedoucí z lázeňského areálu severovýchodní částí území se zlepšit celková pěší prostupnost v dané oblasti. Vznikne tak vycházkový okruh okolo města s napojením na les Borky či potok Šemberu. Trasa nových cest je volena s ohledem na vlastnická práva, která jsou v majetku města. Tyto cesty zároveň fragmentují rozsáhlé zemědělské pozemky.

K obytnosti krajiny napomáhá nejen její prostupnost, ale i mobiliář, který je v území rozmístěn s ohledem na vizuální a praktické aspekty. Zvolená místa se nachází u pěších cest v závětví, disponují výhledem do okolní krajiny a zároveň jsou vhodná k odpočinku nebo relaxaci. Navržený mobiliář tak nabízí příležitosti k nabrání nových sil v přírodě s možnostmi sociální interakce, kde se lidé mohou setkávat, povídat si a sdílet společné zážitky. To přispívá k budování komunity a posílení společenského pouta mezi návštěvníky.

Významným prvkem pro osoby s pohybovým omezením (při obnově lázní je počítáno s jejich větším počtem), je rozmístění suchých kompostovacích toalet v krajině. Namísto splachování vodou se používají piliny, které brání zápachu i bez užití chemie. Biologický odpad je postupně přeměňován na čistý humus a díky tomu se toalety stávají téměř bezodpadové.

Zvolený mobiliář je dřevěný s ocelovými prvky. K jeho výrobě je počítáno se zapojením místních truhlářů, čímž dojde k podpoře lokální ekonomiky a umožní se tak větší propojení s regionem.

● dřevěná toaleta

● dřevěná lavička bez opěradel

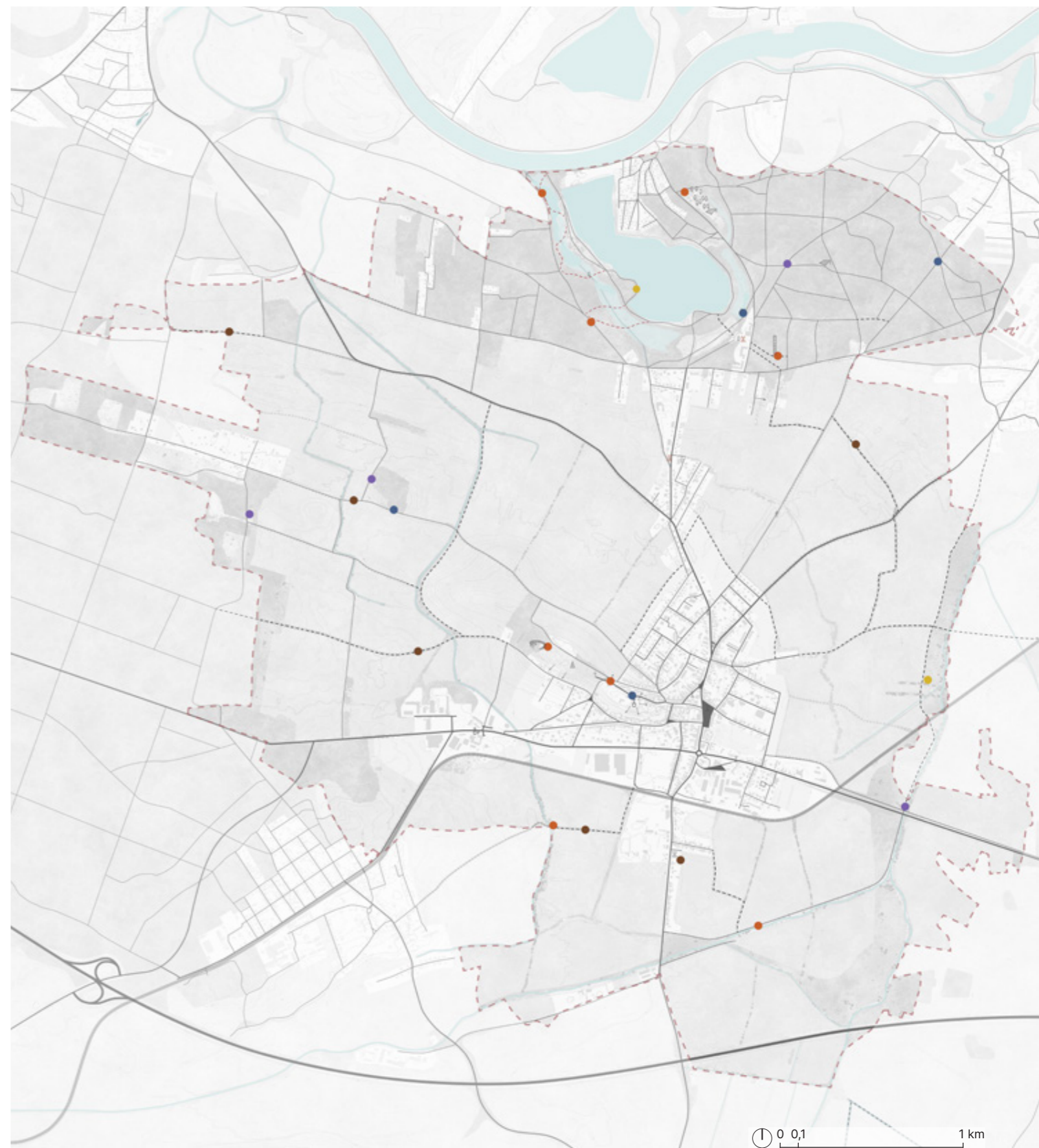
● dřevěná lavička s opěradly

● dřevěná lehátko

● dřevěná lavice se stolem

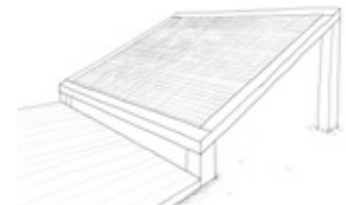
CÍLE A MÍSTA ZÁJMU V ÚZEMÍ

Mapa detailněji znázorňuje napojení cest na stávající i nové zájmové body v území. Nachází se zde široké spektrum rekreačních možností v podobě relaxace, sportů a jiné zábavy, které svědčí o velkém potenciálu místa. Body označené červeně jsou upraveny nebo nově navrženy a u bodů označených čísly se jedná o stávající cíle. Největší koncentrace cílů se nachází v severní části v lese Bory. Toto území je pro návrh důležité jelikož se zde nachází obnovovaný lázeňský areál (podrobnější řešení areálu je dále v práci), z kterého se předpokládá, že zde bude zahájeno nejvíce procházek.

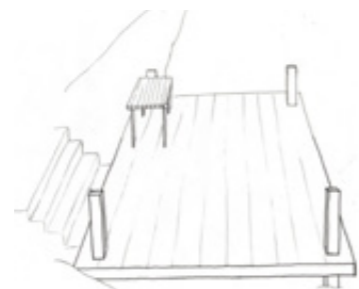
V rámci návrhu byly některé příklady vybrané již z realizovaných projektů. Tyto prvky mají nastínit představu o podobě a funkci daných zastavení.

- ① kostel sv. Apolináře
- ② Palackého náměstí (Mariánský sloup, zvonice)
- ③ socha sv. Jana Nepomuckého
- ④ písčný přesyp u Písty
- ⑤ les Bory
- ⑥ Labe
- ⑦ přírodní park Kersko
- ⑧ vodní tvrziště
- ⑨ les Borky
- ⑩ myslivecký posed

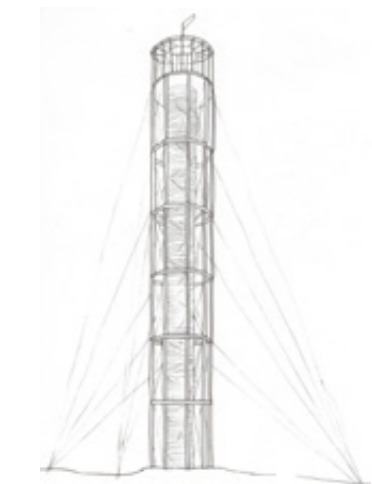
odpočinkové sítě umožňují zastavení, relaxaci s pohledem do korun stromů

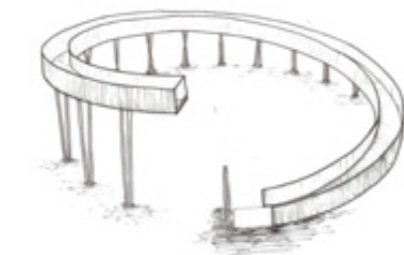
pevně ukotvené molo s posezením nabízí k rozjímání v okolí slepého ramene Labe

rozhledna v korunách (rozhledna Kraličák)
autor: Huť architektury Martin Rajniš
Rozhledna umožňuje pobyt mezi monumentálními korunami stromů, tvořenými výhradně druhem borovice lesní.

vyhlídka na Skále (Kobylská stezka nad vinohrady)
autor: Keeo4design s.r.o.
Vyhlídka postupně otevírá nové pohledy ze svědeckého vrchu, které jsou ukryty v okolní zeleni. Výška rozhledny by však neměla být výrazně vyšší jak přilehlá zeleň pro zachování dominanty kostela sv. Apolináře.

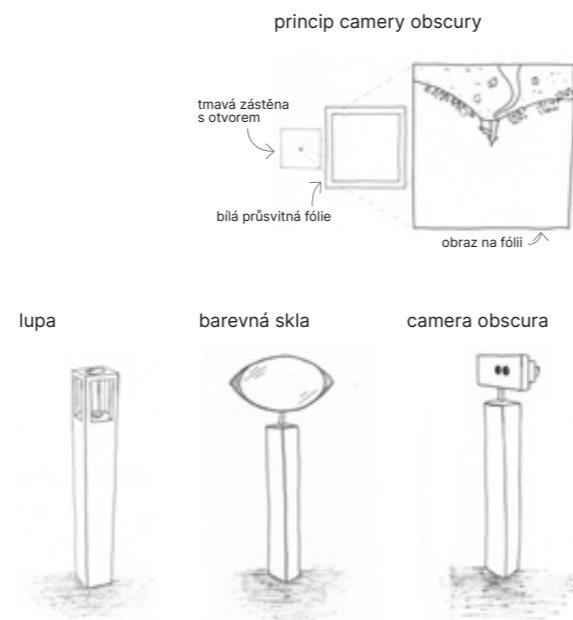
Příroda má blahodárný vliv na naše fyzické i psychické zdraví. Jsme schopni ji vnímat všemi smyly. Nejvíce jsme však ovlivněni naším zrakem, který je pro spousty lidí hlavním smyslem napomáhajícím k orientaci, rozeznání nebezpečí či předem rozpoznání vůně a struktury materiálu. Pokud se někde ozve zvuk, tím směrem se automaticky otáčíme i zrakem. Les v Bořích spolu s vycházkovým okruhem okolo města je zaměřen na objevování přírody právě pomocí zraku. Nabízí nové pohledy na okolní krajinu tak, jak ji neznáme. Prvky v lese rozvíjí naši někdy opomenutou zvědavost na svět pomocí lupy. Pomocí ní se můžeme dozvědět, jak vypadají výtrusy různých druhů hub, kolika broučkům jsou domovem či jak vypadá kůra stromu v detailu?

Dalším prvkem jsou barevná skla, skrze která nám může být odhalen nový pohled na naše vnímání krajiny. Jak různé barvy ovlivňují naši mysl a tím i pohled na okolí?

Prvkem nabízející jiný pohled než známe, je dále camera obscura. Její princip je založený na stejném principu jako naše oči. Zde ale chybí zpracování obrazu mozkiem a proto nám je pohled nabídnut obráceně.

Všechny tyto prvky jsou voleny tak, aby je mohly použít,

i straší lidé. Mají tedy snadný přístup a k jejich užití není zapotřebí vyvinutí větší námahy (schůdky, žebřík).

Dřevěná stezka vedoucí skrze mokřady v bývalém meandru Labe

Nové cesty jsou navrženy jako pěší komunikace a proto jejich charakter bude pojat venkovsky, a proto s přírodními materiály. Cesty jsou určeny pro obousměrný pěší provoz o šíři do 2,2 m. Jedná se o vyšlapané cesty v travnatém porostu nebo o hliněné cesty, které budou podle frekvence doplněny štěrkem. Cesty jdou doplněny doprovodnou zelení, jež poskytuje v parných dnech stín a vytváří tak příznivější podmínky pro pěší pohyb. Špatně prostupný terén v podobě mokřadů vzniklých ze slepého ramene Labe bude zpřístupněn dřevěnými stezkami.

dřevěná stezka

travnatá cesta s vyšlapanou nebo vyježděnou kolejnici

hliněná cesta

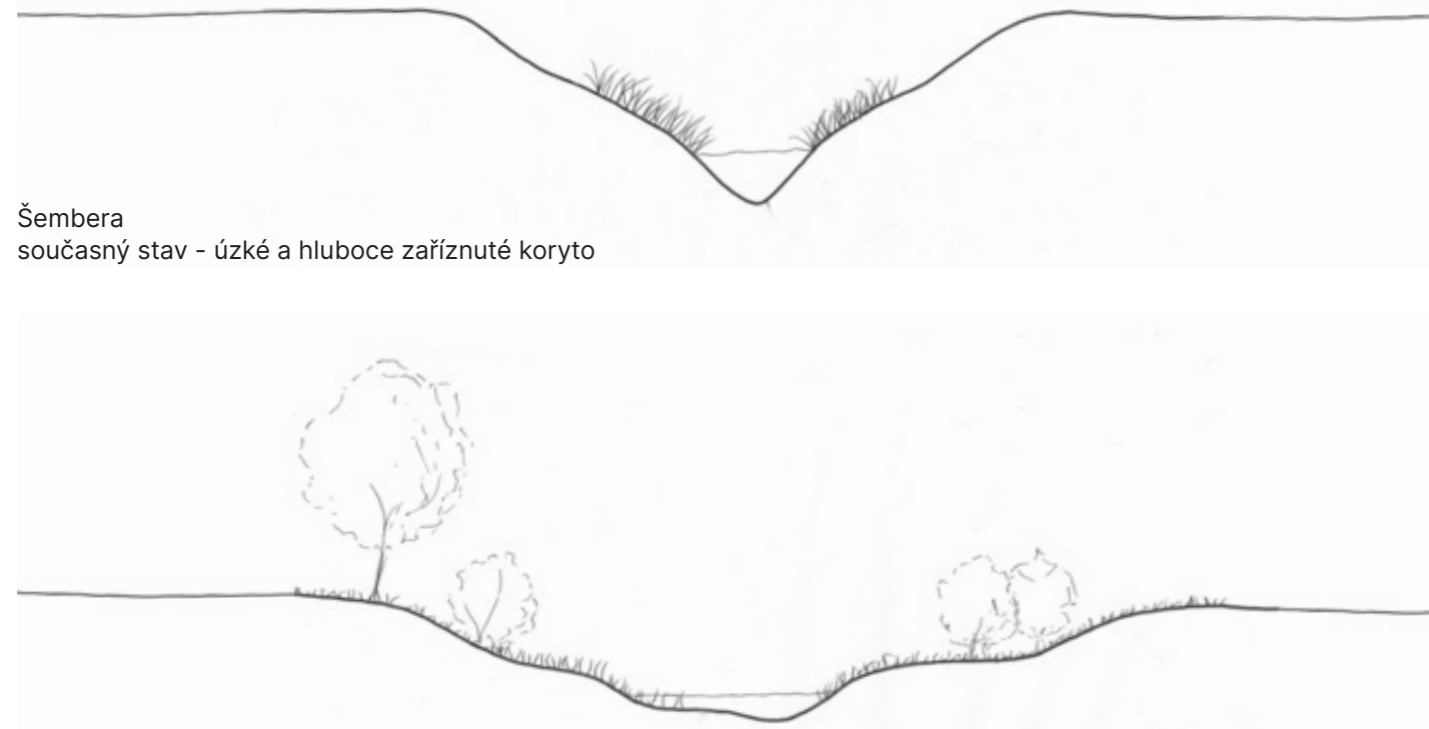
hliněná cesta s příměsí štěrku

Voda v krajině - stávající stav

Územím protéká řeka Šembera, do které se v katastru obce vlévá Milčický potok. Tok Šembery byl v 2. polovině 16. století regulován v důsledku vzniku nového náhonu ke dvěma mlýnům ve městě, napájených právě ze Šembery. Staré koryto tak s omezeným množstvím vody bylo narovnáno, aby byl zajištěn průtok poměrně rovinným terénem. Po zániku mlýnů byl náhon uzavřen a všechna voda se navrátila do upraveného původního toku. V průběhu 19. století byl narovnan i tok Labe a z jeho meandru se staly mokřady s výskytem významných organismů. Ve 20. století probíhala mezi Labem a jeho slepým ramenem těžba písku, díky které v území vzniklo vyhledávané jezero pro svůj rekreační potenciál. Dalším potokem v území je Smradlák, z kterého pro svůj malý průtok jsou po většinu roku spíše tůně, a v návrhu není více řešen.

Voda v krajině - návrh

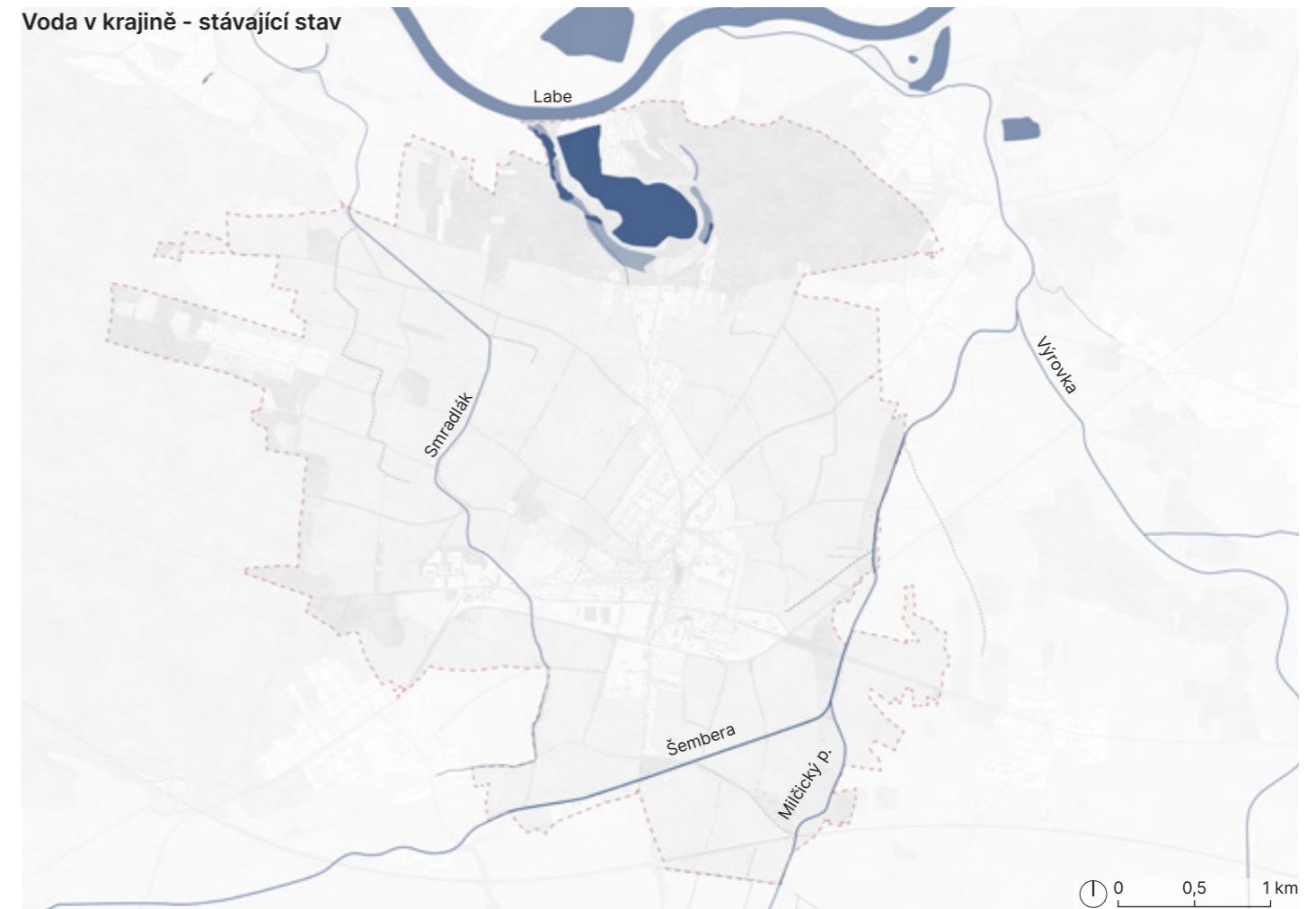
Návrh počítá s úpravou regulovaného toku Šembera. K jeho úpravě a pro správné fungování vodního režimu v krajině, je ale třeba spolupráce se sousedními obcemi (Třebestovice, Kostelní Lhota a Zvěřínek), kterými tok také protéká nebo mají katastrální hranice v prostoru pro přirozený rozliv a vsak vody. Revitalizace řeky a její navrácení do původního meandrujícího toku bere v úvahu aktuální rozsah území, který je ovlivněn vodním tokem včetně antropogenních aktivit v území. Návrh vytváří meandrové pásy o šířce 15-20 m, v kterých bude probíhat přirozený vývoj koryta. Tyto pásy budou zatravněny a vysázeny místními dřevinami. Vzniknou tak ochranné pásy, které chrání tok před splaveninami z orné půdy povrchovým odtokem a zpomalují a snižují množství dešťové vody, které by jinak bylo rychle odvedeno z území pryč. Revitalizované koryto bude doplněno o místní materiály v podobě velkých kamenů či dřevin, které rozbíjejí proud a zároveň poskytují možné úkryty pro živočichy. Členité a uměle nezpevněné břehy mohou následně umožnit přirozený rozliv vody.

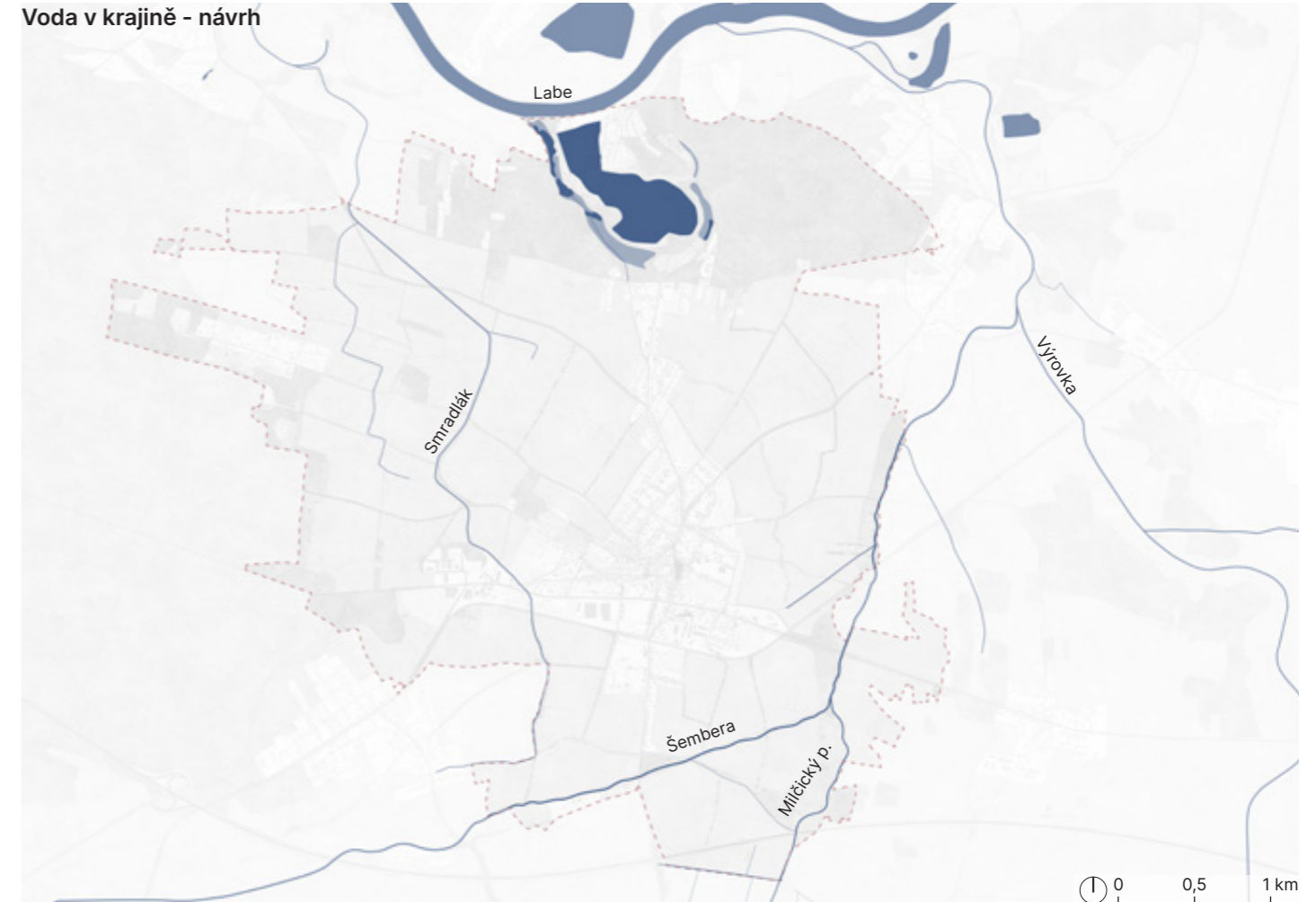
Šembera
současný stav - úzké a hluboce zaříznuté koryto

Šembera
návrh - mělké koryto s možností rozlivu do zatravněného pásu

Voda v krajině - stávající stav

Voda v krajině - návrh

Jezero vzniklé po těžbě písku je vyhledávaným cílem nejen místních obyvatel, ale i návštěvníků ze vzdálenějších oblastí jako je Praha. V posledních letech je ale pískovna výrazně ovlivněna častým výskytem sinic. To má za následek velké úhynu ryb, který má vliv na místní faunu i flóru včetně rekreačního využití. Sinicím se daří v prostředí, kde je hodně dusíku a především fosforu. Pokud je voda bohatá na živiny a přidá se k tomu vyšší teplota, sinice se začnou množit. Po sezóně většinou sinice odumřou a klesnou ke dnu, kde se postupně rozkládají a při tom spotřebovávají velké množství kyslíku, který následně chybí rybám. Z rozkládajících se sinic se dále uvolňuje potřebný fosfor pro další generace. K přemnožení sinic tak napomáhá vyšší teplota, živiny a přemnožení ryb. Z velké části je nadbytek fosforu ve vodě ovlivněn lidskou činností. Nejvíce tomu napomáhají odpadní vody z domácností a průmyslová zemědělská hnojiva. Podle provedených analýz jsou obě tyto příčiny pro danou lokalitu velmi aktuální. V severní části jezera se nachází chatová oblast Na Vodrážce, ke které není zaveden vodovod ani kanalizace. S postupným vývojem území, větší mobilitou společnosti a zvýšenou nabídkou prací z domova se chatová oblast postupně mění na rodinné domy určené k trvalému pobytu. Je proto zřejmé, že plná kapacita odpadních jímek musí být častěji vyprazdňovaná a ne všichni občané jsou svědomití a ochotní do jejich odvozu či lepšího přečištění více investovat. Vybudované trativody postupně prosakují do podzemní vody, která se mísí s jezerem. Proto je v návrhu velmi doporučeno vybudování splaškové kanalizace, která by obsluhovala oblast Na Vodrážce. Jejím vybudováním se přispěje nejen ke zlepšení stavu vody v jezeře ale i ke kvalitě vody ve studních. Dále je doporučeno vyloučení hnojení v severní části území a v blízkosti řeky Šembery. Tím se zamezí nechtěná nadměrná míra fosforu, která by mohla vést k nerovnováze živin v organismech a následně i v ekosystému jako celku.

K plné revitalizaci vodní plochy je třeba zjistit na základě odborného měření největší zdroj fosforu. Podle toho pak může být vyhodnoceno nejlepší řešení k zamezení vzniku a růstu sinic. Výše zmíněná opatření by ale měla být realizovaná i v případě zjištění jejich malého dopadu na jezero. Oblast Na Vodrážce se stále vyvíjí a s jejím růstem stoupá i do budoucna možné riziko přispívající k negativním vlivům dopadajících na jezero. Při revitalizaci budou mimo jiné odstraněny zbylé odpady po bývalé těžbě (betonové bloky) a budou upraveny břehy pro pozvolné klesání doplněné vhodnou vegetací. Fosfor z rybníka bude postupně redukován a podle výsledků měření bude zamezeno jeho novému nekontrolovatelnému nárůstu.

Pro správnou funkci rybníka je potřeba i vodních rostlin, které se řadí mezi hlavní prvky udržující průhlednou vodu. Na rostlinách většinou žijí přisedlé organismy, které se sinicemi a řasami živí. Tímto způsobem je dokáží z vody odfiltrovat. Vodní rostliny mohou navíc poskytovat úkryt dravým rybám, a tak udržet příznivé složení druhů ryb v jezeře. Aby jezero mohlo nadále sloužit i rekreačním účelům, je třeba se o rostliny pravidelně starat jejich redukcí.

Rdest kadeřavý (*Potamogeton crispus*)
rostlina je dobrá ve své schopnosti
konkurovat sinicím
<https://www.biolib.cz/cz/image/id223205/>

Tužebník jilmový (*Filipendula ulmaria*)
<https://futureforests.ie/products/filipendula-ulmaria>

Součástí revitalizace jezera a jeho okolí je dosadba břehových porostů, sanace náletových a invazivních dřevin a vytvoření pozvolného sklonu břehů jezera. Nyní se v okolí nachází dřevinná složka tvořená převážně olší lepkavou (*Alnus glutinosa*), vrbou bílou (*Salix alba*), vrbou popelavou (*Salix cinerea*), dubem letním (*Quercus robur*), jasanem ztepilým (*Fraxinus excelsior*) krušinou olšovou (*Rhamnus frangula*) a trnovníkem akátem (*Robinia pseudoacacia*). Dosadba a zkosení břehů se týká východojižní strany jezera o délce 1,8 km. Dojde tak k pozvolnému přechodu vodní plochy a okolních břehů, které umožní růst mokřadní vegetaci. Tím dojde k jejich stabilizaci a prevenci před erozí. Sanace náletových a invazivních dřevin bude provedena po celém obvodu jezera s přesahem do širšího okolí. Vhodné druhy pro výsadbu břehových porostů jsou vy-psány dále u rozšíření ostrova na jezeře.

Ke zvýšení krajinně-estetického a ekologického potenciálu návrh rozšiřuje umělý ostrov na jezeře. V současné době jeho rozloha činní zhruba 600 m² a jeho rozšířením vznikne nový prostor pro živočichy i rostliny. Návrh stávající plochu více jak zdvojnásobuje na 1500 m² a přispívá tak k posílení ekologické stability a biodiverzity místa. Pod vodou dochází k rozšíření kořenového prostoru, který může sloužit jako úkryt pro živočichy, pozvolné břehy ostrova a plochy níže nad vodní hladinou umožní růst mokřadní vegetaci. Rozšířený povrch ostrova pak poskytuje větší plochu pro hnízdiště ptactva.

Při výsadbě břehových porostů bude aplikovaná různorodá druhová skladba porostu s dostatečným množstvím dlouhověkých dřevin a keřového patra. U výsadby břehů jezera bude na 100 m délky vysázeno alespoň pět a více taxonů listnatých dřevin v nepravidelném sponu.

dřeviny snášející dočasné zamokření jsou zvýrazněné

- **kosterní dřeviny** s větší délkou života (100 a více let)
jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*)
dub letní (*Quercus robur*)
lípa srdčitá (*Tilia cordata*)
javor mléč (*Acer platanoides*)
topol černý (*Populus nigra*)

- **doplňkové dřeviny** s kratší délkou života (do 100 let)
olše lepkavá (*Alnus glutinosa*)
vrba bílá (*Salix alba*)
vrba křehká (*Salix fragilis*)
topol černý (*Populus nigra*)
střemcha obecná (*Prunus padus*)
bříza bělokora (*Betula pendula*)

- **výplňkové dřeviny**
brslen evropský (*Euonymus europaeus*)
bez černý (*Sambucus nigra*)
krušina olšová (*Rhamnus frangula*)
keřovité vrby

- **podrost**
kostřava obrovská (*Festuca gigantea*)
chmel otáčivý (*Humulus lupulus*)
čistec lesní (*Stachys sylvatica*)
válečka lesní (*Brachypodium sylvaticum*)
pomněnka bahenní (*Myosotis scorpioides*)
tužebník jilmový (*Filipendula ulmaria*)
vrbina obecná (*Lysimachia vulgaris*)
jitrocel kopinatý (*Plantago lanceolata*)
ostřice

PŘED

PO

Vegetace - stávající stav

Současná vegetace v území se skládá z lesních ploch, ploch trvalých travních porostů, sadů a zahrad. Více jak polovina mimolesních ploch přírodního charakteru se nachází v okolí vodních toků a dnes již nefunkčního náhonu. Tyto struktury jsou mezi zemědělsky využívanou krajinou hodnoceny jako cenné, avšak jejich míra pro plnou funkci stability je nedostačující.

Vegetace - návrh

V návrhu byla vegetace viditelně navýšena. Došlo k doplnění a vzájemnému propojení stávajících funkčních prvků. V území došlo především k členění velkých půdních bloků pomocí cestní sítě s doprovodnou zelení a zelených pásů. Tyto prvky snižují negativní vliv větrné eroze, vytvářejí příznivější mikroklima zadržováním vody a následným ochlazováním okolí. Dále bylo území doplněno trvalým travním porostem s doprovodnou zelení podél vodních toků pro stabilizaci vodního režimu (zpevnění břehů, umožnění rozlivu vody), jako ochrana před znečištěním toků v důsledku vodní eroze na přilehlých zemědělských půdách a především a především jako vytvoření nových biotopů sloužících k oživení krajiny živočichy, pro které v současném monotónním prostředí není prostor.

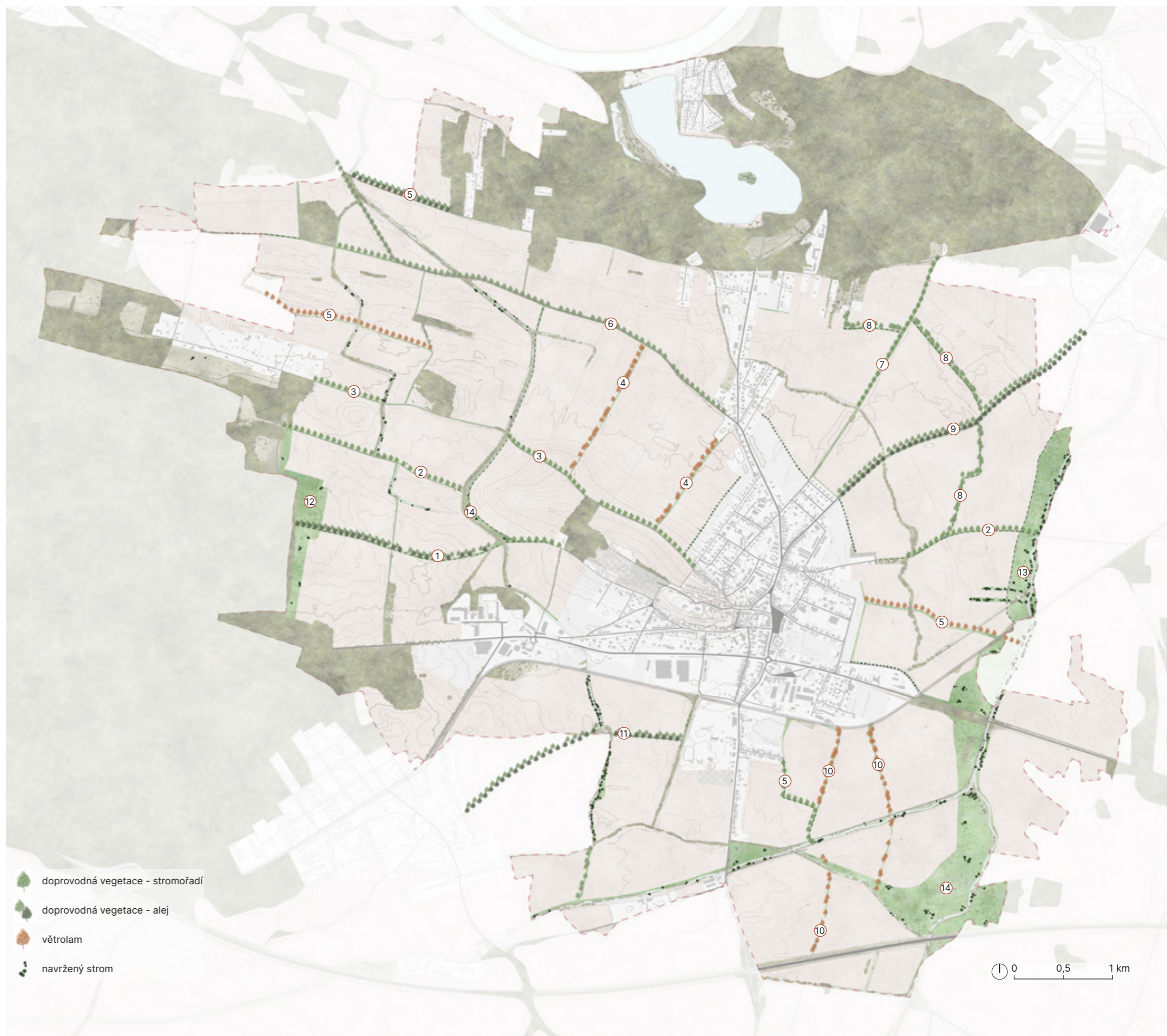

Doprovodná zeleň a zelené pásy v území sloužící jako větrolamy jsou navrženy podle charakteru daných míst. V souladu s tímto charakterem je ještě rozlišovaná orientace zeleně vůči městu. V území jsou jasně zřetelné radiální cesty, které návštěvníky navádějí do města. Uskupení dřevin s radiálním směrem vůči městu přebírá charakter cest a jasně navádí do středu města pomocí stromořadí či alejí, zatímco pásy dřeviny okolo města jsou v podobě nepravidelných uskupení.

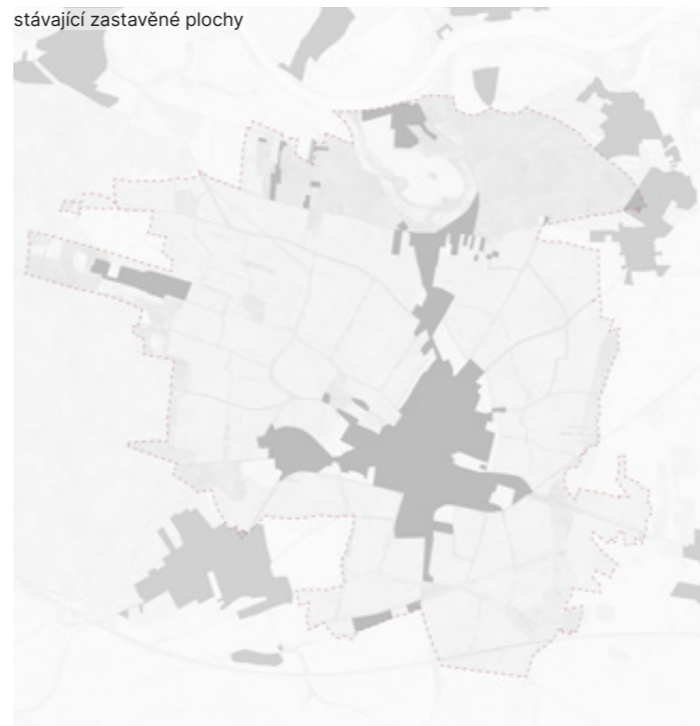
Travnaté pásy u dřevin slouží k jejich ochraně tak, že zamezují intenzivnímu zemědělskému využití půdy, které většinou bývá aplikováno až k bázím stromů. Mezi doprovodnou zelení však musí být ponechány mezery pro průjezd zemědělských strojů. Dále budou jednotlivá uskupení dřevin vysazovaná tak, aby byly zachovány pohledy a průhledy na dominanty v území tj. kostel sv. Apolináře a kaple Panny Marie Bolestné.

Zvolené druhy jsou voleny podle mapy potenciální přirozené vegetace a současného výskytu jednotlivých druhů v dané lokalitě.

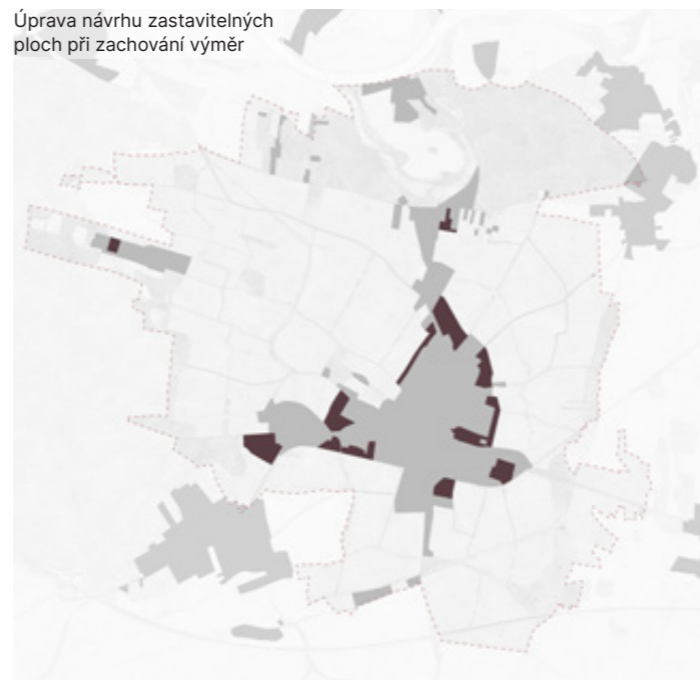
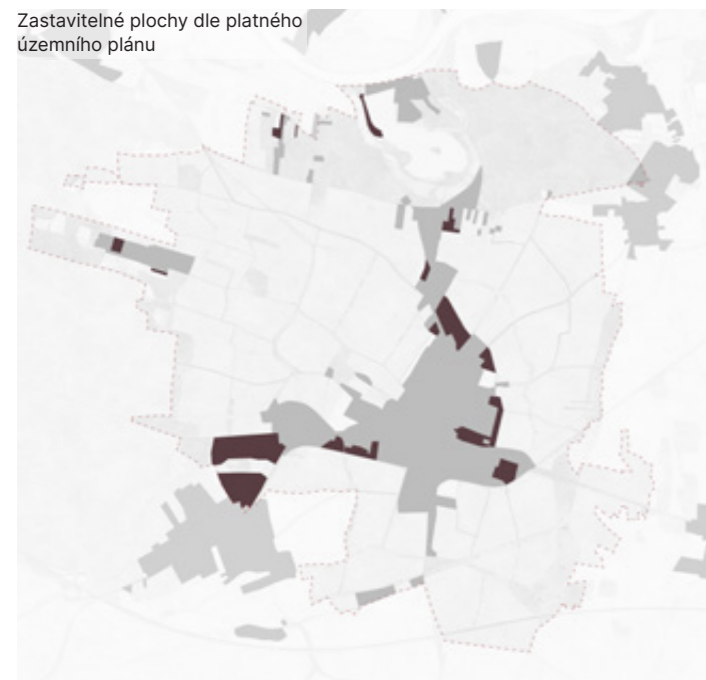
- 1) lípa srdčitá (*Tilia cordata*)
- 2) jeřáb ptačí (*Sorbus aucuparia*)
- 3) javor mléč (*Acer platanoides*)
- 4) dub letní (*Quercus robur*), bříza bělokorá (*Betula pendula*), topol černý (*Populus nigra*), brslen evropský (*Euonymus europaeus*), střemcha obecná (*Prunus padus*)
- 5) dub letní (*Quercus robur*)
- 6) doplnění aleje - jablň lesní (*Malus sylvestris*)
- 7) lípa srdčitá (*Tilia cordata*)
- 8) dub letní (*Quercus robur*), bříza bělokorá (*Betula pendula*), borovice lesní (*Pinus sylvestris*), jeřáb ptačí (*Sorbus aucuparia*)
- 9) doplnění aleje - jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*)
- 10) topol černý (*Populus nigra*), jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*), javor mléč (*Acer platanoides*), krušina olšová (*Rhamnus frangula*), bez černý (*Sambucus nigra*)
- 11) třešeň ptačí (*Prunus avium*)
- 12) lípa srdčitá (*Tilia cordata*), dub zimní (*Quercus petraea*), bršlice kozí noha (*Aegopodium podagraria*), zběhovce plazivý (*Ajuga reptans*), řebříček obecný (*Achillea millefolium*)
- 13) dub letní (*Quercus robur*), krušina olšová (*Rhamnus frangula*), vrba bílá (*Salix alba*), vrba křehká (*Salix fragilis*), dymnivka dutá (*Corydalis cava*), máta vodní (*Mentha aquatica*)
- 14) olše lepkavá, vrba bílá (*Salix alba*), vrba křehká (*Salix fragilis*), topol černý (*Populus nigra*), dub letní (*Quercus robur*), střemcha obecná (*Prunus padus*), brslen evropský (*Euonymus europaeus*), česnáček lékařský (*Alliaria petiolata*), chmel otáčivý (*Humulus lupulus*), kosatec žlutý (*Iris pseudacorus*), vrbina obecná (*Lysimachia vulgaris*), pcháček zelinný (*Cirsium oleraceum*), ostřice chabá (*Carex flacca*)

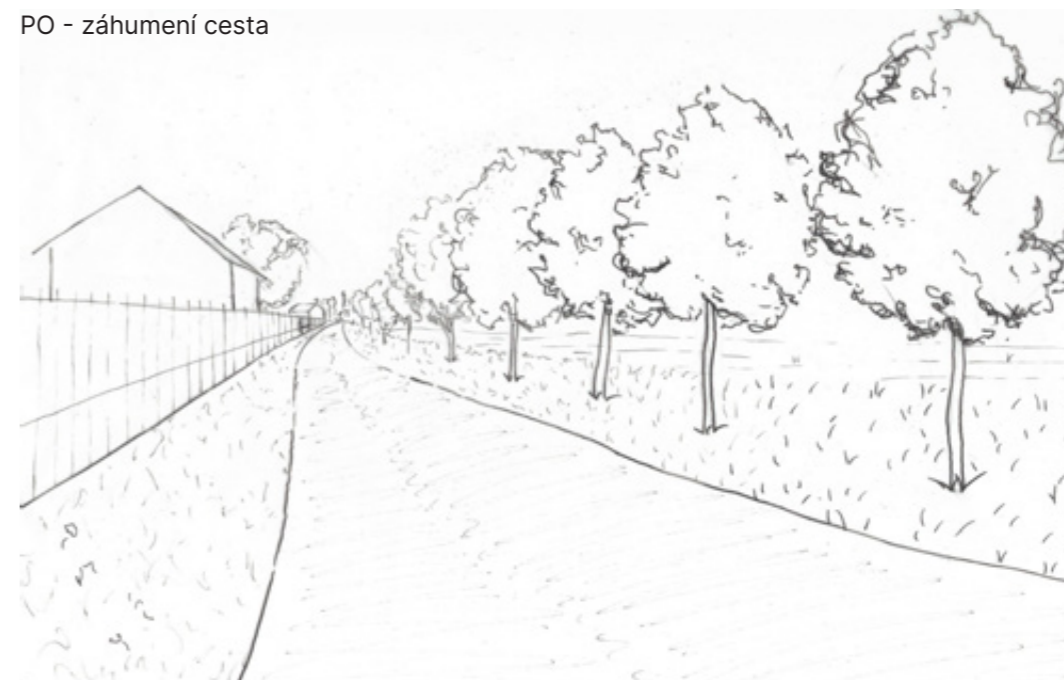
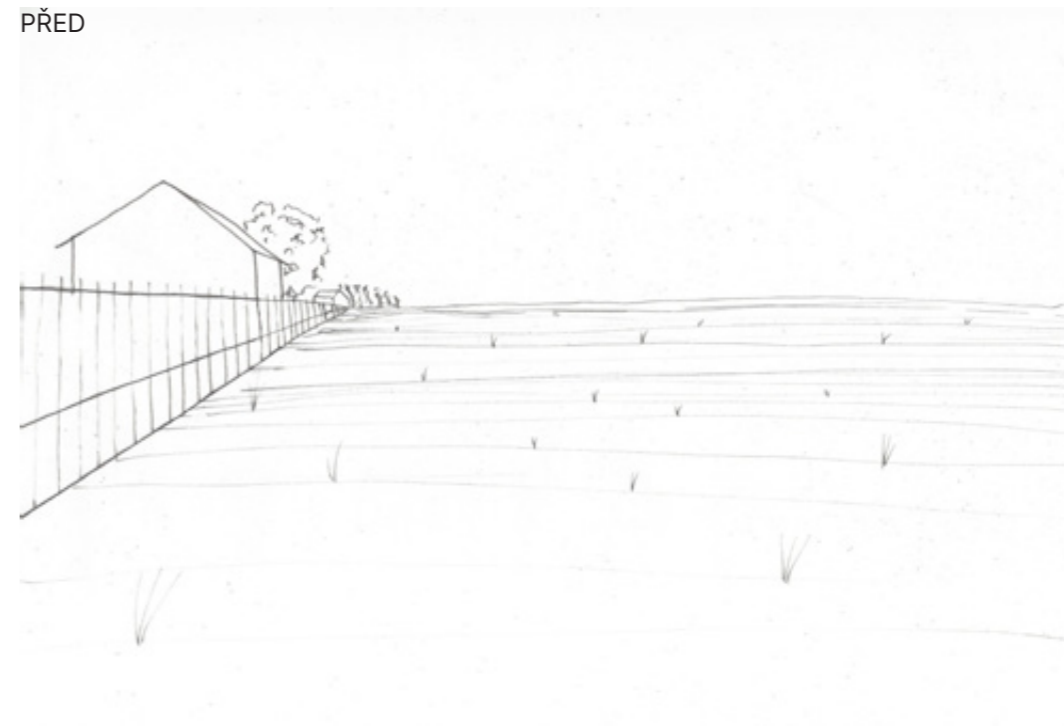
Zástavba obce se historicky rozrůstala východně pod kopcem kolem návsi. Postupně se začala rozvíjet podél cest a v 19. století byla rozšířena po obvodu jádra města s převahou do jižní a severní části území. Jako problém současné městské zástavby vnímám ostrý přechod historické zástavby do okolní krajiny. V území se nachází mezi zástavbou spousta mezer, které jsou využívány především jako orná půda. Proto i přes povětšinou venkovský charakter města, pohled z náměstí na obdělávanou zemědělskou půdu ubírá na významu místa. Územní plán navrhuje mnoho těchto ploch zastavět. Dále navrhuje zcela novou obytnou zástavbu přiléhající k sousedním Třebestovicím. Tato zástavba má být oddělena nově rozšířeným územím určeným k lehké výrobě strategicky umístěné u sjezdu z dálnice D11. Navrženou zástavbu územním plánem upravuji. Jedná se převážně o návrh vhodnějších ploch určených k zastavění, které podpoří budoucí rozvoj a ráz města. Výměry ploch pro individuální bydlení jsou zachovány. Nejvhodnějším místem pro rozvoj zástavby jsou zvolena vynechaná území okolo staré zástavby. Ačkoliv se ve východní části mnohé tyto plochy nachází v záplavové zóně Q 100, zástavba se stane více kompaktní, a proto jsou plochy dle návrhu územního plánu ponechané. Nové stavby však musí být stavěny v určité výšce nad terénem, aby byly co nejméně ohroženy. V západní části města jsou nově navrženy dvě zastavitelné plochy. Plocha severně pod kopcem, uceluje kompaktní zástavbu, na kterou bude navazovat záhumní cesta

pro vymezení rozhraní mezi krajinou a zástavbou. Druhá plocha jižně pod kopcem uceluje městskou zástavbu. Tato plocha namísto té uvedené územním plánem u Třebestovic se nachází v kratší docházkové vzdálenosti vůči centru města.

V mnoha místech na zástavbu navazuje orná půda, která je obdělávaná téměř až k oplocení. Jako rozhraní mezi zástavbou a krajinou jsou voleny prvky jako záhumní cesta doplněná ovocnými stromy, sady a plochami s trvalými travními porosty.

POROVNÁNÍ STÁVAJÍCÍHO A NAVRHOVANÉHO STAVU

V porovnání současného a navrhovaného stavu došlo k zásadním rozdílům. Stávající krajina je podřízená intenzivnímu zemědělskému využívání půdy, kvůli kterému v území dochází k větrné erozi. Intenzivní hospodaření na velkých půdních blocích dále stěžuje průchodnost nejen lidem ale i živočichům. Je zde omezená rozmanitost

vegetace, což vytváří krajinu monotónní a neatraktivní. Velké půdní bloky jsou v návrhu zmenšené pomocí cest a větrolamů. Cesty doplněné doprovodnou vegetací vytváří příznivé podmínky pro pěší a spolu s upraveným tokem Šembery vznikají přívětivé poměry i pro živočichy.

současný stav

navrhovaný stav

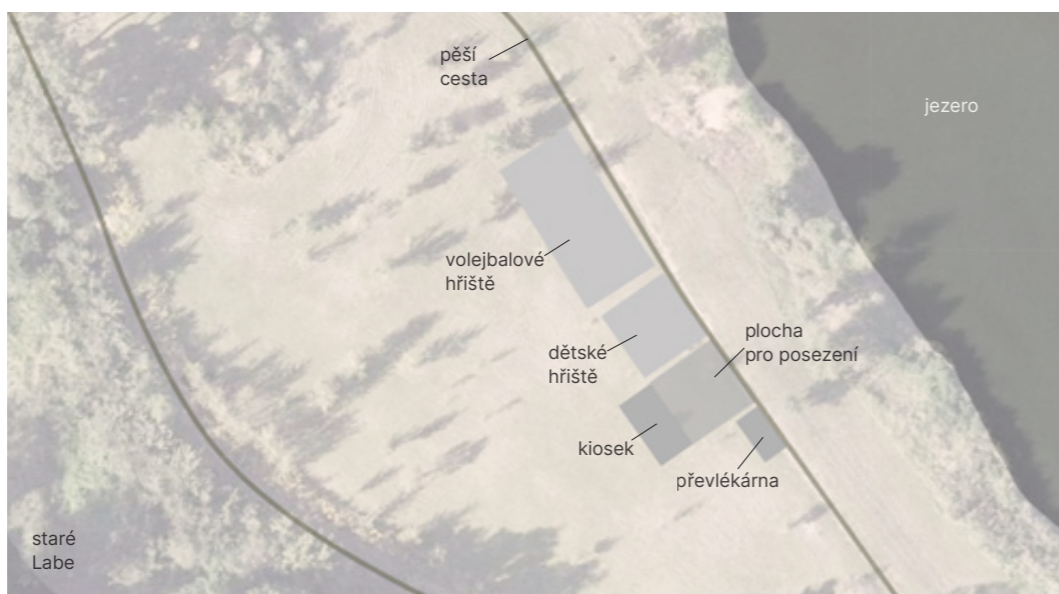
KONCEPČNÍ ŘEŠENÍ REKREAČNÍHO VYUŽITÍ NA JEZEŘE SADSKÁ

Cílem koncepčního návrhu Sadského jezera je posílení rekreačního potenciálu daného místa a zlepšení socioekonomických podmínek. Jezero je stále více vyhledávaným rekreačním cílem turistů a s postupnou privatizací pozemků v severní části jezera jsou návštěvníci přesouváni do míst, kde chybí kvalitní mobiliář, převlékárny a sportovní zázemí pro aktivity vhodné ke břehům vodních ploch. V současné době se ve východní části jezera nachází soukromé občerstvení, které ale není schopné pojmout intenzivní návštěvnost místa, jelikož okolní pláže jsou veřejnosti nepřístupné. Návrh stanovuje vhodné místo pro rekreační zázemí jezera s jeho koncepčním uspořádáním. Nové místo tak disponuje veřejným vybavením, které je schopné pojmout množství přicházejících návštěvníků a zároveň vytváří nové ekonomické příležitosti daného místa.

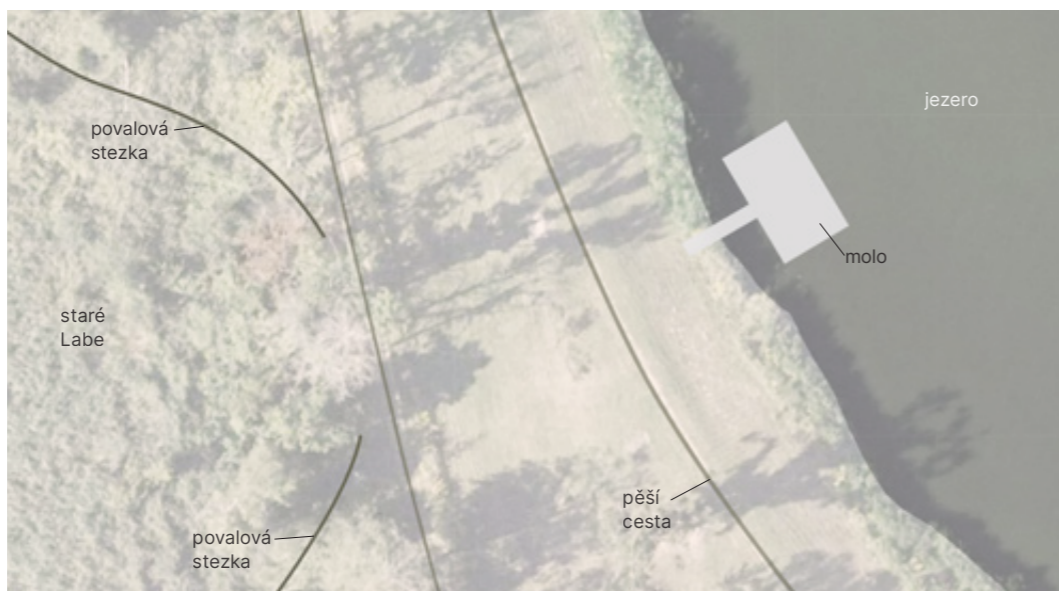
- vodní plocha
- les
- pláž - veřejná
- pláž - soukromá
- zástavba
- cesty
- povalové chodníky
- občerstvení - stávající
- nové zázemí jezera
- molo
- parkoviště
- památný strom
- hranice řešeného území

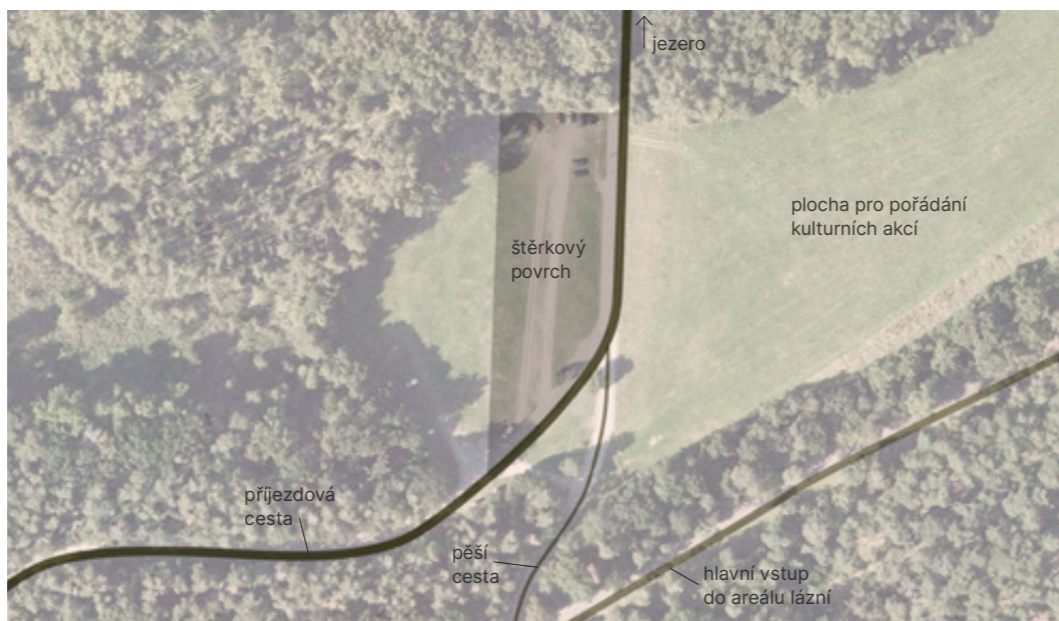
Koncepční uspořádání pláže zobrazuje rekreační využití břehu. Prostor je vybaven kioskem s občerstvením, u kterého je možnost posezení. Součástí plochy je dětské a volejbalové hřiště. Dále je prostor okolí jezera vybaven mobiliářem v podobě odpadkových košů, laviček a lehátek.

Na jezeře je nově navržené molo poskytující pobyt nad vodní hladinou. Nachází se v atraktivním místě s větší koncentrací lidí (v blízkosti pláže a dřevěných lávek). Molo je navrženo v rozměrech 8x12 m, čímž návštěvníků poskytuje dostatečný prostor k pobytu. Je pevně ukotveno s ocelovými konstrukčními prvky a jeho povrch je dřevěný.

Návrh upravuje stávající plochu parkoviště pomocí revitalizací povrchů, jelikož místo v současné době stále nese viditelné známky po bývalé těžbě. Při vstupu se na zemi nachází betonové bloky, které jsou doplněny betonovými zátarasy. Návrh revitalizuje příjezdovou plochu k jezeru na asfaltový povrch, z důvodu akceptování vzniku přístaviště u Labe dle územního plánu. Dále je pro potřebu zpevnění povrchu kvůli jeho častému vytížení, část parkovací plochy řešena jako štěrková plocha, umožňující vsakování.

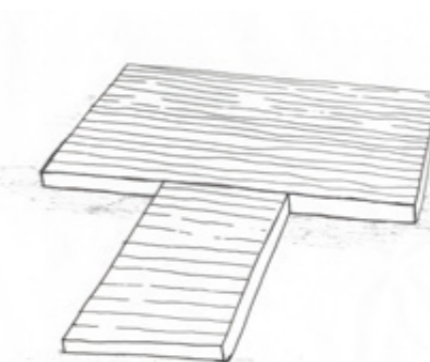
dřevěná lavička

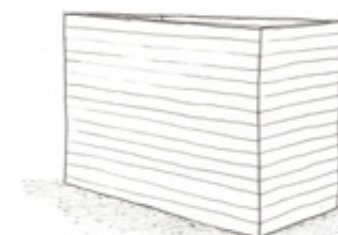
dřevěné lehátko

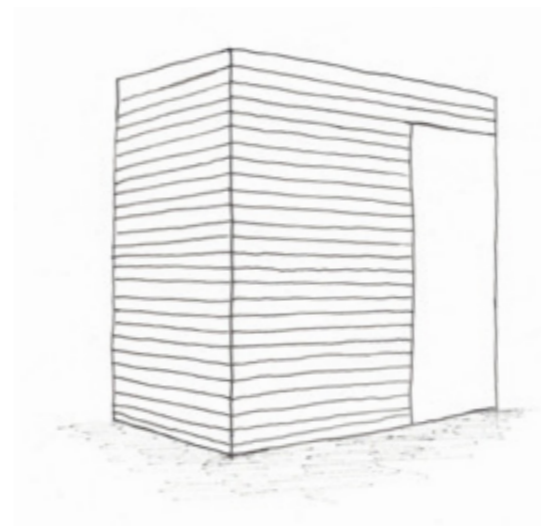
dřevěné molo

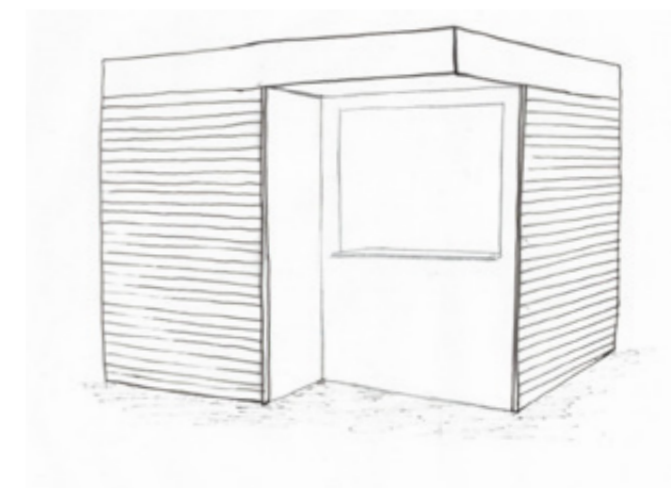
dřevěný box pro nádoby na tříděný odpad

převlékárna

kiosk s občerstvením

PODPORA LÁZEŇSKÝCH MÍST - DETAILS

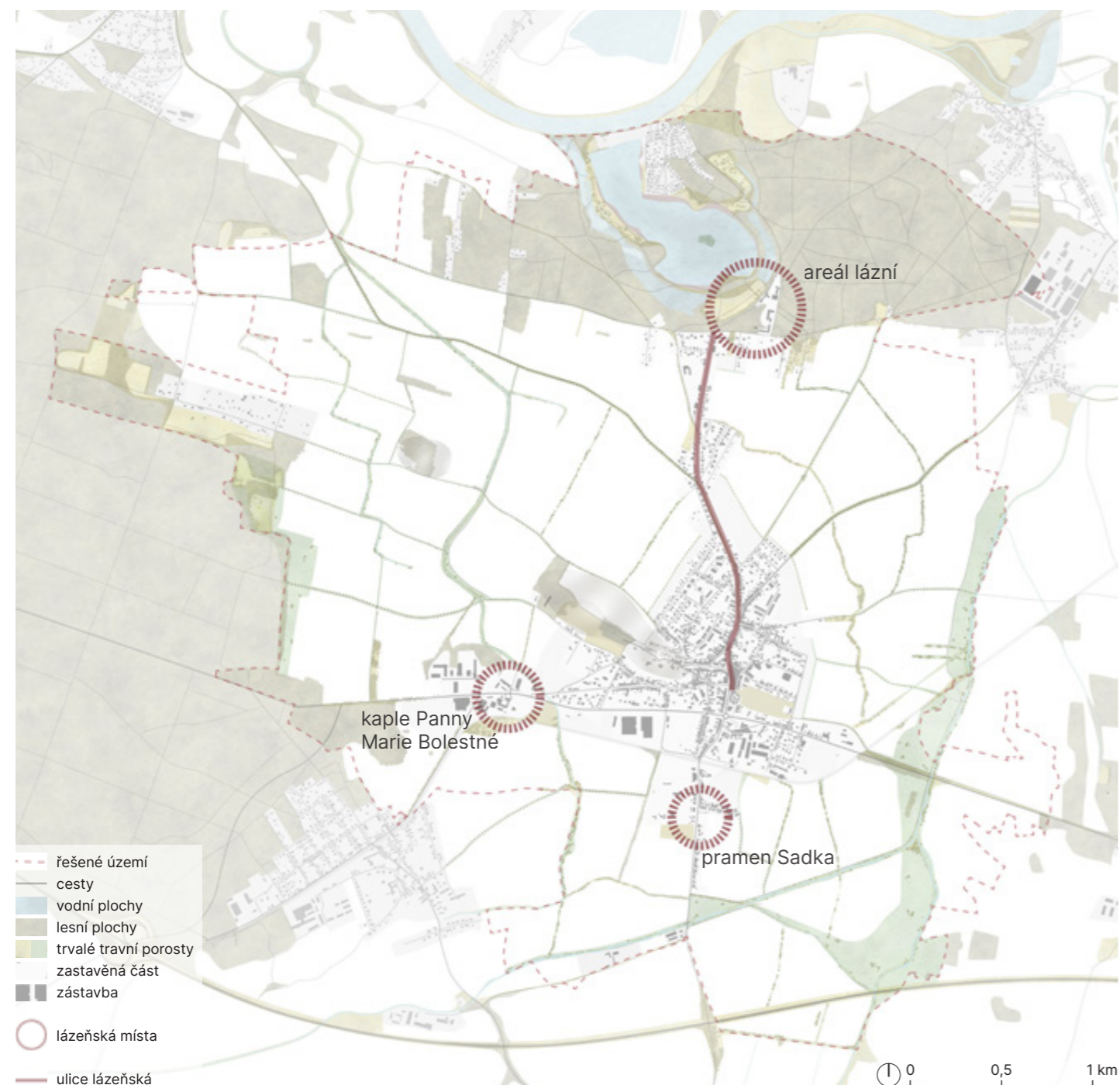
Tato práce se věnuje znovuobjevením historického odkazu místa v podobě lázeňství. K oživení tohoto potenciálu je třeba kvalitního zázemí, které bude nabízet návštěvníkům nejen léčebné procedury, ale i bohatý doprovodný program. K tomuto účelu bylo vybráno místo areálu v Bořích, kde v minulosti lázně již fungovaly. Léčila se zde chudokrevnost, revmatismus, nemoci žaludku, střev, srdeční a nervové, pomocí koupelí a vyhřívání se na slunci v písku. Lázně tak byly místem vyhledávaným širokou veřejností, což mělo pozitivní vliv i na vývoj města.

Dalším prvkem dávající místu nádech lázeňství jsou minerální prameny. V katastrálním území Sadské se v minulosti nacházelo hned několik vrtů. V současné době je ale v pro-

vozu už jen jeden a to pramen Sadka.

Významnou budovou pro historii lázní v území je kaple Panny Marie Bolestné. V jejím okolí vznikly první místní lázně a právě toto místo přispívá k chloubě města, jelikož místo navštívil i W. A. Mozart.

Posílení a obnova lázeňských míst městu nabízí mimo již zmíněného objevení historického odkazu i rozvoj kulturního života, cestovního ruchu, ekonomie města i regionu, nové pracovní pozice a zlepšení vzhledu i vybavenosti území. Vznikají tak příznivé podmínky pro město samotné, jeho obyvatele a jeho návštěvníky.

Lázeňský areál

Areál bývalých lázní se nachází v borovém lese u jezera. Původně se jednalo o dvě budovy postavené v 2. polovině 19. století. S vývojem území se ale dochovala jen jedna. Jedná se o budovu, která se nachází jako první u hlavní příjezdové cesty v reálu. Zbylé stavby byly v areálu vybudované po zániku lázní v průběhu 2. poloviny 20. století. Byly to obytné budovy (v jihovýchodní části), garáže a sklady (v severní části) a mezi těmito budovami tělocvična. V současné době areál slouží jako výdejní místo zásilek a jako školící policejní středisko Sadské. V rámci návrhu obnovy náplně areálu je doporučeno přemístění školícího střediska na jiné vhodné místo.

Současný stav místa historický odkaz zcela potlačuje. Kolem historické budovy jsou umístěny kovové boxy, které zakrývají nástěnné malby nad vchody do domu. Prostranství okolo budov je asfaltové doplněné travnatými ostrůvky. Asfaltový povrch je však ve špatném stavu, a jelikož je zde možnost parkování kdekoli po areálu, travnaté plochy jsou oplocené.

Prostor okolí pramene Sadka

Minerální pramen byl objeven v roce 1934 v jižní části města. Původně byl stáčen v budově dětské léčebny a po jejím zrušení bylo vybudované veřejně přístupné pítko v ulici Prokopova.

Současný stav pítka a jeho okolí význam pramene zcela potlačuje. Pítko se nachází mezi plotem na rozmezí cesty a veřejně přístupné plochy s hřištěm. Stávající plot tedy

nemá opodstatnění. Před pítkem se nachází autobusová zastávka.

Předprostor kaple Panny Marie Bolestné

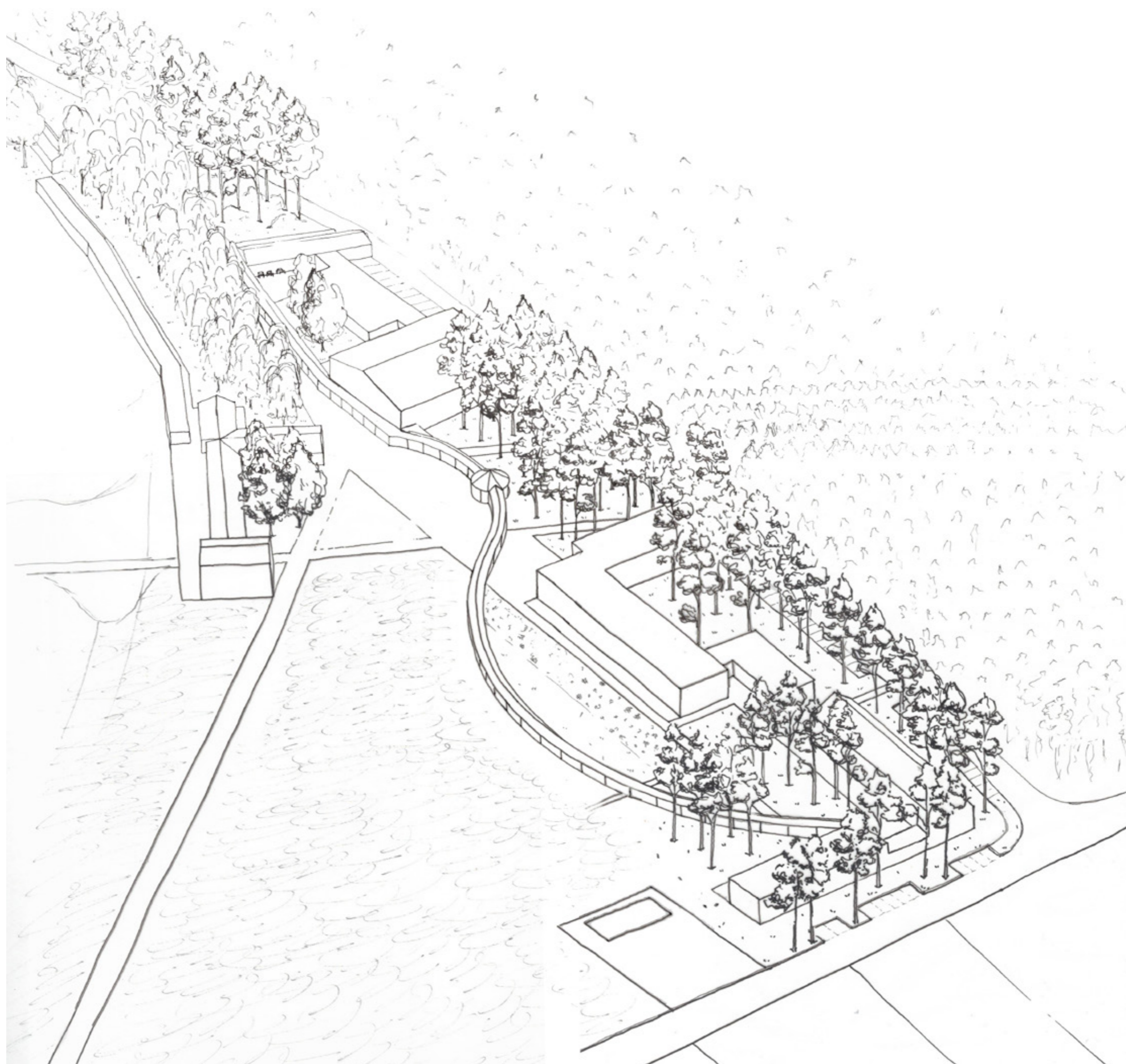
Nejstarší místo spojené s lázeňstvím v území je v okolí kaple Panny Marie Bolestné. Nachází se na západním okraji města v ulici Poděbradská. Lázně tu byly vystavěny v roce 1751 a po jejich prodání spolu s výstavbou cukrovaru v jejich těsné blízkosti kolem roku 1837 postupně zanikly. Dnešní lázeňský odkaz je už pouze v podobě kaple. V jejím okolí se nachází průmyslové areály a před kaplí vede vytyčená silnice 611. Z prostoru je zřejmé, že místu dominuje automobilová doprava. Území je ale důležité i pro pěší, jelikož se zde nachází autobusové zastávky směřující do Prahy a Poděbrad určené jak pro obyvatele Sadské, tak pro obyvatele Třebestovic. Cílem návrhu tedy nebude navrácení lázní ale vytvoření příznivého místa dávajícího řád jak pro auta, tak pro chodce.

LÁZEŇSKÝ AREÁL

Návrh obnovy lázeňského areálu v Bořích má za cíl vytvořit stabilní zázemí lázní podporující kulturní a společenský život v území. Poloha lázní v Polabské nížině udává cílovou skupinu návštěvníků s léčbou fyzického omezení. Tyto pacienti jsou léčeni pomocí rehabilitací a masáží. Mají však specifické požadavky pro pohyb v prostoru, které lázeňský areál splňuje. Bezbariérový prostor tak umožňuje návštěvníkům pobyt venku, který nejvíce přispívá k našemu zdraví.

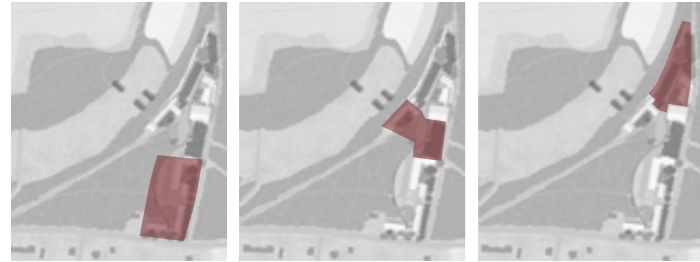
Druhou cílovou skupinu návštěvníků určuje topografická poloha místa s blízkostí okolních větších měst. Lidé ve městech často žijí uspěchaný a hektický život. Proto se místo zaměřuje i na prevenci a léčbu nervových onemocnění. K takové léčbě je třeba klid, ticho a pobyt venku v přírodě. To vše okolní krajina s rozsáhlými lesy nabízí. Blízkost okolních větších měst včetně Prahy, tak zajišťuje místu celoroční návštěvnost.

Návrh areálu vychází ze studie historického a zároveň současného stavu. Historický odkaz se do návrhu prolíná kompozicí vegetace, zatímco současný stav budovami. Všechny budovy jsou stávající, došlo pouze k jejich redukci (velké skladové haly v severní části, části budovy v jižní části u lesa a přístavků v okolí hlavní historické budovy). V rámci návrhu jsou navrženy nové fasády budov s jemnou béžovou barvou, která bude zapadat do přírodního prostředí.

Prostor je rozdělen do tří zón - centrální, obytná a odpočinková/léčebná. Tyto zóny navzájem propojuje z obou stran otevřená dřevěná kolonáda. Její začátek je veden od ubytování pro hosty po linii rozhraní lesa a zástavby. V těchto částech je kolonáda doplněna o houpačky. V centrální ploše ústí do altánu s pítkem minerálního pramene. Zde je otevřený prostor, který nabízí kulturní využití místa, v podobě koncertů, divadelních her, aj. Dále kolonáda pokračuje do odpočinkové/léčebné zóny, kde končí. Prvek tak umožňuje suchý, v létě zastíněný přechod mezi jednotlivými částmi areálu.

obytná zóna centrální zóna odpočinková/léčebná z.

centrální zóna

Centrální zóna obsahuje původní prvky lázní v podobě lázeňské budovy a stromů v její těsné blízkosti. Návrh tuto skutečnost podporuje a vytváří z místa hlavní, reprezentativní plochu určenou pro konání společenských a kulturních akcí. V místě je umístěný altán dělený osou kolonády. Ve východní části je umístěné pítko, s možností posezení a obdivování historické malebné budovy. Druhá část poskytuje přístřeší při akcích pro kapely či hudebníky.

odpočinková/léčebná zóna

Areál severozápadně lemuje řada různě širokých garáží. Tyto garáže návrh využívá pro soukromé procedury ve formě koupelí, masáží a saun. Otevřením jejich západní stěny, vzniká pohled do korun stromů, jelikož navazují na 4 m hluboký příkop. V zimním období vzniká propojení a výhled na jezero.

Prostor před garážemi v areálu je určen pro odpočívání a nabrání sil po procedurách. Místo čerpá inspiraci z blízkých mokřadů a vytváří intimní prostory pomocí modelace terénu. Vyvýšený terén vytváří „kopečky“ mezi kterými jsou umístěna lehátka.

Vazby

Hlavní osy areálu jsou orientované centrální částí, se vzájemnou komunikací mezi jezerem a lesem. Výhledy na jezero, hladinu vody a pohled do lesa tak umocňují hlavní koncept lázní, kterým je příroda. Osy směřující do lesa jsou podtrženy jejich průsekem, který prohlubuje monumentálnost a hloubku lesa. Pohledovou i fyzickou vazbu na jezero zajišťuje trvale otevřený průchod galerií nacházející se v historické budově lázní.

Další komunikace probíhá mezi odpočinkovou zónou a okolním lesem, který se postupně propisuje do areálu a vytváří pocit útulna.

Hlavní příchozí cesta utváří poslední osu propojující areál s městem.

Povrchy

Lázně čerpají inspiraci z přírody. Proto je důležité užití přírodních materiálů, i co se povrchů týče. Hlavní pochozí cesty jsou tvořeny kamennou dlažbou, která umožňuje vizuální odlišení ploch pomocí skladby pokládky. Zbylé plochy tvoří travnaté plochy, v zóně ubytování doplněné o květnatý záhon.

Vegetace

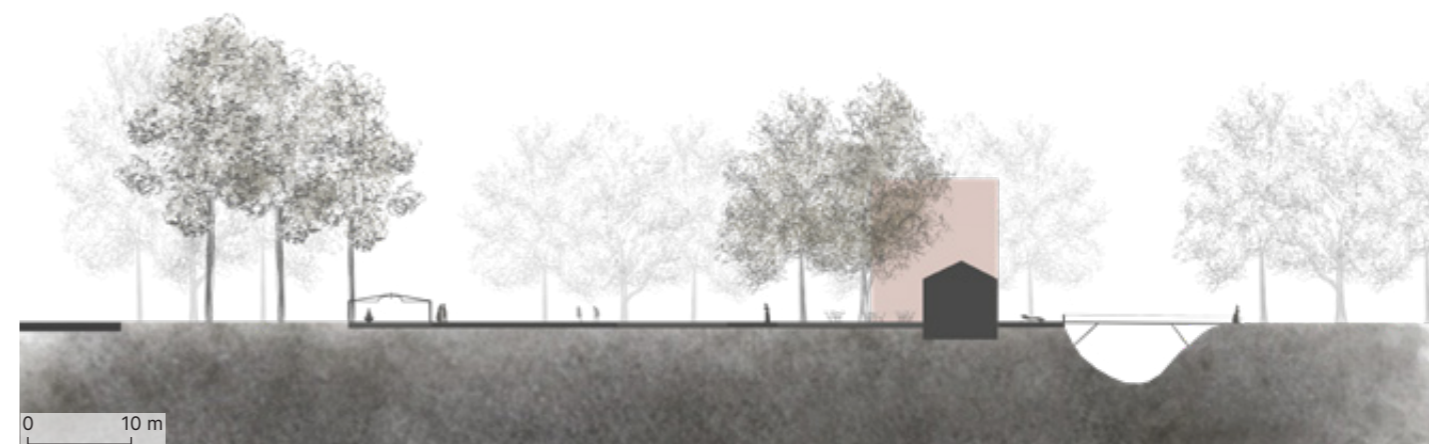
Návrh dřevin čerpá inspiraci z historické kompozice místa, pro kterou byl typický pravidelný rastr. Původní uspořádání dřevin je patrné v západní centrální části areálu. Dále je nová podoba výsadby navržena s ohledem na oslunění a okolí areálu. Návrh utváří tři hlavní osy dřevin.

Západní osa navazuje na původní kompozici v centrální části a přechází do léčebné zóny. Výsadbu v centrální zóně doplňují původní dřeviny, které jsou tvořeny jírovcem maďalem (*Aesculus hippocastanum*). V léčebné zóně je navazující kompozice tvořena břizou bělokorou (*Betula pendula*). Její vzdušná koruna tvořená tenkými převislými větvíčkami tak umožňuje proslunění interiéru navazující budovy.

Východní osa utváří přechod mezi lesem a areálem. Pravidelný rastr stromů pomalu přechází z urbanizovaného prostřední do přírodního a nepravidelného. Tento rastr je tvořen borovicí lesní (*Pinus sylvestris*)

Hlavní vazba propojující lázně s jezerem a lesem je podpořena vegetací. Propojení s jezerem je doplněno o dřeviny navádějící k místu. Naopak propojení s lesem formou průseku prohlubuje nekonečnost lesa.

ŘEZ A - A'

ŘEZ B - B'

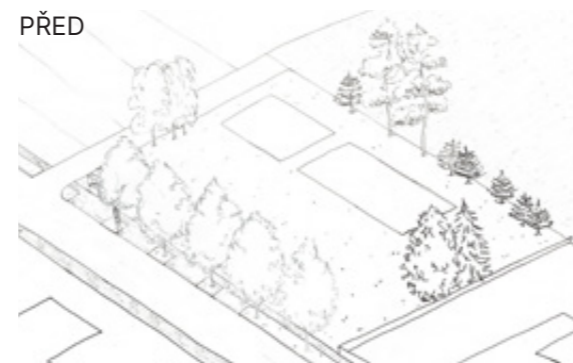
PROSTOR OKOLÍ PRAMENE SADKA

Návrh upravuje prostor v okolí minerálního pramene Sadka. V současné době se v tomto prostoru nachází dvě hřiště, jedno dětské a druhé pro míčové hry. Cílem tohoto návrhu je tedy vytvoření souladu mezi pramenem a hřišti.

Hlavním prvkem návrhu je dřevěný altán s přemístěným pítkem minerálního pramene do volného prostoru. Altán je navržen s velkorysími rozměry o průměru 8 m, aby bylo v jeho prostoru možnost posezení a vznikla tak příležitost ke vzájemné interakci mezi návštěvníky.

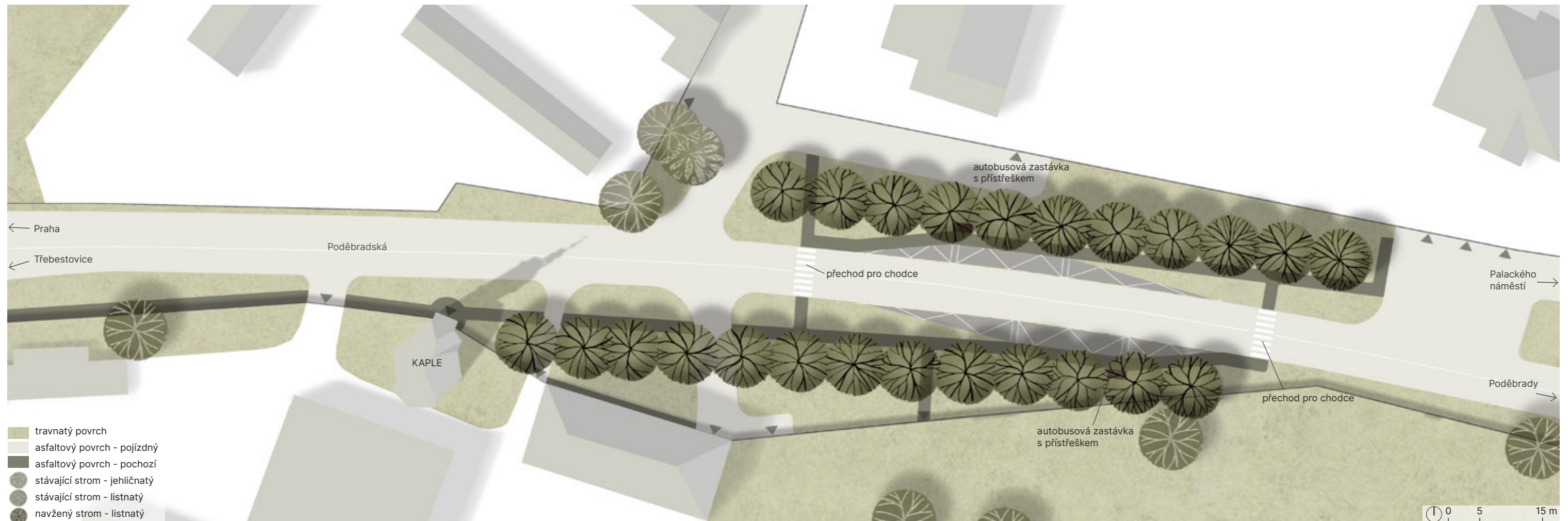
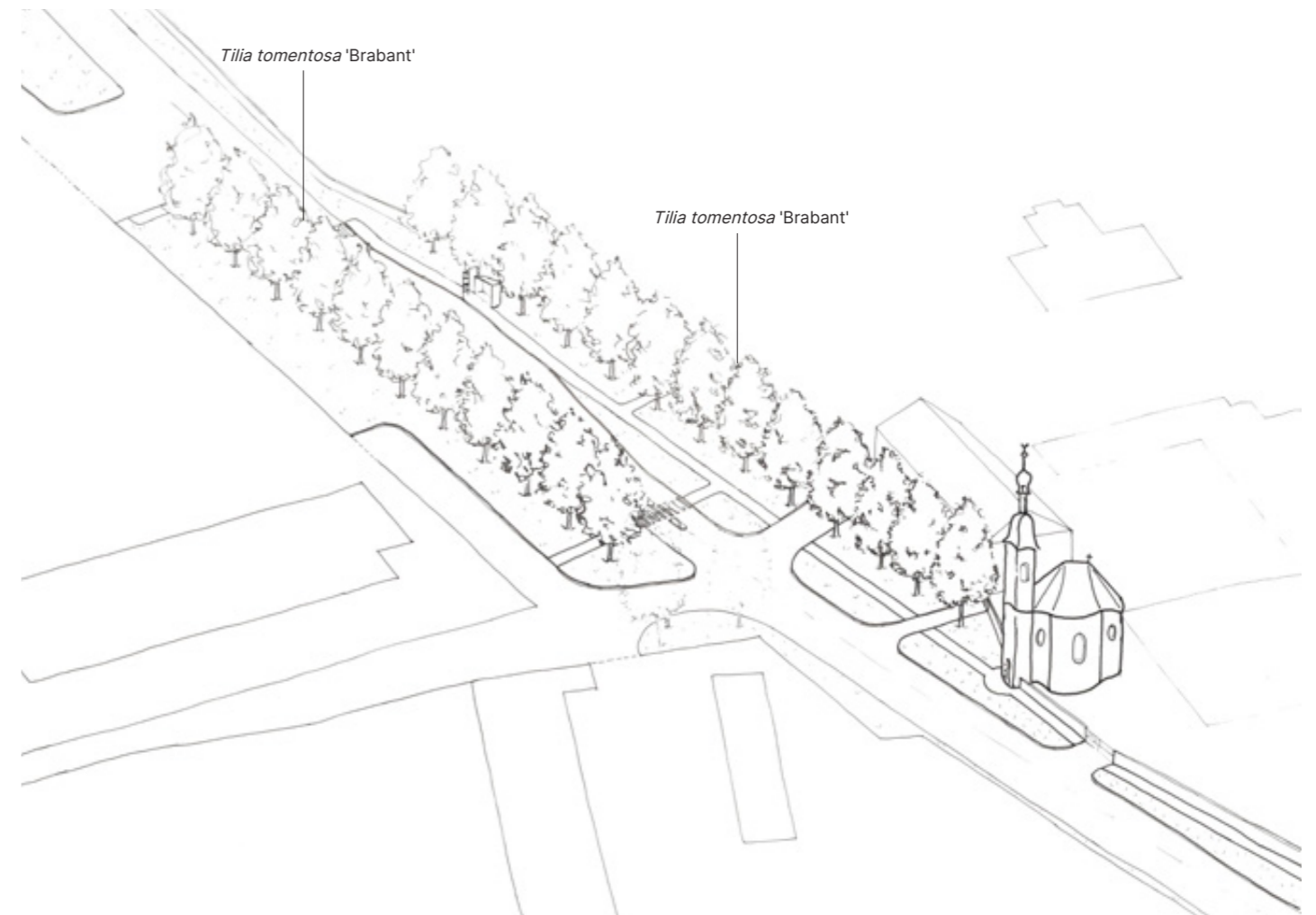
Dalším zásahem je odstranění plotu dělicího chodník a plochu s hřišti. Stávající hřiště jsou ponechána avšak dochází k jejich revitalizaci.

Prostor je doplněn o skupinu volně rozmístěných stromů. V okolí pítka dodávají místu útulnost a pomyslně oddělují jeho klidnou atmosféru od okolních hřišť. Nepravidelnost kompozice zároveň podněcuje hravost prostoru a vzniká tak místo vybízející k pobytu. Ve středové části je ponechána volná travnatá plocha. Nové dřeviny doplňují stávající druhy břízy bělokoré (*Betula pendula*) a javoru mléče (*Acer platanoides*).

PŘEDPROSTOR KAPLE

Cílem návrhu týkajícího se předprostoru kaple je dát místu řád a definovat jeho hranice. V současné době zde dochází ke kolizi mezi automobilovou dopravou a chodci. Cílem je tedy vytvoření přehledného a bezpečného prostoru pro obě skupiny. Sdružené vjezdy v území umožňují pro svoji přehlednost plynulou dopravu se zvýšenou bezpečností. Dále umožňují vytvoření ucelených zálivů autobusových zastávek, díky kterým vzniká příznivější prostředí pro cestující čekající na autobus. Autobusové zastávky jsou doplněny přístřešky s posezením. Dále jsou pro pěší jasné vymezené cesty doplněny doprovodnou vegetací, která v místě tvoří důležitou měkkou složku příjemnějšího zdejšího pobytu. Navrženým taxonem je lípa stříbrná (*Tilia tomentosa* 'Brabant').

LÁZEŇSKÁ A HUSOVA ULICE

S obnovou lázeňského areálu souvisí i jeho návaznost na centrum města. Propojení areálu a náměstí zajišťují ulice Lázeňská a Husova, kterými se práce zabývá. Cílem je vytvoření příjemného prostředí pro pěší s různorodou nabídkou rekreačního nebo společenského využití. Stěžejním záměrem této oblasti je rozšíření chodníků, které budou zvládat obousměrný provoz chodců. Jelikož se jedná o jedinou trasu vedoucí skrze urbanizované prostředí, byla minimální šířka chodníku stanovena na 2,5 m. Uliční profil je dále na určitých místech doplněn o dřeviny poskytující příznivé podmínky návštěvníkům. Na trase je revitalizované hřiště a nově určen prostor k odpočinku s pramenem.

ulice Lázeňská u hřiště - před

ulice Lázeňská u hřiště - po

lázeňský areál
občerstvení
hřiště
workoutové hřiště

místo pro odpočinek

staré lázeňské domy
hotel Modrá hvězda

socha sv. Jana Nepomuckého

socha sv. Gotharda

zvonice Palackého náměstí

Tilia tomentosa

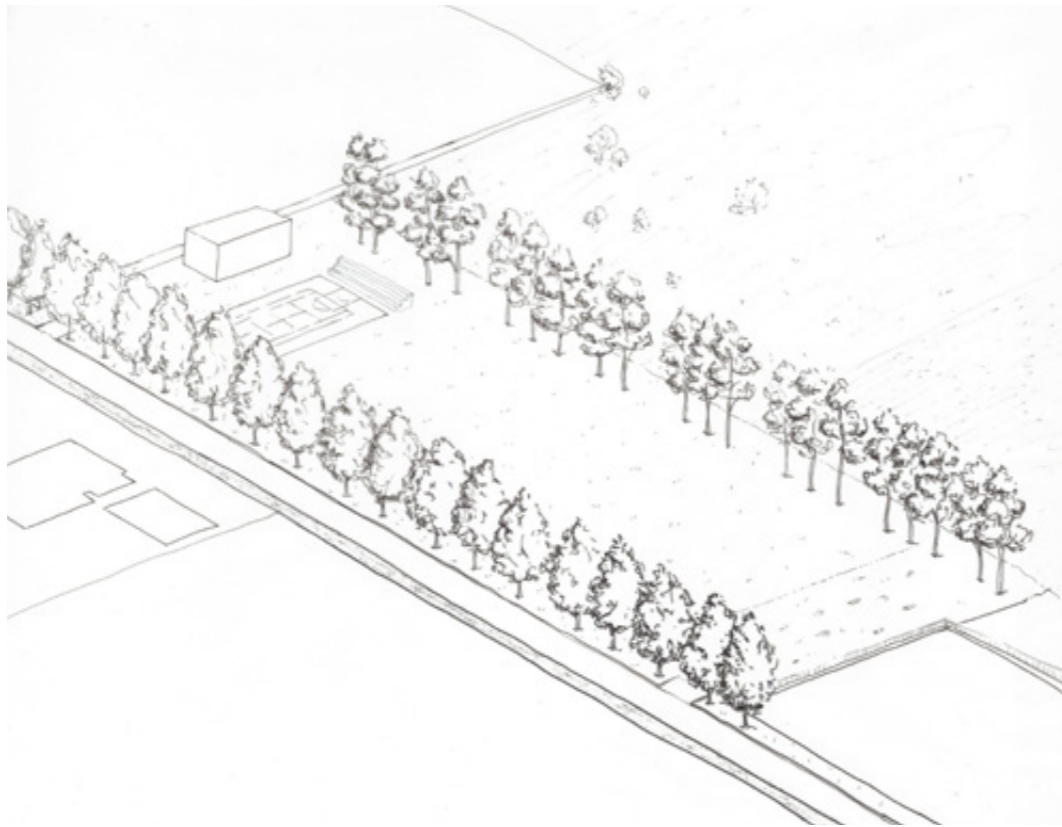
Tilia tomentosa

Prunus avium

Acer platanoides 'GLOBOSUM'

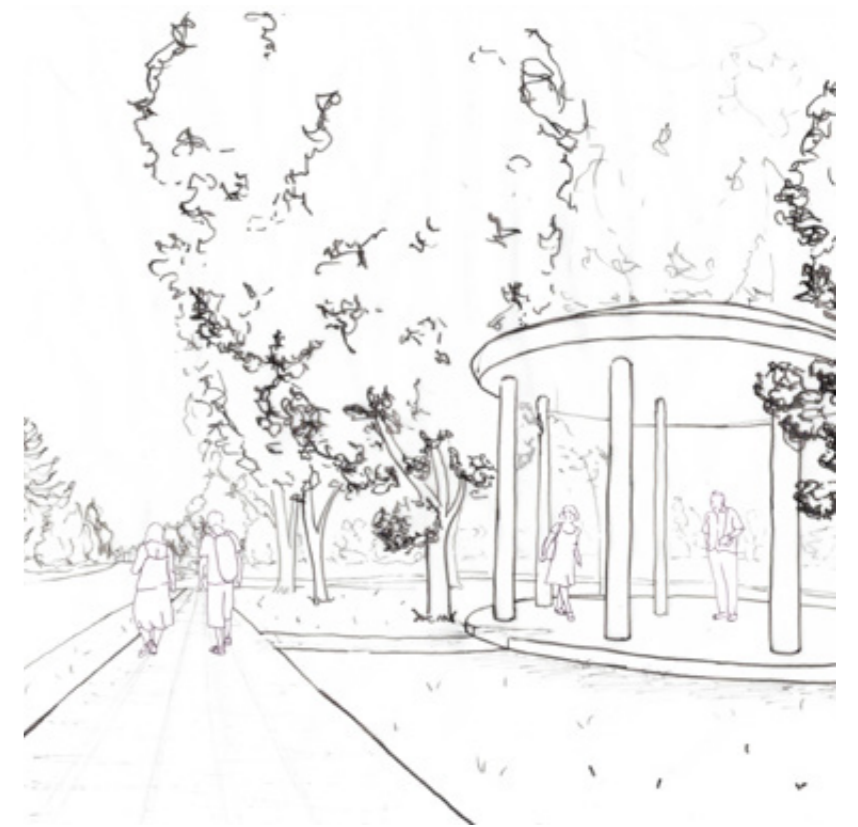
REVITALIZACE HŘIŠTĚ

Revitalizace místního hřiště využívaného převážně hasiči přispěje k podpoře sportovního vyžití jak pro místní, tak i návštěvníky lázní. Prostor umožňuje pořádání větších kulturních a sportovních akcí, pro které v areálu lázní není místo. Plocha je navržena jako štěrkový trávník a svým charakterem tak zapadá do stávajícího prostředí. V jižní části je plocha vymezena pro workoutové prvky nabízející cvičení i relaxaci. Navrhované stroje jsou vzhledem k cílové skupině návštěvníků lázní určeny pro seniory. Prvky nabízejí snadnou manipulaci a umožňují tak šetrnou rehabilitaci. Jejich vzhled bude šedý doplněný částmi imitace dřeva.

NOVÉ MÍSTO K ODPOČINKU

V ulici Lázeňská bylo systematicky vybráno vhodné místo umožňující zastavení s posezením. Jeho poloha se od areálu lázní nachází ve vzdálenosti, kdy lidé s omezenou schopností pohybu uvítají místo k odpočinku. Prostor je doplněn kamenným altánem a je počítáno s vyvedením pítka pramene.

ZÁVĚR

Prostorové zobrazení

Vypracováním této práce mi bylo umožněno podrobněji nahlédnout do oblasti, v které trávím velkou část letních měsíců. I přes určitou znalost území jsem objevila nové, především historické hodnoty místa, o kterých často ani místní obyvatelé nevědí. Cílem práce bylo tyto hodnoty posílit, využít místního potenciálu a vytvořit příznivé podmínky okolního prostředí, které bude vybízet k návštěvě a pobytu.

Po vrstvách byl vypracovaný krajinný plán. Jednotlivé vrstvy jsou zaměřeny na průchodnost a obytnost krajiny, hydrologické místní poměry a vegetaci. Propojením těchto vrstev vznikl celkový obraz krajiny nabízející přívětivé podmínky jak pro lidské tak i zvířecí návštěvníky území.

Tato práce tak slouží jako návod a inspirace pro efektivní a udržitelné hospodaření s krajinou, které zohledňuje potřeby obce a zároveň zachovává a posiluje přírodní hodnoty daného území.

ZDROJE

Literatura

- 1 DVOŘÁKOVÁ, Magdalena. Kam za živou vodou. Brno: CPress, 2016. Kam v České republice (CPress). ISBN 978-80-264-1010-2.
- 2 Ing.arch. Milena Hauserová, CSc. Ing.arch. Jitka Poláková, 2015, FA ČVUT, Pomůcka pro používání základních historických map pro studenty FA ČVUT, ISBN 978-80-01-05715-5
- 3 Komora CZ: měsíčník Hospodářské komory České republiky. Praha: Hospodářská komora České republiky, 02.06.2021, 22(6), s. 46. ISSN 1802-1247. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:84359d20-b-692-11ed-93bc-5ef3fcd9a7>
- 4 ŘEHOUNEK, Jan. Zlatým pruhem Polabí. Praha: Regia, 2016. Tajemné stezky. ISBN 978-80-87866-29-0.
- 5 SCHEUFLE, Pavel. Lázně za císaře pána: staré fotografie vyprávějí. Praha: Slovart, 2019. ISBN 978-80-7529-781-5.
- 6 VOKOLEK, Václav a Jiří KUCHAR. Esoterické Čechy, Morava a Slezsko: průvodce skrytými dějinami země. Praha: Eminent, 2008. ISBN 978-80-7281-366-7.
- 7 Zahrada - park - krajina: odborný časopis oboru sadovnictví a krajinářství. Praha: Koršach, [1995?]-. ISSN 1211-1678.

Internetové zdroje

- 8 Město Sadská - Oficiální stránky města Sadská. Město Sadská - Oficiální stránky města Sadská [online]. Copyright © 2023 [cit. 26.02.2023]. Dostupné z: <https://www.mesto-sadska.cz/>
- 9 Svědecký vrch v Sadské. MAS Podlipansko mikroregion [online]. Dostupné z: <https://podlipansko.cz/o-regionu/zajimava-mista/86-prirodni-zajimavosti/169-svedecky-vrch-v-sadske>
- 10 Bahníkův mlýn | Vodnimlyny.cz. [online]. Copyright © Helena Špůrová [cit. 26.05.2023]. Dostupné z: <https://www.vodnimlyny.cz/mlyny/objekty/detail/740-bahnikuv-mlyn>
- 11 Kulturní a Informační Centrum města Sadská – Kulturní a Informační Centrum města Sadská [online]. Copyright © [cit. 17.03.2023]. Dostupné z: <https://www.kic-sadska.cz/wp-content/uploads/2020/09/naucna-stezka-po-stopach-nasich-predku-cedule.pdf>
- 12 Poděbrady: Titulní stránka. Poděbrady: Titulní stránka [online]. Dostupné z: <https://www.mesto-podebrady.cz/>
- 13 Lázně Toušeň – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/L%C3%A1zn%C4%9B_Tou%C5%A1e%C5%88
- 14 Sadská – Wikipedie. [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Sadsk%C3%A1>
- 15 eSTUDÁNKY | Národní registr pramenů a studánek. eSTUDÁNKY | Národní registr pramenů a studánek [online]. Dostupné z: <https://www.estudanky.eu>
- 16 iKatastr: mapa a informace z KN. iKatastr: mapa a informace z KN [online]. Dostupné z: <https://www.ikatastr.cz/>
- 17 Hlavní stránka - Lečebné Lázně. Hlavní stránka - Lečebné Lázně [online]. Copyright © 2023 Lečebné Lázně [cit. 26.05.2023]. Dostupné z: <http://www.lecebnelazne.cz/>

